

TAMPEREEN YLIOPISTO

Essi Turvala

”TÄHÄN RIVITALOON TULEE MELKEIN KAIKILLE AKU ANKKA”

AKU ANKKA -LEHDEN FANIUS 1960- JA 1970-LUKUJEN SUOMESSA

Historian pro gradu -tutkielma

Tampere 2017

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

TURVALA ESSI: ”Tähän rivitaloon tulee melkein kaikille Aku Ankka” – Aku Ankka -lehden fanius 1960- ja 1970-lukujen Suomessa

Pro gradu -tutkielma, 115 s.

Historia

Marraskuu 2017

Tutkielma käsittelee Aku Ankka -sarjakuvalehden faniutta Suomessa 1960- ja 1970-luvuilla. Tutkin lehteen kohdistunutta faniutta tarkastelemalla sen lukijakirjeitä vuosilta 1967—1977. Lukijakirjeitä kirjoittivat niin lapset kuin aikuisetkin. Kirjeitä tarkastellessani keskiöön nousivat lukijat sekä heidän suhtautumisensa Aku Ankka-lehteen. Käytin fanitutkimuksen teoriaperinnettä apuna jäsentämään Aku Ankka -faniutta. Valitsin käsittelyyn neljä fanitutkimuksessa faniuden määrittelyyn käytettyä käsitettä: yhteisöllisyyden, toiminnallisuuden, fani-identiteetin sekä affektiivisuuden. Käytin metodinani sisällönanalyysiiä. Luokittelin aineiston aineistolähtöisesti ja tein analyysin tutkimalla luomiani koodeja ja niiden sisältöä.

Aku Ankan fanius ei ollut 1960- ja 1970-luvuilla vakiintunut, laajamittainen ilmiö, mutta aineistoni perusteella sellaisen olemassaolosta löytyy viitteitä. Fani-sanaa oli pääasiassa totuttu käyttämään toisenlaisissa konteksteissa; esimerkiksi kuvaamaan nuoria, riehakkaasti käyttäytyneitä pop-musiikin tyttöfaneja. Aku Ankan lukijat harvoin nimittivät itseään faneiksi, mutta kirjeet paljastavat etenkin lapsilla olleen paikoin varsin fanimainen suhtautuminen lehteen. Lasten kirjeistä välittyy yhteisöllisyyttä, jonka keskipisteessä on Aku Ankka-lehti. Lehteä saatettiin lukea ja lukijakirjeitä kirjoittaa yhdessä kaverien kanssa. Aku Ankan suurien levikkimäärien perusteella lehti lienee ollut 1960- ja 1970-luvuilla lasten keskuudessa suoranainen muoti-ilmiö, josta keskusteltiin. Lasten kirjeistä välittyvä yhteisöllisyys laajenee myös perhesuhteisiin. Kirjeissä kerrotaan sisarusten ja muiden perheenjäsenten välisistä suhteista, joissa Aku Ankalla oli joskus tärkeäkin rooli. Toiminnallisuuden muotoja Aku Ankka -faniudessa 1960- ja 1970-luvuilla olivat lehtien uudelleenlukeminen ja keräily. Keräilyä harrastivat lukijakirjeiden perusteella niin lapset kuin aikuisetkin. Aikuiset saattoivat haluta tutustuttaa lapsensa oman lapsuutensa Aku Ankkaan. Lukijat sidottivat vanhoja vuosikertoja lehtien uudelleenlukemista varten.

Affektiivisuus kuvaa faniuden tunneulottuvuutta – kuinka paljon faniuden kohde faneille merkitsee ja kuinka paljon energiaa he siihen panostavat. Lapsille lehti hahmoineen oli merkityksellinen, ja he ilmaisivat tämän esimerkiksi taiteen keinoin liittämällä kirjeisiin kertomuksia ja piirustuksia lehden hahmoista. Teokset ovat verrattavissa moderniin fanifiktioon sekä -taiteeseen. Lapset myös kirjoittivat hahmoille suoraan fanikirjeen tapaisia kirjeitä, mikä kertoo sekä affektiivisesta suhtautumisesta että toisaalta lasten faniuden leikinomaisuudesta. Aikuistenkin kirjeistä löytyy affektiivisia piirteitä, tosin vähemmän kuin lasten kirjeistä. Aikuiset reagoivat erityisesti lehden tason laskuna kokemaansa ilmiöön voimakkaasti 1960-luvulta lähtien, ja yrittivät vaikuttaa toimitukseen eri tavoin asian korjaamiseksi. Reaktion voimakkuus ja asiaan panostaminen on tulkittavissa affektiiviseksi. Lehden entinen ”kulta-aika” näyttäytyi joillekin kirjoittajille varsin tärkeänä.

Aku Ankka -lehden ympärille oli 1960- ja 1970-luvuille saavuttaessa muodostunut fanimaisia suhtautumistapoja ja käytäntöjä. Niitä oli havaittavissa eniten lasten kirjeissä, mutta myös joidenkin aikuisten kirjeissä. Lehdellä oli jo tuolloin muutama lähes ammattimainen fani, jotka esimerkiksi kirjoittivat lehdestä artikkeleita. Osasta tuli Aku Ankan toimittajia. Varsinaista tiivistä fandomia ei lehden ympärillä vielä 1960- ja 1970-luvuilla ollut.

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	1
1.1	Aineisto ja tutkimuskysymykset	2
1.2	Aiempi tutkimus.....	4
1.3	Kirjeet lähdeaineistona	5
1.4	Sisällönanalyysi	7
1.5	Fanitutkimus	9
2	Aku Ankka -lehti Suomessa	13
2.1	Lasten- ja nuortenlehdet Suomessa	13
2.2	Sanoma Oy:n kultakaivos	14
2.3	Aku Ankan toimitus.....	17
2.4	Käännös ja mainonta.....	19
3	Aku Ankan lukijat	22
3.1	Suomalaisten kulutus 1960- ja 1970-luvuilla.....	22
3.2	Lukeminen vapaa-ajan viettotapana	24
3.3	Suhtautuminen sarjakuvaan.....	27
3.4	Aku Ankan lukijat ja lukijakirjeiden kirjoittajat.....	29
4	Aku Ankka -lehden fanius.....	38
4.1	Lapset ja yhteisöllisyys	40
4.2	Fanius tekemisenä	48
4.3	Fani-identiteetti	61
5	Affektiivisuus ja Aku Ankka	67
5.1	Lapset ja monimuotoinen affektiivisuus	68
5.2	Aikuiset ja ristiriitainen affektiivisuus	84
5.3	Ammattina Aku Ankka -fanius	96
6	Päätelmät	103
	LÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....	105

1 Johdanto

Rahat vai kolmipyörä? Rahat vai kolmipyörä?

Aku Ankkaa on kuvailtu suomalaiseksi instituutioksi¹ – niin juurtunut asema lehdellä on kulttuurissamme. Maassamme elää vahvasti uskomus, että suomalaislapset oppivat lukemaan juuri Aku Ankasta; esimerkiksi elokuvaohjaaja Aki Kaurismäki kertoi oppineensa lukemaan lehdestä 4-vuotiaana. Presidentti Sauli Niinistö taas suositteli vuoden 2015 turvapaikkakriisin aikaan maahanmuuttajille suomen kielen opetteluun lukemistoksi Aku Ankkaa.² Sarjakuvalehti sisältöineen on ujuttautunut myös kieleemme ja kulttuuriseen kuvastoomme. Onnekas on Hannu Hanhi, keksijä Pelle Peloton, varakas suoranainen Roope Anka. Aku Ankasta tutut sanonnatkin ovat jääneet elämään. "Katsokaa, ajan ilman päätä," toteaa Aku valitessaan lopulta kolmipyörän vuonna 1970 ilmestyneessä klassikotarinassa "Tietokilpailu".³

Vuonna 2016 Aku Anka -lehden lukijamääräksi kerrotaan 674 000 henkilöä.⁴ Lehti on siis edelleen tärkeä toimija painetun median ahdingon aikakaudellakin. On kiintoisaa pohtia, kuinka Aku Ankan vankka asema Suomessa on rakentunut. Lehdestä on kirjoitettu paljon, mutta akateemista historiantutkimusta siitä ei ole tehty. Olen lähestynyt ongelmaa tutkimalla lehden lukijakuntaa 1960- ja 1970-luvuilla. Tutkin Aku Ankkaa ja sen lukijoita fanitutkimuksen keinoin. Tutkimukseni asettuu fanitutkimuksen, vasta hieman yli 20-vuotiaan tutkimusperinteen, jatkumoon.⁵ Moni fanitutkimus sijoittuu kulttuurin ja median tutkimuksen alueelle, mutta oman tutkimukseni näkökulma on historiantutkimuksellinen. Osittain fanitutkimuksen perinteestä johtuen tutkielmani näkökulma on poikkitieteellinen.

Faniuden historiassa Aku Ankan kaltainen sarjakuvalehti hahmoineen on uusi faniuden kohde – ainakin koko kansan laajuudessa. Vuonna 2017 sarjakuva on kuitenkin varsin tyypillinen fa-

---

¹ Kaukoranta & Kemppinen 1982, 249, 273.

² Selkokari, Antti, 'Mitä ihmettä? Aki Kaurismaen Mies vailla menneisyyttä muuttui Aku Ankaksi', [<https://www.aamulehti.fi/kulttuuri/mita-ihmetta-aki-kaurismaen-mies-vailla-menneisyytta-muuttui-aku-ankaksi-23998721/>]. Luettu 26.6.2017; Kauhanen, Anna-Liina, 'Presidentti Sauli Niinistö panisi maahanmuuttajat lukemaan Aku Ankkaa ja Seitsemää veljestä', [<http://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002862063.html>]. Luettu 26.6.2017.

³ *Aku Anka* 28/1970.

⁴ Aikakausmedia, Mediakortit Aku Anka, [<http://www.mediakortit.fi/mediakortit/aku-anka/72/#media>]. Luettu 26.6.2017.

⁵ Hirsjärvi & Kovala 2007, 245.

niuden kohde. Sarjakuvafanit ovat kerääntyneet esimerkiksi supersankarisarjakuvien sekä japanilaisen sarjakuvan, mangan, ympärille. Sarjakuvafaniutta varten Suomessa toimii erilaisia yhdistyksiä (Suomen sarjakuvaseura, Sarjakuvantekijät), ja sen kunniaksi järjestetään festivaaleja (Tampere kuplii, Kemin sarjakuvapäivät). Sarjakuvafaniudesta on tullut kulttuurin valtavirtaa. On syytä tarkastella, mihin Aku Ankka faneineen asettuu tässä historiallisessa jatkumossa, ja toisaalta, millaisesta ilmiöstä oli ylipäättään historiallisesti tarkasteltuna kyse. Lehden faniutta tutkimalla voidaan jopa tarkastella, mitä Aku Ankka saattoi merkitä faneilleen 1960- ja 1970-luvuilla.

1.1 Aineisto ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa käyttämäni aineisto koostuu reilusta 400 Aku Ankka -lehden lukijakirjeestä ja toimituksen vastauskirjeestä vuosilta 1967—1977. Kirjeet on arkistoitu Päivälehdessä arkistoon. Niitä kirjoittivat niin lapset kuin aikuisetkin. Kirjeiden teemat ovat vaihtelevia, mutta tietyt aihepiirit toistuvat. Lapsilta tulleet kirjeet sisältävät myös kuvia, runoja ja tarinoita. Osalle lukijakirjeistä löytyy toimituksen lähettämä vastauskirje. Vastaukset ovat yleensä päätoimittajalta, joskus toimituksen muilta toimittajilta. Vaikka päähuomio on lukijakirjeissä, tarkastelen myös toimituksen kirjeitä, koska kirjeet ovat luonteeltaan dialogisia ja niissä tapahtuva vuorovaikutus käy siten paremmin esiin. Myös toimituksen sisäistä kirjeenvaihtoa on säästetty jonkin verran. Käytän sitä tässä tutkimuksessa apuna avaamaan Aku Ankan toimituksen tekemiä lehteä koskevia valintoja.

On mahdotonta arvioida kokoelmasta löytyvien kirjeiden perusteella, kuinka paljon Aku Ankka todella sai lukijapalautetta, sillä kokoelmiin on todennäköisesti säästetty vain tärkeimmät kappaleet. Markku Kivekäs, Aku Ankan päätoimittaja vuosina 1988—2007, kertoo hänestä kirjoitetussa muistelmakirjassa ihmisten kirjoitelleen heille jo 1970-luvun lopulla jatkuvasti. Kivekkään mukaan mielenkiintoisimpiin tiedusteluihin lähetettiin myös vastaus. Aku Ankkaan perustettiin lopulta vuonna 1979 Toimituksen oma nurkka -palsta, jossa toimitus saattoi vastata tavallisimpiin lukijoiden esittämiin kysymyksiin.⁶ Päätoimittaja Alli Peltonen

---

⁶ Tuliara 2007, 59. *Disney, Aku & minä - Markku Kivekäs muistelee* on Pekka Tuliaran toimittama, Kivekkään elämäntyöstä kertova muistelmakirja. Kirja koostuu pääasiassa Kivekkään haastatteluista.

mainitsee vuonna 1970 eräässä vastauksessaan lukijan kirjeeseen, että kerran kuussa järjestettävät palkintokilpailut saattoivat kerätä kerrallaan jopa 8000 vastausta. Vuonna 1975 Peltonen kertoo määrän olevan nousseen jo 10 000 – 15 000 vastauskirjeeseen.⁷

Olen valinnut tutkittavan aikavälin osin aineiston eheyden perusteella. Päivälehden arkistossa on lukijakirjeitä vuodesta 1952 alkaen, mutta alkupään materiaali paikoin varsin niukkaa ja sisältää paljon markkinointiin liittyvää materiaalia. Lisäksi vuodet 1957—1967 ovat hävinneet kokonaan. Tutkittava aikaväli 1967—1977 on kuitenkin myös lehden itsensä kannalta erityisen tärkeää aikaa. Vuonna 1975 Aku Ankan levikki nousi 317 570 kappaleeseen, joka oli pitkään lehden ennätyslevikki. Lukema meni rikki vasta vuonna 2007, jolloin levikki oli kaikkiaan 324 100 kappaletta.⁸ 1960-luvulla vahvistuivat Vietnamin sodan myötä amerikkalaisvastaiset puheenvuorot Suomessakin, tosin määrällisesti sodan vastaiseen toimintaan osallistui Suomessa pieni määrä ihmisiä monen muuhun maahan verrattuna.⁹ Amerikkalaisuuden lisäksi myös sarjakuviin suhtauduttiin paikoin epäilevästi. Aku Ankka -lehteen kiteytyi siis 1960- ja 1970-lukujen Suomessa moni yhteiskunnallinen kysymys.

Lukijakirjeet jakautuvat melko epätasaisesti tarkasteltavalle ajanjaksolle 1967—1977, mikä johtunee pikemminkin arkistollisista seikoista kuin lukijakirjeiden tosiasiallisesta määrästä. Eniten kirjeitä kokoelmat kattavat tutkimusajanjakson alkupäästä, vuosilta 1968—1972. Osa kirjeistä on päiväamättömiä, ja olen käyttänyt tutkimuksessani vain sellaisia kirjeitä, joiden päivämäärän on pystynyt selvittämään esimerkiksi toimituksen vastauskirjeestä lukijalle. Tästä syystä osassa kirjepareista on samat päivämäärät, sillä olen merkinnyt päiväamättömiin lukijakirjeisiin toimituksen vastauskirjeen päivämäärän.

Tutkimuskysymykset

Päätutkimuskysymykseni on, *millaista oli Aku Ankka -lehden fanius vuosina 1967—1977*. Aku Ankan ympärille ei liene tuolloin ollut muodostunut tiivistä faniyhteisöä, joten aihetta on tutkittava tarkastelemalla pikemminkin fanimaisia suhtautumistapoja kuin konkreettista, organisoitunutta faniutta. Esimerkki hyvin järjestäytyneestä faniudesta oli science fiction -fanius.

---

⁷ Toimituksen vastaus lukijalle, 26.11.1970 Helsinki. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 6.1.1975 Helsinki. Faa 3, PA.

⁸ Heiskanen 2007, 533; Levikintarkastus Oy, Lt-levikit 2007 yhteenvedotilasto, [http://www.aikakauslehdet.fi/content/Liitetiedostot/pdf/Yhteenvedo_2007_TOP.pdf?from=1832443781704223]. Luettu 26.6.2017.

⁹ Miettunen 2009, 64.

Yhdysvalloissa aiheen ympärillä oli toimintaa jo 1930-luvun lopulla, ja Suomessakin tieteisfiction ystävät järjestäytyivät virallisesti vuodesta 1976 lähtien, kun Turun Science Fiction Seura ry perustettiin.¹⁰ Aku Ankka -faniudessa tärkeä virstanpylväs oli Markku Kivekkään osallistuminen suosittuun tv-visailuohjelmaan *Tupla tai kuitti* aiheenaan Walt Disneyn Aku Ankka -sarjakuvat vuonna 1965. Samalla hän teki julkisen ulostulon Aku Ankka -fanina, todennäköisesti ensimmäisenä tai yhtenä ensimmäisistä.

Lähteitä olen jäsentänyt tarkastelemalla, *miksi Aku Ankalle kirjoitettiin*, ja tehnyt sen pohjalta sisällönanalyysiä kirjeiden aihepiireistä. Lisäksi olen käyttänyt kirjeistä kokoamaani kvantitatiivista aineistoa vastaamaan, *kuka Aku Ankalle kirjoitti vuosina 1967—1977*. Läpi tutkimuksen olen pyrkinyt hyödyntämään vertailevaa otetta, erityisesti vertaamalla lasten ja aikuisten Aku Ankka -faniuden piirteitä toisiinsa.

1.2 Aiempi tutkimus

Aku Ankasta on kirjoitettu paljon, mutta akateemiset tutkimukset siitä rajoittuvat lähinnä eri alojen pro gradu -tutkielmiin. Ensimmäinen suomalainen väitöskirja Aku Ankasta saatiin, kun Katja Kontturi väitteli aiheesta vuonna 2014. Kontturin väitöskirja *Ankkallinna - portti kahden maailman välillä: Don Rosan Disney-sarjakuvat postmodernina fantasiana* (2014) sijoittuu kirjallisuudentutkimuksen alueelle. Akateemista historiantutkimusta Aku Ankasta ei ole tehty. Aku Ankka -lehden toimittajat ja fanit ovat kuitenkin aktiivisesti kirjoittaneet lehdestä ja sen historiasta. Olen käyttänyt näitä tekstejä tutkimukseni tukena.

Jukka Heiskanen, Aku Ankan vastaava päätoimittaja vuodesta 2003, on kirjoittanut Aku Ankka -lehden alkuvaiheista Suomessa. Sarjakuvaneuvoksen¹¹ arvonimellä palkittu Ilta-Sanomien sarjakuvatoimittaja Juhani Tolvanen on koonnut kaikenikäisille sopivan teoksen *Maailman hauskin kuvasarjalehti – Aku Ankka -lehti 50 vuotta* (2001), josta löytyy sarjakuvien lisäksi esimerkiksi lehden eri vaiheista kertovia artikkeleita. Ankkalinnan Pamaus -fanzinen päätoimittaja Timo Ronkainen kirjoittanut sarjakuvaharrastajan asemasta Aku Ankan näköispainosteoksiin kutakin vuosikertaa käsitteleviä artikkeleita, jotka tarjoavat taustatietoa lehdestä.

---

¹⁰ Hirsjärvi 2009, 158—161.

¹¹ Sarjakuvaneuvos on Suomen Sarjakuvaseura ry:n myöntämä epävirallinen arvonimi alan toimintaa urallaan edistäneille vaikuttajille. 'Sarjakuvaneuvos 2016, Johanna "Roju" Rojola', Suomen Sarjakuvaseura ry, [<http://sarjakuvaseura.fi/fi/suomen-sarjakuvaseura-ry/puupaahattu/sarjakuvaneuvokset/592-sarjakuvaneuvos-2016-johanna-roju-rojola>]. Luettu 26.6.2017.

Pekka Tuliaran Markku Kivekkään haastatteluista kokoama teos *Disney, Aku ja minä – Markku Kivekäs muistelee* (2007) on tarjonnut muistitiedonomaista aineistoa tutkimukseen.

Yksi harvoista suoranaisesti sarjakuvien historiaa tutkineista henkilöistä Suomessa on sosiologi Ralf Kauranen. Kaurasen väitöskirja *Seriedebatt i 1950-talets Finland: en studie i barndom, media och reglering* (2008) käsittelee sarjakuvaan kohdistunutta sensuurikeskustelua Suomessa. Tutkimuksessaan Kauranen myös toteaa 1950–1960-lukujen sarjakuvalehtien sekä niiden lukijakunnan tutkimuksen puuttumisen.¹² Sarjakuvaharrastajien Jukka Kemppisen ja Heikki Kaukorannan teos *Sarjakuvat* julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1972, laajennettuna painoksena kymmenen vuotta myöhemmin. Teos oli ilmestymisensä aikoihin laajin ja yksityiskohtaisin suomenkielinen teos sarjakuvasta.

Fanitutkimus on tärkeä osa tutkimuksen teoriapohjaa. Historiantutkimuksen puolelta olen käyttänyt historiantutkija Janne Poikolaisen väitöstutkimusta *Musiikkifanius ja modernisoituva nuoruus – Populaarimusiikin ihailijakulttuurin rakentuminen Suomessa 1950-luvulta 1970-luvun alkuun* (2015). Lisäksi olen hyödyntänyt nykykulttuurin tutkija Irma Hirsjärven ja mediatutkija Kaarina Nikusen väitöskirjatutkimuksia sekä artikkeleita. Hirsjärvi tutki science fiction -fandomia Suomessa, Nikunen suomalaista tv-sarjafaniutta. Henry Jenkinsin fanitutkimuksen kivijalkatyötä *Textual Poachers* olen käyttänyt apuna erityisesti yrittäessäni ymmärtää fanifiktiota.

Edellisten lisäksi olen soveltanut tutkielmassani varsin kirjavaa joukkoa erilaisia tutkimuksia. Tutkimusajanjaksoni 1967–1977 on lähellä vuotta 2017, joten historiantutkimuksen lisäksi olen käyttänyt apunani myös muiden alojen tutkimuksia. Esimerkiksi moni kirjeitä lähdeaineistonaan käyttävistä historiantutkimuksista sijoittuu myöhäisimmillään 1900-luvun alkuun. Niissä esitelty kirjeenvaihtotraditio ei liiemmin muistuta omaa lähdemateriaaliani, joten en ole juurikaan käyttänyt historiallista kirjetutkimusta tulkinnan tukena. Käsittelen kuitenkin seuraavassa alaluvussa yleisluontoisesti kirjeitä lähdeaineistona niiden erityislaatuisuuden ymmärtämiseksi.

1.3 Kirjeet lähdeaineistona

Kirje on historiallisesti tärkeä yhteydenpidon ja kommunikaation väline. Se on osoitettu toiselle ihmiselle tai ihmisille. Kirje on luonteeltaan keskustelunomainen, mutta se ei kuitenkaan

---

¹² Kauranen 2011, 38.

ole keskustelua paperilla. Kirjeet eroavat kasvokkain käytävästä keskustelusta esimerkiksi niin, että niitä luetaan ajallisesti ja paikallisesti eri paikoissa, eikä kirjoitettu teksti ole sama asia kuin puhe. Kirjeen muoto on myös kohtuullisen vakiintunut – toisin kuin ihmisten puhe. Kirjeellä omat muotovaatimuksensa, jotka yleensä täyttyvät, vaikka kirjeitä on kirjoitettu hyvin erilaisina aikakausina, erilaisten henkilöiden toimesta ja erilaisissa tilanteissa. Kirjeessä on esimerkiksi puhuttelu, tervehdys, lopetus ja allekirjoitus. Kirje on siis kirjoittamisen muotona julkinen ja tunnettu, mutta kirjeiden kirjoittamisen käytäntö elää ja muuttuu ajassa.¹³

Luonteeltaan kirjeet ovat dialogisia. Tutkijalle ihmisten välinen dialogisuus aiheuttaa omat haasteensa, sillä hän on auttamatta ulkopuolinen kirjeiden sisäisessä maailmassa. Kirjeet eivät myöskään välttämättä kerro suoraan todellisuudesta. Ne ovat pikemminkin oma todellisuuden sfäärinsä, jota määrittävät esimerkiksi kirjoitettuun kieleen ja kirjeiden muotoon liittyvät konventiot.¹⁴ Kirjeet ovat lisäksi materiaalisia objekteja. Käsialan tai paperilaadun kaltaisilla seikoilla on merkitystä tulkinnassa.¹⁵ Aku Ankan lukijakirjeet on osoitettu lehden toimitukselle ja joskus sarjakuvahahmoille. Ne on kirjoitettu käsin tai kirjoituskoneella, ja sisältävät niin kuvaa kuin tekstiäkin. Joskus viestiksi riittää pelkkä postikortti.

Sosiologi Liz Stanley erottaa kirjeet ja kirjeenvaihdon (*correspondence*). Kirjeenvaihto tarkoittaa kirjeiden sarjaa, mutta Stanley huomauttaa, ettei kaikki kirjeiden vastavuoroinen lähettäminen ole kirjeenvaihtoa – kirjeitä on voinut olla alun perinkin tarkoitus lähettää vain niin kauan, kunnes kirjeiden lähettämiseen johtanut asia on hoidettu.¹⁶ Aku Ankan lukijakirjeet ovat harvoin luettavissa kirjeenvaihdoksi, sillä yleensä kirjeen tarkoitus täyttyy pian eikä kirjeenvaihdon jatkamiselle ole tarvetta. Aku Ankan lukijakirjeet ovat kuitenkin dialogisia. Vastavuoroisuus toteutuu kirjoittajan ja toimituksen välillä.

Lukijakirje on sinänsä kirjeen lajityyppinä yksinkertainen. Aku Ankan tapauksessa sen tarkoitus on viestiä lehden toimitukselle tai joskus myös lehdessä esiintyville sarjakuvahahmoille jotain. Lukijakirjeelle on ominaista lukijan halu ilmaista vastaanottajalle jotain, mikä johtaa kirjeen lähettämiseen. Kirjailija Kyllikki Villan lukijakirjeitä tutkineen kulttuurihistorioitsija Ritva Hapulin mukaan Villan lukijat halusivat kiittää kirjailijaa ja avata lukukokemuksen heissä

---

¹³ Stanley 2004, 207, 209, 213.

¹⁴ Leskelä-Kärki 2006, 72–73.

¹⁵ Stanley 2004, 206–207, 221–222.

¹⁶ Stanley 2004, 209–210.

herättämiä tuntemuksia. Villa itse puolestaan koki tulleen lukijakirjeiden kautta kuulluksi, kun lukijat reagoivat hänen kirjojensa kautta välittämiin viesteihin.¹⁷

1.4 Sisällönanalyysi

Kommunikaation tutkija Klaus Krippendorff määrittelee sisällönanalyysin seuraavasti:

Sisällönanalyysi on tutkimusmetodi, jonka avulla tehdään toistettavia ja päteviä päätelmiä teksteistä (tai muista merkityksiä sisältävistä lähteistä) niiden kontekstissa.

Sisällönanalyysin perusajatus on johtopäätösten tekeminen tekstin, kuvien tai muun sisällön perusteella, jonka voidaan olettaa sisältävän erilaisia merkityksiä. Krippendorffin mukaan tällaiset aineistot voivat olla vaikka merkkejä tai numeroita – kunhan ne kertovat jostakin sellaisesta sisällöstä, jota ei voi suoraan nähdä tai muuten havaita. Niiden sisällyttämien merkitysten voidaan olettaa olevan suunnattu toisille ihmisille ja tuotetun sosiaalisessa ympäristössä.¹⁸

Sisällönanalyysissä varsinainen analyysi tapahtuu luokittelemalla eli koodaamalla aineistoa. Kaikenlainen aineisto kelpaa koodauksen kohteeksi: esimerkiksi erilaisia itkemisen tapoja on luokiteltu sisällönanalyysin avulla.¹⁹ Tässä tutkielmassa olen koodannut kuvaa ja tekstiä. Sisällönanalyysin pyrkimys on vähentää tutkittavaa materiaalia. 400 kirjeen käsittely on työlästä, mutta muutaman kymmenen koodin käsittely on jo helpompaa. Koodaamista varten luodaan analyysirunko (*coding frame*), jonka tarkoitus on järjestää käsiteltävä aineisto analyysiä varten. Se koostuu luokista (*categories*, myös *dimensions*) ja alaluokista (*subcategories*). Niiden määrään vaikuttaa oma tutkimuskysymys sekä muun muassa, kuinka montaa alaluokkaa koodaaja pystyy hallitsemaan; on arvioitu, että analyysintekijä pystyy muistamaan kerrallaan noin 30—40 luokkaa.²⁰ Kutsun alaluokkia tässä yhteydessä myös koodeiksi – etenkin, kun puhun käytännön analyysityöstä eli koodaamisesta.

---

¹⁷ Hapuli 2011, 389—390, 394—396.

¹⁸ Krippendorff 2013, 24.

¹⁹ Nelson 2000.

²⁰ Schreier 2012, 80, 60—63; MacQueen 1998, 35.

Laadullinen sisällönanalyttisen tutkimuksen voi järjestää eri tavoin. Tutkimuksessa voi olla vain yksi taso tai useampia, ja vastaavasti leveyssuunnassa levittyviä ulottuvuuksia (*dimensions*) voi olla eri määriä. Omassa tutkimuksessani on vain kaksi tasoa. Ylimmällä tasolla on kirjoittajien ikään perustuva jaottelu. Jaottelin aikuiset, lapset ja "muut"-ryhmän (*miscellaneous*, omassa tutkimuksessani "ikä epäselvä") omiksi luokikseen. Tämän jälkeen olen liittänyt kaikkiin luokkiin pitkälti samoja alaluokkia, tosin sen mukaan, kuinka niihin viittaavia sisältöjä on esiintynyt kunkin pääluokan kirjeissä. Esimerkiksi aikuisten kirjeissä ei ole piirustuksia tai runoja lasten kirjeiden tapaan, joten niihin viittaavia alaluokkia eli koodeja ei löydy "aikuiset"-luokasta.

Sisällönanalyysissä voi lähteä liikkeelle monella tavalla. Itse valitsin lähtökohdakseni sisällyttämisen (*subsumption*), jossa koodataan aineistolähtöisesti. Sisällyttämisessä tutkijalla on jo jokin ajatus siitä, mitä hän lähtee etsimään. Luokkia luodaan samalla kuin aineistoa koodataan, ja jos jokin kohta ei sovi jo luotuihin luokkiin, luodaan sille omansa. Näin jatketaan, kunnes koko aineisto on käsitelty. Koska koodeja kertyy tällä menetelmällä helposti paljon, on analyysirunkoon vielä lopuksi palattava ja siistittävä sitä.²¹ Käytin analyysin apuna Atlas.ti-nimistä tietokoneavusteista laadullista analyysiohjelmaa (*CAQDAS, computer-assisted qualitative data analysis software*). Sen ja muiden tietokoneavusteisten analyysiohjelmien käytön hyöty on alustan mahdollistama systemaattisuus koodatessa. Niiden avulla on myös helppo käsitellä koodeja ja lopuksi työstää vain editoitua analyysirunkoa.²²

Varsinaisten luokkien luomisessa huomioon otettavia osa-alueita ovat yksiulotteisuus, toisensa poissulkevuus, tyhjentyvyys ja saturaatio. Yksiulotteisuus tarkoittaa, että koodi kattaa yhden ja vain yhden aspektin aineistosta. Tämän periaatteen tarkoitus on estää koodien risteytyminen keskenään. Toisensa poissulkevuudella pyritään siihen, että koodi sopii vain yhteen luokkaan, ja tyhjentyvyydellä tarkoitetaan, että jokaisen koodin pitäisi sopia jonkin luokan alaisuuteen. Koodit eivät siis saa olla irrallisia analyysirungosta. Saturaatio puolestaan merkitsee päinvastaisesti, ettei yksikään alaluokka jää tyhjäksi. Jokaista alaluokkaa olisi syytä käyttää ainakin kerran – ainakin, jos alaluokat on luotu aineistolähtöisesti.²³

---

²¹ Schreier 2012, 115–120.

²² MacQueen 1998, 32.

²³ Schreier 2012, 71–78.

Pro gradu -tutkielmani on historiantutkimuksellinen, joten aineiston erityislaatuisuus asettuu metodin käyttämisen edelle. Lähdeaineistoa ei voi rutistaa luomiini luokkiin sopivaksi, vaan koodausta on tehtävä historiantutkimukselle tyypillisesti sekavan ja hajanaisenkin materiaalin kanssa. Toisaalta tämä palvelee myös sisällönanalyysin periaatteita, sillä koodaamisessa on varottava sortumista kaavamaisuuteen ja aineiston pakottamiseen analyysirunkoon sopivaksi. Parhaita tuloksia saadaan luovuudella ja hitaudella koodaamalla.²⁴

1.5 Fanitutkimus

Faniuden lyhyt historia

Sana *fan* tulee englannin kielen sanasta *fanatic*. Se puolestaan juontaa juurensa latinan kielen sanaan *fanaticus*, joka alun perin tarkoitti ”temppeleipalvelijaa” ja ”omistautunutta”. Myöhemmin sanan merkitys laajeni alkuperäisestä uskonnollisesta merkityksestään käsittämään yleisemmin liiallisena ja vääränlaisena pidettyä innostumista. ”Fani”-termi syntyi varsinaisesti 1800-luvulla, jolloin se viittasi jalkapalloon ja teatterin iltapäivämatineoihin kohdistuneeseen kiinnostukseen. Ensiksi mainittu oli miesten aluetta ja fanien kiinnostus liittyi nimenomaan itse peliin; jälkimmäinen naisten, kiinnostuksen kohdistuessa itse näyttelijöihin. Fanius yhdistyi siis miehillä alaluokkaan ja sen huvituksiin, kuten urheiluun. Naisten fanius puolestaan oli eroottisiakin sävyjä saanutta näyttelijöiden ihailua ja luonteeltaan populaarikulttuurista. Fanius jakautui vahvasti maskuliiniseen ja feminiiniseen, miesten ja naisten tahoillaan harjoittamaan ihailuun ja kiinnostumiseen.²⁵

Faniuteen sellaisena, kuin sen tänä päivänä tunnemme, on vaikuttanut erityisesti massatuotannon ja mediateknologian kehitys. Lehdistö, radio, elokuva ja televisio mahdollistivat paitsi yleisöjen kasvamisen, mutta myös faniudelle tyypilliseen tapaan tähden ihailun etäältä. Nykyään fani on todellinen yleistermi, jota voidaan käyttää viittaamaan hyvin erilaisiin asioihin kohdistuvaan faniuteen, ja jota sen arkipäiväisyydestä huolimatta on vaikea määritellä tarkasti. Suomen kieleen fani-sana tuli englannin kielestä, ja sitä käytettiin aluksi lähinnä popu-

---

²⁴ Hitaan ja joustavan koodaamisen hyödyistä ks. MacLure 2013.

²⁵ Hirsjärvi & Kovala 2007, 246—247; Nikunen 2005, 16; Jenkins 1992, 12.

laarimusiikin ja urheilun yhteydessä. Sanan käyttö yleistyi 1970-luvulla, tosin 1960—1970-luvuilla käytettiin etupäässä muotoa fan. Eri aihepiirien ympärille muodostuneista samanhenkisten kerhoista puhuttiin *fan clubeina*.²⁶

Fandom on termi, jota käytetään kuvaamaan jonkin tietyn kohteen, esimerkiksi Taru Sormusten herrasta -romaanin, ympärille muodostunutta faniyhteisöä. Tällaista yhteisöä tutkittaessa puhutaan fandom-tutkimuksesta. Monen kohteen ympärille syntyikin selvärajaisia fando-meita jo varhain – esimerkiksi Star Trekin Yhdysvalloissa jo 1960-luvulla.²⁷ Aku Ankkan kohdalla ei laajemman faniyhteisön olemassaolosta ainakaan oman lähdeaineistoni perusteella näy viitteitä, joten Aku Ankka -fandomista ei voi tässä yhteydessä puhua.

Faniuden määritelmä

Fanius on kaikkien käsitteiden tapaan mahdoton määritellä yksiselitteisesti. Tässä tutkielmassa käyttämäni määritelmän olen luonut yhdistelemällä historian tutkija Janne Poikolaisen ja nykykulttuurin tutkija Kaarina Nikusen väitöskirjoissaan esittämiä määrittelyjä; Poikolaisen sen historian tutkimuksellisen kontekstin ja Nikusen sen suoraan tiettyyn mediatuotteeseen kohdistuvan luonteen vuoksi. Fanitutkimus usein sijoittuu nykyaikaan tai lähelle sitä, kuten Kaarina Nikusen 1990- ja 2000-lukujen taitteeseen ajoittuva tv-sarjafaniutta käsittelevä tutkimus. Janne Poikolaisen tutkimus on poikkeus käsitellessään fanikulttuuria 1950-luvulta 1970-luvulle. Historiantutkimuksellisesta luonteestaan huolimatta Poikolaisen tutkimus käsittelee varsinaisesti musiikkifaniutta, joten se ei sovellu täysin sellaisenaan sarjakuvafaniuden tutkimiseen.

Janne Poikolainen määrittelee fanin seuraavasti:

*Fani on jonkin kulttuurisen ilmiön – tässä tapauksessa musiikkityylin tai tähden – aktiivinen kuluttaja, jonka kulutuskäyttäytymiselle on tyypillistä affektiivisuus, intensiivisyys, intermediaalisuus, yhteisöllisyys ja toiminnallisuus.*²⁸

---

²⁶ Nikunen 2005, 17—18.

²⁷ Hirsjärvi & Kovala 2007, 247; Jenkins 1992, 48.

²⁸ Poikolainen 2015, 21.

Kaarina Nikunen puolestaan määrittelee faniuden keskeisiksi ominaisuuksiksi ”affektiivisuuden, toiminnan, yhteisön tai sosiaalisuuden, fani-identiteetin sekä kytkeytymisen populaarikulttuuriin”.²⁹ Affektiivisuus viittaa kulttuurintutkija Lawrence Grossbergin affektiteoriaan, jossa affektit ovat tiettyihin kohteisiin erilaisina tunteina panostettua energiaa. Intensiivisyys tarkoittaa tässä yhteydessä koetun kulttuurikokemuksen voimakkuutta. Janne Poikolainen käyttää esimerkkinä Daniel Cavicchin tutkimusta muusikko Bruce Springsteenin faneista, jotka saattoivat kuunnella Springsteeniä vain kausiluonteisesti ja oletettua vähemmän, jolloin intensiivisyydestä tuli kulttuurituotteiden kulutuksen toistuvuutta olennaisempi määre.³⁰ Intermediaalisuus tarkoittaa eri viestimien välillä liikkumista³¹, yhteisöllisyys puolestaan erilaisia faniuden ympärille syntyneitä, tiiviitä tai löyhiä, yhteisöjä. Yhteisöllisyys voi ilmetä jopa pelkkänä yhteenkuuluvaisuuden tunteena.³²

Toiminnallisuus merkitsee Kaarina Nikusen mukaan sitä, ”että fani ryhtyy keräämään lisää aineistoa, kuten tietoa, kuvia, kirjallisuutta tai tavaraa faniuden kohteesta”.³³ Populaarikulttuurin määrittelyssä tukeudun Lawrence Grossbergin määritelmään. Hän määrittelee sen kulttuurin muodoiksi ja käytännöiksi, joiden vaikutukset ovat ensi sijassa affektiivisia. Faniutta voidaan pitää populaarikulttuuriin liittyvänä ilmiönä, koska Grossbergin mukaan korkeakulttuurin harrastajilla ei yksinkertaisesti ole mitään syytä julistautua esimerkiksi taiteen faneiksi. Grossbergin eron käsite selittää tätä suhtautumista, sillä korkeakulttuurin harrastajilla ei ole tarvetta korostaa faniutta ja siten luoda eroa. Korkeakulttuuri on kulttuurinen ”normaali” ja populaarikulttuuri sille vastakkainen. Ero syntyy tämän valtajärjestelmän tuloksena.³⁴

Poikolaisen ja Nikusen määritelmiä yhdistelemällä olen valinnut tässä yhteydessä tutkittaviksi määreiksi *affektiivisuuden*, josta käsittelen muun muassa lasten fanifiktiota ja -taidetta, *yhteisöllisyyden*, *toiminnallisuuden*, josta käsittelen keräilyä ja toistoa, sekä *fani-identiteetin*, jonka kohdalla keskityn faniuden nimeämiseen ja fanitiedon keräämiseen. Fani-identiteetillä tarkoitan fanin käsitystä itsestään fanina. Poikolaisen käyttämän käsitteen intensiivisyys jätin tästä määritelmästä pois, koska aineistostani ei löydy sen tutkimiseen sopivia piirteitä. Lukijat eivät

---

²⁹ Nikunen 2005, 24. Tarkemmin Nikunen käsittelee fantasiasarja Xenan, draamakomedia Ally McBealin ja musiikkivisa BumtsiBumin juontajan Marco Bjurströmin ympärille muodostuneita faniuksia.

³⁰ Cavicchi 1998, 113—115.

³¹ Nikunen 2005, 50.

³² Poikolainen 2015, 18—19.

³³ Nikunen 2005, 50.

³⁴ Grossberg 1995, 34, 46, 268—270.

suoraan kerro Aku Ankan lukemisen kokemuksesta. Lukijoiden sarjakuvalehtien toistuvaa seilailua ja keräämistä tutkin toimintana. Intermediaalisuus jää samasta syystä kuin intensiivisyys pois, sillä Aku Ankan lukijat eivät kirjeissään kerro muiden medioiden käytöstä sarjakuvaharrastuksessaan.

Identiteetin käsitteen otin mukaan käsittelyyn, vaikka en pidäkään Kaarina Nikusen tavoin fani-identiteetin omaksumista kynnyskysymyksenä. Faniksi identifioitumisen tutkiminen on tärkeää, kun tarkastellaan fanien välistä yhteisöllisyyttä ja sosiaalisuutta, sillä keskeisimpiä yhteisiä tekijöitä on jaettu faniuden kokemus. Faniksi saatetaan ryhtyä vain siksi, että voidaan osallistua yhteisiin keskusteluihin koulu- tai työpaikalla.³⁵ Aku Ankan lukijat eivät kirjeissään juurikaan kutsu itseään faneiksi. Kuten mainittua, fani-käsitekin yleistyi vasta varsin myöhään. Tästä huolimatta heitä voidaan toimintansa perusteella kutsua faneiksi ja tutkia sellaisina.

---

³⁵ Nikunen 2005, 52, 230; Fiske 1992, 38.

2 Aku Ankka -lehti Suomessa

Tarkastelen aluksi Aku Ankka -lehden taustaa. Pyrin valottamaan, millainen lehti suomalainen Aku Ankka oli, millaiseen historialliseen jatkumoon se asettui lapsille suunnattuna sarjakuvalehtenä ja mitä rajoitteita sen muoto käännössarjakuvalehtenä aiheutti.

2.1 Lasten- ja nuortenlehdet Suomessa

Amerikkalaiset sarjakuvalehdet saapuivat Suomeen 1950-luvulla. Tätä ennen Suomessa ilmestyneet lastenlehdet, kuten *Valistuksen Lastenlehti* (1909—1956), olivat sisällöltään melko kasvatuksellisia. Tosin Lastenlehtikin muuttui loppua kohden värikkäämmäksi ja sisälsi enemmän kevyempää sisältöä, kuten satuja. Parhaimmillaan Valistuksen Lastenlehdellä oli 68 600 tilaajaa vuonna 1943. *Koululainen* perustettiin vuonna 1945, ja se ohitti levikiltään Valistuksen Lastenlehden 1950-luvun puolivälissä. Koululainen oli pitkään hengeltään opettavainen ja raittiushenkinen, mikä selittyi sen julkaisijalla, Suomen Kansakoulunopettajain Liitolla. 1970-luvun lopulla Koululainen siirtyi kaupalliselle kustantajalle, Yhtyneille Kuvalehdille, ja muuttui ajankohtaisemmaksi lasten yleislehdeksi. Lehti noudatteli ajan vaatimuksia: siitä tuli värikkäämpi, pirteämpi ja se alkoi julkaista artikkeleita myös ajankohtaisista ja kantaaottavista aiheista.

Ensimmäiset puhdasveriset sarjakuvalehdet alkoivat ilmestyä Suomessa vuonna 1949, jolloin aloittivat *Seikkailusta seikkailuun* (1949), *Seikkailusarja Buffalo Bill* (1949—51) ja *Sarjakuvalehti* (1949—63).³⁶ Aku Ankka seurasi näitä vuonna 1951 ja osoittautui huomattavasti suosittumaksi kuin muut aikansa sarjakuvalehdet. Esimerkiksi 1970-luvulla lähimmäksi ylsivät *Nakke Nakuttaja* ja muun muassa Kiviset ja Soraset -sarjakuvia julkaissut *Retu ja kumppanit*, joiden molempien levikki ylsi 1970-luvun alussa 50 000 tienoille. Aku Ankan levikki oli tuolloin jo lähes 300 000 kappaletta. Vuosikymmenen lopulla Akun levikki oli samaa luokkaa, Naken taas 27 000.³⁷

Nuortenlehdistä suurin oli pop-musiikkiin keskittynyt *Suosikki* (1961—2012), jonka levikki oli suurimmillaan 115 000 kappaletta vuonna 1974. Kuten lastenlehdet, koki myös Suosikki ima-

---

³⁶ Leino-Kaukiainen 1991, 131, 135, 149.

³⁷ Kaukoranta & Kemppinen 1982, 205—207, 271.

gonmuutoksen uuden kustantajan ja päätoimittajan myötä vuonna 1963. Se tarkoitti vähittäisen siirtymisen keski-ikäisten musiikkitoimittajien johtamasta paternalistisesta ja valistavasta linjasta leikittelevämpään ja toisaalta rajumpaan suuntaan, suorastaan kohujournalismiin. Muutos oli onnistunut, ja myyntiluvut kasvoivat. Suosikki ja muut nuortenlehdet, kuten toinen musiikkilehti *Intro* (1968—1976) ja 1960-luvulla nuorille suunnatuksi, fanikulttuuriin painottuvaksi lehdeksi muuttunut *Elokuva-aitta* (1932—1968) olivat vahvasti kaupallisia, populaarikulttuuriin keskittyneitä julkaisuja. Nuortenlehtien kaupallistumiseen ja irtoamiseen kasvatuksellisuudesta vaikuttivat esimerkiksi tähtikultin leviäminen Suomessakin sekä 1960-luvulta lähtien ihmisten yksityisasioihin keskittynyt journalismi.³⁸

2.2 Sanoma Oy:n kultakaivos

Walt Disneyn sarjakuvahahmojen ensiesiintyminen Suomessa tapahtui vuoden 1930 maaliskuussa, kun Mikki Hiiri -sarjakuvaa alettiin julkaista Aamulehdessä. Myöhemmin koko Disney-yhtiön symboliksi nousseen hiiren kerrottiin tuolloin virheellisesti olevan kotoisin ”pimeimmästä Afrikasta”. Erehdyksen syy lienee, että ensimmäisen Mikki-sarjakuvan ”Mikin hurja seikkailu salaperäisellä saarella” julkaiseminen aloitettiin Aamulehdessä keskeltä Mikin ollessa kiperässä paikassa saarella afrikkalaisten villieläinten ja alkuperäisasukkaiden ympäröimänä. Sarja ei saavuttanut Aamulehdessä suurta suosiota, ja se lopetettiin jo saman vuoden elokuussa.³⁹

Helsingin Sanomien päätoimittaja Eljas Erko nappasi Mikki Hiiren pian Helsingin Sanomien sivuille, missä se alkoi ilmestyä seuraavan vuoden toukokuussa. Sarjakuvaharrastaja Mika Myllynen kuvailee tätä Helsingin Sanomille ”onnenpotkuksi”.⁴⁰ Myllysen toteamuksen voidaan todella arvioida pitävän paikkansa, niin hyvä sijoitus Disney-sarjakuvat Helsingin Sanomiakin julkaisevalle Sanoma Osakeyhtiölle olivat. Eljas Erkon poika ja isänsä tavoin Helsingin

---

³⁸ Leino-Kaukiainen 1991, 147—149; Kurkela 2003, 488—489.

³⁹ Heiskanen 1994, 14; Tolvanen 2001a, 28—29; Myllynen 2011. Kiintoisaa on, että ensimmäinen Suomessa ilmestynyt Mikki-sarjakuva oli sattumoisin itsensä Walt Disneyn kirjoittama. Syiksi sarjakuvan poispudottamiselle Aamulehden sivuilta on arveltu esimerkiksi lama-ajan kustannussäästöjä, sarjan keskeltä aloittamisesta seurannutta lukijoiden hämmennystä sekä sarjakuvan arveluttavaa sisältöä, sillä Mikkiä jahdanneet kannibaali-alkuperäisasukkaat lienevät järkyttäneen ainakin konservatiivisimpia. Myllynen, Mika, ’Kun Mikki tuli Aamulehteen’, [<http://www.kvaak.fi/index.php?articleID=1645>]. Luettu 18.11.2016.

⁴⁰ Myllynen, Mika, ’Kun Mikki tuli Aamulehteen’, [<http://www.kvaak.fi/index.php?articleID=1645>]. Luettu 18.11.2016.

Sanomien päätoimittaja Aatos Erkko kuvasikin Aku Ankan päätoimittajanaisia Sirkka Ruotsalaista, Alli Peltosta ja Kirsti Topparia ”kultakaivoksiksi”.⁴¹ Se kuvanee Disney-sarjakuvien painoarvoa Sanomalle.

Aku Ankka -lehti tuli Suomeen Tanskasta. Taustana lehden perustamiselle oli yleinen ilmapiiri, jossa amerikkalaisuus oli muodikasta, ja toisaalta Disney-animaatioiden saavuttama suosio Suomessa. Amerikkalaisten sarjakuvien myyntiä kirjoina oli kokeiltu jo 1930-luvulla, kun Mikistä ja Lumikista oli julkaistu ”big little books” -tyyppiset, pienikokoiset kuva- ja satukirjoja yhdistelevät sarjakuva-albumit.⁴² Sanoma Osakeyhtiön kirjapainonjohtaja Risto Kavanne toi Disney-lehden julkaisuoikeudet mukanaan Tanskan matkaltaan vuonna 1949. Aku Ankan kustantamisesta olivat kiinnostuneita Sanoman lisäksi myös ainakin Yhtyneet Kuvalehdet, Tammi ja Paletti. Tanskalainen Gutenberghus (nyk. Egmont) oli hankkinut Disneyltä oikeudet julkaista sarjakuvalehteä Pohjoismaissa ja Saksassa vuonna 1948. Ruotsin *Kalle Anka* ja Norjan *Donald Duck* aloittivat heti samana vuonna. Tanskan *Anders And* seurasi vuonna 1949, Suomen Aku Ankka aluksi nimellä Aku Ankka ja kumppanit vuonna 1951 ja Saksan *Micky Maus* 1952.⁴³

Aku Ankka -lehden irtonumero maksoi vuonna 1951 50 markkaa ja vuosikerta 500 markkaa. Myöhemmin vuonna 1952 alettiin julkaista B-numeroita, jotka sisälsivät usein koko lehden pituisia seikkailuja. Tunnettu esimerkki on keräilyharvinaisuudeksi noussut Lumikki-lehti samalta vuodelta. A- ja B-numerot käsittävä tilaus maksoi vuonna 1952 650 markkaa. Tutkimusajanjakson alussa, vuonna 1967 lehti maksoi 70 penniä ja vuosikerta 19,80 markkaa. Vuoden 2012 euroissa yhden lehden hinta oli n 1,3 euroa ja vuosikerran noin 32 euroa. Suomen markka ehdittiin devalvoida välissä vuonna 1957. Lisäksi vuonna 1963 toteutettiin massiivinen rahauudistus. Tällöin markkojen perästä pudotettiin kaksi nollaa pois.⁴⁴

---

⁴¹ Tolvanen 2001c, 114.

⁴² Heiskanen 1994, 14—15; Kaukoranta & Kemppinen 1982, 190, 193.

⁴³ Tolvanen 2001a, 28—29. Aku Ankan myöhäisempi julkaisuajankohta suhteessa muihin Pohjoismaihin selittyy kirjapaino- ja painopaperiongelmilla. Painopaperin saanti oli Suomessa vielä vuonna 1951 säännösteltyä, minkä vuoksi lehden näytenumeron painosta jouduttiin pienentämään 50 000:sta 37 000 kappaleeseen. Ensimmäisten painatuskokeiden jälki ei myöskään ollut toivotun kaltaista. Lopulta päädyttiin laakapainoon, ja painoksen ollessa pieni voitiin käyttää laadukasta paksua paperia, jota muisteltiin myöhemmin kaiholla. Siitä jouduttiin kuitenkin luopumaan painoksen kasvaessa ja siirryttäessä rotaatiopainantaan. Tolvanen 2001a, 28—29; kirje toimitukselle, 8.12.1969 Helsinki. Faa 1, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 12.12.1969 Helsinki. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 11.4.1972 Helsinki. Faa 3, PA.

⁴⁴ Kuusterä & Tarkka 2012, 239—243; SVT, Kuluttajahintaindeksi – rahanarvonkerroin 1860 – 2012, [http://www.stat.fi/til/khi/2012/khi_2012_2013-01-15_tau_001.html]. Luettu 19.6.2017.

Aku Ankan kasvu Suomessa oli nopeaa. Sen levikki ylitti jo pian vuonna 1955 sadantuhannen kappaleen rajan. Ennätyskorkeaksi levikki nousi vuonna 1975, jolloin se oli peräti 317 570 kappaletta. Aku Ankan levikki ohitti paitsi toiset lapsille suunnatut sarjakuvalehdet, mutta myös opettajien kautta levinneen ja siten monopoliaseman saavuttaneen Koululaisen, jonka levikki oli 1970-luvun puolivälissä 58 000 kappaletta.⁴⁵ Aluksi Aku Ankka ilmestyi kuukausittain, siten kaksi kertaa vuodesta 1956 lähtien ja lopulta vuodesta 1960 saakka se on ilmestynyt viikoittain. Aku Ankan tihentynyt julkaisutahti pakotti laajentamaan sarjakuvien tuotantoa Yhdysvaltojen ulkopuolelle, ja sarjakuvia alettiin tuottaa vuonna 1960 Tanskassa. Tätä nykyä kaikki suomalaiseen Aku Ankkaan tuleva aineisto saadaan Egmontilta. Sarjoja piirretään ja käsikirjoitetaan kustantamon nimen alla ympäri maailman, vaikka Egmontin päämaja edelleen fyysisesti sijaitseekin Tanskassa.⁴⁶

Vuonna 1960 alkoi ilmestyä ensimmäinen lehden oheistuote; satasivuinen *Aku Ankan Aarreaitta*. Se sisälsi tehtäviä, satuja ja Suomessa ennen julkaisemattomia sarjakuvaseikkailuja. Satasivuiset jatkoivat ilmestymistään kerran vuodessa läpi 1960-luvun. Pian Aku Ankan ympärille alkoi kehittyä kokonainen tuoteperhe. *Aku Ankan Taskukirjoja* eli Taskareita alettiin julkaista vuonna 1970, ja ne koostuivat pääasiassa italialaisista sarjoista. Vuonna 1978 alettiin julkaista *Roope-sedän taskulehteä*, joka osoittautui varsin suosituksi. Aku Ankan tuotteistamisessa oltiin Suomessa hieman jäljessä muita Euroopan maita lehden suuresta suosiosta huolimatta.⁴⁷

Vaikka Aku Ankka -lehti ja sen ulkomaiset vastineet ovat Walt Disney -yhtiön alaisia ja perustuvat Walt Disneyn 1930-luvulla luomiin animaatiohahmoihin Mikkiin ja Akuun⁴⁸, ei lehdellä muuten juuri Walt Disneyn itsensä ole kanssa tekemistä. Disney ei liiemmin sarjakuvasta piitannut.⁴⁹ Vaikka sarjakuvissa oli aina Disneyn signeeraus, hän ei piirtänyt niitä.

---

⁴⁵ Heiskanen 2007, 533; Leino-Kaukiainen 1991, 137.

⁴⁶ Antila & Heiskanen 2001, 137.

⁴⁷ Kaukoranta & Kempinen 1982, 275; Perälä 2001, 152—155.

⁴⁸ Akun loi Walt Disneyn hahmotelmien pohjalta animaattori Richard Lundy vuonna 1928 ilmestyneeseen *Höyrylaiva Ville* -animaatioon, Mikin puolestaan loivat Disney ja piirtäjä Ub Iwerks vuonna 1928. 'Richard "Dick" Lundy', *Aku Ankka*, [http://www.akuankka.fi/artikkeli/akupedia/animaattorit/richard_dick_lundy]. Luettu 18.11.2016.

⁴⁹ Tolvanen 2001b, 183.

2.3 Aku Ankan toimitus

Sirkka Ruotsalainen oli Aku Ankan päätoimittaja vuosina 1951—1968. Hänet, kuten kaikki myöhemmätkin Aku Ankan päätoimittajat, kutsuttiin tehtäviinsä. Ruotsalaisen pestaamisella oli taustalla 15 vuoden työura Eljas Erkon sihteerinä, ja vielä viiden vuoden pesti *Valittujen Palojen* päätoimittajana, josta hän lopulta siirtyi Aku Ankkaan. Valitut Palat oli poliittisesti amerikkalaismyönteisen Erkon alulle panema projekti, jonka perustamisen Erko ajatteli olevan osa pyrkimystä vahvistaa suhdetta Yhdysvaltoihin. Valitut Palat menestyi Suomessa taloudellisesti loistavasti.⁵⁰

Ennen kuin Ruotsalainen jäi eläkkeelle vuonna 1968, hän oli ehtinyt jo pedata seuraajakseen entisen Valittujen Palojen kollegan ja ystävänsä Alli Peltosen. Peltonen työskenteli Aku Ankan päätoimittajana vuosina 1968—1978. Molempia sekä Ruotsalaista että Peltosta kuvailtiin kielellisesti erittäin tarkoiksi. Kääntämistöissä Aku Ankassa aloittanut Markku Kivekäs muistelee merkkihetkenä sitä, kun ”Alli ei tehnyt enää yhtään korjausta teksteihin”. Ruotsalainen taas muisteli lehdentekoa vuonna 1977 seuraavasti:

*Tuloksena oli tietysti tanskankielinen lehti, jonka täällä muokkasin suomeksi ja koitin saada niin suomalaisen makuseksi kuin kuvat suinkin sallivat. Toisin sanoen, yritin viljellä suomalaisia sanontoja ym., jotta vieras lehti tuntuisi kotoisemmalta meikäläisistä lapsista.*⁵¹

Toimitukseen kuului Sirkka Ruotsalaisen aikana vielä toimittajat Leena Drufva (1957—1961) ja Tuovi Paju-Laukkanen (1961—1968). Alli Peltosen toimituksessa työskenteli aluksi toimitussihteerinä vuosina 1968—1970 Outi Walli, joka oli Peltoselle läheistä sukua. Aku Ankan jälkeen Walli siirtyi Suureen Suomalaiseen Kirjakerhoon, jonka jälkeen Peltosella oli joitakin ulkopuolisia kääntäjäavustajia sekä kesätoimittajana vuonna 1970 Simo Urpio. Urpio jätti toimituksen lähtiessään kesän lopulla armeijaan.⁵²

Samana vuonna toimituksessa aloittivat kääntäjinä Markku Saarinen ja Markku Kivekäs, jotka osoittautuivat hyvin pitkäaikaisiksi työntekijöiksi. Peltonen oli löytänyt Saarisen toimitukseen

---

⁵⁰ Brotherus 1973, 154.

⁵¹ Tolvanen 2001c, 114—115.

⁵² Tolvanen 2001c, 115; Tuliara 2007, 49.

hänen lähettämänsä lukijakirjeen kautta ja ehdotti sen perusteella tälle työskentelyä Aku Ankassa. Kivekäs taas oli päässyt erityisasemaan voittojensa⁵³ Tesvision Tupla tai kuitti -kilpailussa vuoksi, tullut tutuksi päätoimittajan kanssa ja pääsi lopulta töihin lehteen. Saarinen ja Kivekäs suomensivat kahdestaan suurimman osan Aku Ankan sarjakuvista 1980-luvun puoliväliin saakka. Alli Peltosen jäätyä eläkkeelle vuonna 1978 Aku Ankan päätoimittajana aloitti Kirsti Toppari. Hän oli Suomessa ensimmäisiä akateemisen toimittajankoulutuksen saaneita toimittajia. Topparin jälkeen Kivekäs toimi päätoimittajana vuosina 1988—2007.⁵⁴

Lukijakirjeisiin vastasi tavallisesti päätoimittaja, mutta myös muut lehden toimittajat. Tutkimusaineistostani löytyy Peltosen ja Ruotsalaisen lisäksi myös Outi Wallin sekä Simo Urpion kirjoittamia vastauksia. Wallin kirjeissä on oma, kasvatuksellinen sävynsä; Urpion tyyli on taas jokseenkin hiematon ja suurempi kuin kollegoillaan. Hän ei esimerkiksi arastele kertoa, että Aku Ankan taso on hänen omasta mielestään laskenut. Suurin osa kirjeistä on Alli Peltosen kirjoittamia tai vähintäänkin kulkevat hänen nimensä alla. Peltosen vastaustyyli on asiallinen, ystävällinen ja kielellisesti ensiluokkainen.

Toimituksen vaikutus lehden sisältöön

Toimituksella ei juuri ollut mahdollisuutta vaikuttaa lehden sisältöön. Sarjat saapuivat Tanskasta, ja lehti näytti samalta kuin tanskalainen vastineensa. Markku Kivekkään mukaan ainoa, johon oikeastaan voitiin vaikuttaa, oli tekstitys. Alli Peltosen päätoimittajakaudella saatiin kuitenkin kaksi poikkeusta tähän linjaan. Kaksi Carl Barksin pitkää seikkailusarjaa, ”Vanhan linnan salaisuus” ja ”Koralliluolan kummitus”, julkaistiin suomalaisessa lehdessä, mutta ei tanskalaisessa vastineessaan. Ne ilmestyivät Aku Ankassa vuosina 1972—1973. Vanhan linnan salaisuus ja ilmeisesti myös Koralliluolan kummitus oli hyllytetty Tanskassa, koska niitä oli pidetty liian pelottavina lapsille.⁵⁵

Muutoin Aku Ankka -lehden toimituksen panos ei juuri lehdessä näkynyt ennen Oman nurkan tuloa. Kerran kuussa takakannessa ilmestyi Palkintotehtävä, ja sen ohessa toissa kuukauden

---

⁵³ Markku Kivekäs voitti kilpailun ennennäkemättömästi kahdesti vuosina 1962 ja 1965, aiheenaan Aku Ankka -sarjakuvat ja Disneyn piirroselokuvat. Voittojensa ansiosta hänet esimerkiksi pyydettiin mainostamaan Sanoman *Walt Disneyn ihmeellinen maailma* -kirjasarjaa vuonna 1968. Tuliara 2007, 10—13, 48.

⁵⁴ Tolvanen 2001c, 115—116; Tuliara, 48—49.

⁵⁵ Tuliara 2007, 55—56.

voittajien nimet. Palkintotehtävät eivät tulleet Tanskasta, vaan niitä tekivät muun muassa toimituksen ulkopuoliset avustajat, esimerkiksi Alli Peltonen ennen päätoimittajakauttaan 1950-luvulla ja Sanoman kirjapainonjohtaja Risto Kavanne, jonka alaa olivat kuvaristikot.⁵⁶ Jokaisessa lehdessä oli viimeisellä sivulla muutaman sentin korkuinen infolaatikko, josta löytyivät tärkeät tiedot, kuten kustantaja, päätoimittaja, toimituksen ja asiakaspalvelun osoitteet ja niin edelleen. Pieni tietolaatikko nousi kokoaan suurempaan asemaan lehdessä, jossa koko muu sisältö takakannen mahdollista mainosta lukuun ottamatta koostui sarjakuvista. Suoraan tietolaatikon yläpuolella oli lisäksi lukijoille tärkeä tieto, nimittäin joko lause "(jatkuu ensi numerossa)" tai "Loppu". Pitkät jatkosarjat säästettiin lehdessä viimeiseksi, joten tieto oli ollenainen.

Kirsti Topparin mukana lehteen tuli Oma nurkka vuonna 1979, numerossa 14. Lukijapalautteiden perusteella lukijapalsta oli kaivattu uudistus. Lapset usein kaipasivat omia teoksiaan lehdessä julkaistaviksi, ja olipa esimerkiksi Retussa julkaistu lasten itsetekemiä sarjakuvia.⁵⁷ Markku Kivekkään mukaan Omassa Nurkassa oli mahdollisuus vastata lukijoiden yleisimpiin kysymyksiin yhteisesti sen sijaan, että kaikkiin olisi tarvinnut vastata erikseen. Lukijapalsta oli konseptina tuttu jo muista lastenlehdistä, esimerkiksi Koululaisesta, joten ainutkertaisesta taupauksesta Aku Ankan kohdalla ei ollut kysymys.⁵⁸

2.4 Käännös ja mainonta

"Joskus kauhistuttaa ajatella, että neljännesmiljoona lasta lukee lehteämme mieli vastaanottavana. Vastuu on suuri kielenkin suhteen", toteaa Alli Peltonen eräässä vastauskirjeessään lukijalle vuonna 1968.⁵⁹ Aku Ankan laadukasta käännöstä on myöhemmin pidetty yhtenä tekijänä lehden menestyksen taustalla. Kielilinja oli selvä alusta lähtien, ja ensimmäisen päätoimittajan Sirkka Ruotsalaisen jälkeen myös muut lehden päätoimittajat vaalivat tekstin laatua huolellisesti. Aatos Erkko jopa arveli Ruotsin Kalle Ankassa tehdyn päätöksen käyttää slangia

---

⁵⁶ Tolvanen 2001c, 115.

⁵⁷ Kirje toimitukselle, 2.4.1969 Kyyjärvi. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 8.6.1970 Vaala. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 10.10.1968 Ivalo. Faa 3, PA; Kvaak.fi, [<http://www.kvaak.fi/keskustelu/index.php?action=dlat-tach;topic=10006.0;attach=9512:image>]. Luettu 18.11.2016.

⁵⁸ Tuliara 2007, 59; Leino-Kaukiainen 1991, 137.

⁵⁹ Toimituksen vastaus lukijalle, 19.11.1968 Helsinki. Faa 3, PA.

puhekuplissa vaikuttaneen sen suosioon niin, että lehti ei koskaan saavuttanut naapurimaassa vastaavaa suosiota kuin Suomessa.⁶⁰

Aku Ankan huoliteltu kieliasu ei kuitenkaan ollut ristiriidassa aiemmin Suomessa julkaistujen lastenlehtien kanssa, joissa oli yhtä lailla pidetty kielellistä oikeaoppisuutta arvossa. Esimerkiksi Valistuksen Lastenlehteä luotsasivat lähinnä opettajat, joista viimeisin, päätoimittajana vuosina 1937—1956 toiminut Eero Salola oli lisäksi lausuntataiteilija. Koululaisen takaa taas löytyi opettajien ammattijärjestö.⁶¹ Sarjakuvalehden kontekstissa tämä lienee ollut kuitenkin jossain määrin uutta. Sarjakuva oli vahvasti osa populaarikulttuuria, johon kielellisten arvojen vaaliminen ei välttämättä yhdistynyt. Sarjakuva oli myös kohdannut historiansa aikana paljon vastustusta. Tätä käsittelen tarkemmin luvussa 3.3.

Myös Aku Ankan voimakas markkinointi usein mainitaan yhdeksi syyksi lehden menestykselle.⁶² Lehteä mainostettiin pitkään Helsingin Sanomien etusivulla aina uuden numeron ilmestymisen aikaan. Helsingin Sanomia myyneet asiamiehet valjastettiin myymään sanomalehden lisäksi Aku Ankkaa, millä oli suuri merkitys lehden nopealle levikinkasvulle. Esimerkiksi keväällä 1952 Helsingin Sanomia myyneitä asiamiehiä kannustettiin myymään ahkerasti olympiatilauksia, ja ohessa sujuivat myös Aku Ankan tilaukset. Asiamiehet palkittiin avokätisesti, sillä he saivat 300 markan arvoisesta Aku Ankan puolivuosisikertatilauksesta itselleen jopa kolmanneksen eli 100 mk. Tanskassa suomalaisten lähestymistapaa ei ymmärretty, sillä siellä tärkeimpinä pidettiin irtonumero-ostajia. Yleisesti maailmalla Disney-lehdissä tilaajat olivat selkeässä vähemmistössä – heidän osuutensa oli vain muutama prosentti. Suomessa taas levikki perustui alusta alkaen tilauksille.

Helsingin Sanomien asiamies -lehdessä kirjoitettiin huhtikuussa 1952 seuraavasti:

Jokainen nyt hankittu tilaus kantaa näet moninkertaisen sadon syksyn tilaushankintaa silmällä pitäen. Yksikin alueellenne saapuva Aku Ankka levittää kuin noitarumpu Afrikan viidakoissa sanomaa tästä ylivetolehdestä kaikkien lasten keskuuteen. Jokaisessa perheessä alkaa oikea rumputuli,

---

⁶⁰ Heiskanen 2007, 532; Tolvanen 2001b, 18.

⁶¹ Leino-Kaukiainen 1991, 131, 137.

⁶² Heiskanen 2007, 532.

*joka syksyyn mennessä pehmittää tiukimpienkin vanhempien mielet kyp-
siksi Akun Ankan joululahjatilauksille.*⁶³

Toteamuksessa lienee olleen perää, sillä Aku Ankan leviämiseen on todennäköisesti vaikuttanut toisten lasten asettama esimerkki. Lehden voimakas, lapsiin ja heidän perheisiinsä kohdistunut markkinointi lienee myös ollut historiallisesti melko uutta.⁶⁴

---

⁶³ Tolvanen 2001a, 28—29.

⁶⁴ Esimerkki Aku Ankan mainostamisesta ks. Aku Ankan ilmoitusliite, Kauranen 2008, 171—172.

3 Aku Ankan lukijat

Tässä luvussa tarkastelen, millaisessa Suomessa Aku Ankka -lehti vuosina 1967—1977 toimi. Tartun kysymyksiin, kuten kuka Aku Ankkaa luki, ja miten sitä saatettiin lukea. Lehti ei toiminut tyhjiössä, vaan sen tilaamista ja menestystä säätelivät muun muassa taloudelliset ja väestölliset tekijät. Aloitan aikakauden kulutustottumusten tarkastelulla, jonka jälkeen käsittelen lukemista ja sarjakuvan asemaa 1960- ja 1970-luvuilla. Lopuksi kerron Aku Ankan lukijakirjeiden kirjoittajista tekemäni taulukoinnin pohjalta. Käsittelen kirjoittajien ikää ja kotipaikkakuntaa. Avaan muutaman esimerkitapauksen avulla, millainen merkitys paikkakunnalla saattoi Aku Ankan lukijakunnalle sekä millä tavalla lapset kirjoittivat Aku Ankka -lehdelle.

3.1 Suomalaisten kulutus 1960- ja 1970-luvuilla

Suomessa toista maailmansotaa seurasi jälleenrakennuksen aika ja nopean taloudellisen kasvun aikakausi. Tätä kultaisen kasvun kaudeksi kutsuttua ripeän ja tasaisen kehityksen aikakautta kesti aina 1970-luvun alkupuolelle saakka, kunnes kasvu hidastui vuonna 1973 puhjenneen öljykriisin vaikutuksesta. Sitä ennen Suomen bruttokansantuote oli kasvanut vuosina 1946—1974 keskimäärin 4,9 % vuodessa. Sotien jälkeen tuloeroa Länsi-Eurooppaan kirittiin kiinni, ja se saavutettiin 1970-luvun alussa. Myös suomalaista hyvinvointivaltiota alettiin toden teolla rakentaa sodanjälkeisinä vuosikymmeninä.⁶⁵

Erilaiset rakennemuutokset leimasivat Suomea 1960- ja 1970-luvuilla. Elinkeinorakenne muuttui, kun vuosien 1950 ja 1970 välillä kolmannes suomalaisista siirtyi maatalouden palveluksesta teollisiin tai palveluammatteihin. Sotien jälkeen syntyneet suuret ikäluokat⁶⁶ kasvoivat aikuisiksi, ja muuttivat 1960-luvulla runsain joukoin maalta kaupunkeihin sekä Suomesta Ruotsiin. Maaseudun autioitumista pelättiin.⁶⁷ Varsinkin 1960-luku oli Suomessa suurten muutosten aikaa. Suomalaisten elintaso nousi nopeasti, ja vapaa-ajan määrä kasvoi. 1960—70-luvulla naisten lisääntynyt työssäkäynti oli osaltaan lisäämässä perheiden käytössä olleita rahoja; siinä, missä vuonna 1960 naisista 45 % kävi ansiotyössä, oli luku vuonna 1975 jo 65

---

⁶⁵ Hjerpe 2004, 97, 105; Hjerpe 1990, 28—29.

⁶⁶ Suuriin ikäluokkiin luetaan 1946—1949 syntyneet. Vuosittain syntyi yli 100 000 lasta. Ruokolainen & Notkola 2007, 88.

⁶⁷ Ahonen 2012, 147; Ryynänen & Notkola 2007, 282.

%.⁶⁸ Yhä vähemmän rahaa käytettiin perusravinnontarpeen tyydyttämiseen. Kun vielä vuonna 1925 suomalaisten kotitalouksien kulutusmenoista lähes puolet käytettiin ruokaan, kului ravintoon enää vuoteen 1964 tultaessa vajaa kolmannes.⁶⁹ Moneen kotitalouteen pystyttiin ostamaan 1960-luvun mittaan erilaisia mukavuuksia, kuten jääkaappi ja muita kodinkoneita. Myös autoja ostettiin ahkerasti, ja niitä olikin 1960-luvun lopussa Suomessa jo 700 000 kappaletta. Elintason nousun myötä myös Suomessa, kansainvälisen kehityksen mukaisesti, individualismin ja kulutuskulttuurin kaltaiset kehityssuunnat alkoivat vahvistua.⁷⁰

Suomalaisten vapaa-aika lisääntyi vuonna 1965 merkittävästi. Silloin siirryttiin viisipäiväiseen työviikkoon ja lauantait saatiin vapaapäiviksi. Vuonna 1970 teollisuudessa siirryttiin 40 tunnin työviikkoon. Uudistukset yhdistettynä kohonneeseen elintasaan merkitsivät suomalaisille mahdollisuutta kuluttaa enemmän lisääntyneellä vapaa-ajallaan. Vapaa-ajan merkitys suomalaisten elämässä kasvoi, ja se alkoi etenevissä määrin tarkoittaa henkilökohtaisia valintoja ja itseilmaisua reflektoivaa elämänaluetta. Ulkomaanmatkailu erityisesti Pohjoismaiden ulkopuolelle yleistyi toden teolla 1960-luvulla, ja alkoi vakiintua osaksi suomalaisten vapaa-ajanviettoa. Matkailua alettiin ajatella jopa kansalaisten hyvinvointioikeutena, vaikka monelle riittikin vielä pitkään kotimaanmatkailu.⁷¹

Erityisen suuren muutoksen vapaa-ajan viettoon aiheutti televisio. Yleisradion Suomen Televisio aloitti tv-lähetykset syksyllä 1957, jonka jälkeen televisiot yleistyivät nopeasti. 1960-luvun loppuun mennessä jo miljoona suomalaista oli lunastanut televisioluvan.⁷² Televisio myötävaikutti Suomen amerikanisaatiokehitykseen⁷³, sillä sen kautta välittyivät tehokkaasti aatteet ja mainokset erilaisista kulutushyödykkeistä. Suomi, joka oli poliittisesti hankalassa paikassa Neuvostoliiton kyljessä, amerikkalaistui tästä huolimatta voimakkaasti kulttuurisesti ja varsinkin populaarikulttuurisesti. Kulutustutkimuksen piirissä Ruotsia on perinteisesti pidetty eurooppalaisista valtioista amerikkalaistuneimpana, mutta Visa sen mukaan Suomi voidaan

---

⁶⁸ Heinonen 2013, 25.

⁶⁹ Hjerpe 2004, 106.

⁷⁰ Heinonen 2013, 10, 23—25.

⁷¹ Heinonen 2008, 111—112; Mäenpää 2004, 292—293.

⁷² Heinonen 2008, 117.

⁷³ Amerikanisaatio (*americanization*) tarkoittaa historioitsija Richard Kuiselin määritelmän mukaan *läheisesti Yhdysvaltoihin tai amerikkalaisiin liittyvien tuotteiden, kuvien, teknologioiden, tapojen ja tottumusten ei-amerikkalaisten harjoittamaa maahantuontia*. Kuisel 2003, 96—97. Suomalainen Aku Ankka -lehti on esimerkki amerikanisaation toteutumisesta käytännössä.

lukea tässä suhteessa Ruotsin rinnalle, niin suuri merkitys Yhdysvalloilla Suomen talous- ja kulttuurielämälle oli.⁷⁴

Vapaa-aika viihteellistyi 1960—70-luvuilla. Populaarikulttuuri ja vapaa-aika kytkeytyivät entistä tiiviimmin yhteen. Ajan kulttuuripolitiikka oli kehitystä vastaan, mutta viihde löi joka tapauksessa läpi ja korvasi porvarillisen sivistysihanteen alati kasvavan keskiluokan piirissä. Kun ennen sotia suuri osa kulttuurivaikutteista oli saapunut Saksasta, korostui 1950-luvulta lähtien Yhdysvaltojen merkitys. Samoihin aikoihin ajoittuu myös nuorisokulttuurin synty Suomessa, joka seurasi angloamerikkalaisen populaarikulttuurin maahantuloa.⁷⁵

Aku Ankan tapauksessa Yhdysvaltojen kulttuurivaikutuksen tarkastelu on luonnollisesti tärkeää. Lehti tuli Suomeen 1950-luvulla, jolloin kaikki amerikkalainen oli sodan runtelemassa maassa hohdokasta. Samoihin aikoihin Aku Ankan kanssa eli vuonna 1952 Suomeen saapui myös Coca-Cola Helsingin olympialaisten yhteydessä. Juoman saapuminen oli merkkihetki. Kun Helsingin kaupunginjohtaja ja olympialaisten järjestelykomitean johtaja Erik von Frenckellin joi ensimmäisen pullon, seurasivat tiedotusvälineet tapahtumaa tiiviisti. Amerikkalaisuus oli 1950-luvulla ja uudestaan 1970-luvun lopulla myös mainonnassa hitti. Houkuttelevaan amerikkalaiseen elämäntapaan yhdistettiin kansainvälisyys, kaupunkilaisuus, huolettomuus ja nuorekkuus.⁷⁶ Aku Ankan imagolle amerikkalaisuudesta ja Walt Disneyn kuuluisasta nimestä oli epäilemättä hyötyä.

3.2 Lukeminen vapaa-ajan viettotapana

Ennen Aku Ankka -lehden lukijoihin tutustumista tarkastelen lukemisharrastusta kokonaisuudessaan 1960- ja 1970-lukujen Suomessa. Koska suomalaisten lukemisesta on vaikea löytää tietoa sellaisenaan, tutkin asiaa kirjastojen käytön avulla. Keskityn erityisesti lapsiin, joille lehteä markkinoitiin.

Suomalaisten lukemista muokkasivat etenkin sodat ja television yleistyminen. Jatkosota muutti suomalaisten suhtautumista lukemisharrastukseen, sillä kirjat olivat harvoja säännöstelystä vapaita tuotteita. Niille riittikin kysyntää, kun muusta viihteestä oli puutetta; tanssit

---

⁷⁴ Heinonen, 2013, 19; Saarikangas & Mäenpää & Sarantola-Weiss 2004, 12; Mäenpää 2004, 289—290.

⁷⁵ Mäenpää 2004, 293; Heinonen 2013, 11; Aapola & Kaarninen 2004, 425.

⁷⁶ Knuuttila 1988, 294—295, 306.

esimerkiksi olivat kiellettyjä. Sota yksilöi lukutapoja, sillä ajanvietekirjallisuuden kulutusta ei ollut sota-aikana mahdollista kontrolloida vahvasti, mihin ei liene ollut liiemmin haluakaan. Sota viimeistään repäisi kuilun eliittikirjallisuuden ja suuren yleisön suosiman menekkirjallisuuden välille.⁷⁷

Television tulo ravisteli suomalaisia vapaa-ajanviettotapoja, mutta lukeminen onnistui säilymään sen rinnalla tärkeänä ajanvietetapana. Pertti Tiihosen tiedotusopin tutkimuksesta vuodelta 1969 selviää, että lainaajien ja lainojen määrän pitkään jatkunut kasvu tyssäsi hetkeksi 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa, ennen kuin toipui takaisin kasvu-uralle viimeistään vuoteen 1964 mennessä. Tämä on loogista, sillä kiivaimmin televisiolupia lunastettiin juurikin vuosien 1961—1965 välillä, joten lukemiselle todennäköisesti jäi television katselulta aiempaa vähemmän aikaa. Selvimmin television tulo näkyi tilastoissa kaunokirjallisuuden lainaamisen vähentymisenä.⁷⁸ Television pelättiin kirjojen lukemisen ja kirjaston käytön lisäksi näivettävän aikakauslehdistön asemaa. Lopulta lehdet kuitenkin saattoivat jopa hyötyä television tulosta, sillä ne pystyivät alkaa kirjoittamaan juttuja television katsojakunnalle esittelemistä julkiksista.⁷⁹

Kirjastot ovat tärkeä osa suomalaisen hyvinvointivaltion kehitystä, ja vuoden 1961 kirjastolaki onkin pidetty yhtenä suomalaisen hyvinvointivaltion rakentamisen ensimmäisistä virstanpylväistä. Uusi kirjastolaki mahdollisti valtionavun turvin kokopäivätoimisten kirjastonhoitajien palkkaamisen ja vähensi varsinkin maaseudun sivutoimisesti hoidettuja kirjastoja.⁸⁰ Maaseudulla kirjastoverkko uusiutuikin 1970-luvulla liki täydellisesti, ja tarjonta ja käyttö nousivat keskimäärin kaupunkikuntien tasolle. Myös kirjastoautoja hankittiin samoihin aikoihin runsaasti varsinkin maaseudulle. Maaseudun sisäinen eriarvoisuus kuitenkin kasvoi, sillä pienimmät kunnat, joissa oli edelleen vain sivutoimisesti hoidettu kirjasto, eivät pysyneet kasvussa mukana. Tällaisissa kunnissa asui suomalaisista kaikkiaan 5,6 % eli 270 000 ihmistä.⁸¹

Kirjastojen käyttötilastot antavat osiittaa muuten varsin hankalasti tavoitettavista tiedoista suomalaisten lukemisinnosta. Irmeli Hovin kirjastotieteen ja informatiikan alan tutkimuksesta selviää, että varsinkin lapset olivat ahkeria lainaajia. Koko Hovin tutkimalla ajanjaksolla

---

⁷⁷ Mäkinen 2004, 234.

⁷⁸ Tiihonen 1969, 4—5; Mäkinen 2009, 396—399; Salokangas 1996, 161.

⁷⁹ Mäkinen 2004, 235.

⁸⁰ Mäkinen 2004, 241.

⁸¹ Hovi 1984, 48—53, 69.

1969—1981 lapset olivat vähintään kaksi kertaa yhtä aktiivisia lainaajia kuin aikuiset –parhaimmillaan jopa 3-4-kertaisesti. Tutkittavalla ajanjaksolla varsinkin maaseudulla asuneiden lasten lainaaminen lisääntyi, ilmeisesti kirjastolaitoksen kehittymisen seurauksena. Kun tyyppillinen maaseudun lapsi lainasi vuonna 1969 keskimäärin 14 kirjaa vuodessa, lainasi hän vuonna 1981 jo 51 kirjaa. Tällä oli suuri merkitys jo ajankäytöllisestikin.⁸² Lukemisen voidaan siis hyvällä syyllä sanoa olleen lapsille tärkeä ajanvietetapa. Sen harrastamiseen oli kirjasto-verkon uusiutumisen myötä myös kohtuullisen hyvät mahdollisuudet.

Aku Ankan kaltaista hintavahkoa lehteä epäilemättä luettiin paljon kirjastoissa, joissa lapset ainakin lainaustilastojen perusteella viettivät paljon aikaa. Suomen sarjakuvaseura ry:n entinen puheenjohtaja Jukka Rislakki arvioi vuonna 1978 Aku Ankkaa tilatun kaikkiin kirjastoihin.⁸³ Kirjastojen lisäksi lehden saattoi saada käsiinsä myös toisilta lapsilta lainaamalla. Vuonna 1940 syntynyt uutisankkuri Arvi Lind muistelee olleensa 11-vuotias, kun sai ensimmäisen kosketuksensa Aku Ankka -lehteen juuri kavereilta lainaamalla, kun omalla perheellä ei ollut varaa lehden tilaamiseen.

*Elettiin sodanjälkeisiä niukkoja aikoja. Meillä ei ollut varaa tilata Aku Ankkaa kotiin kuten ei monella muullakaan, mutta onneksi saimme lukea sitä porukalla hyvän ystävämme Eskon luona. Esko oli sen vuoksi suosittu, jopa vähän kadehdittu.*⁸⁴

Eppu Normaali -yhtyeen laulaja ja lauluntekijä Martti Syrjä puolestaan muistelee, millainen merkitys Aku Ankka -lehdellä oli vapaa-ajan viihdykkeenä. Syrjä kuvaa, kuinka tärkeä asia sarjakuvalehti oli hänen lapsuudessaan television tulosta huolimatta.

*Meillä ei 1960-luvun loppupuolella ollut juuri muita lukukokemuksia. Ei ollut vielä televisiotakaan, ja kun se tuli, sieltä katsottiin vain hyvin harvoja ohjelmia. Ei ollut videoita eikä nettiä niin kuin nykyään. Oli vain Aku Ankka.*⁸⁵

Lindin ja Syrjän muistoissa Aku Ankalle annettiin erityinen asema lapsuuden viihteenä, kun muu tarjonta oli niukkaa. Yleisesti ottaen lukeminen säilytti asemansa tärkeänä vapaa-ajan

---

⁸² Hovi 1984, 66—67.

⁸³ Rislakki 1978, 221.

⁸⁴ Heiskanen et al. 2011, 128.

⁸⁵ Syrjä 2011, 3.

tekemisenä huolimatta televisiosta kilpailevana ajanvietteenä. Suomalaisten television katselu ei tosin ollut määrällisesti kovin laajamittaista; vuonna 1979 tehdyn laajan tutkimuksen mukaan suomalaiset katsoivat televisiota keskimäärin yhdeksän tuntia viikossa.⁸⁶ Kirjastoverkon uudistaminen auttoi suomalaisia pääsemään kirjojen ja lehtien pariin, mutta Aku Ankka -lehteä luettiin varmasti etenkin lasten keskuudessa paljon myös toisilta lainaamalla.

3.3 Suhtautuminen sarjakuvaan

Keskustelu sarjakuvaongelmasta levisi Suomeen 1950-luvulla. Ulkomailla asiasta oli käyty julkista keskustelua jo pidempään. Erityisesti huolestuttiin sarjakuvien vaikutuksesta lapsiin ja nuoriin. Sarjakuvan ja erityisesti sarjakuvalehtien pelättiin horjuttavan lasten lukutaitoa ja moraalissiveellistä kehitystä, samoin kuin välittävän amerikkalaista kulttuuri-imperialismia ja väkivaltaan kasvattavaa sotapropagandaa. Sarjakuvaongelman puiminen hiipui Suomessa 1960-luvun alkuvuosiin mennessä, eikä Suomessa ryhdytty niin lainsäädännöllisiin kuin muihinkin toimenpiteisiin sarjakuvan rajoittamiseksi. Sosiologi Ralf Kaurasen mukaan sarjakuvakysymys ponnahti vielä 1970-luvulla ajoittain esiin, jolloin varsinkin ulkomaista sarjakuvaa ja sen kaupallisuutta kritisoitiin, mutta suomalaiseen sarjakuvaan suhtauduttiin positiivisesti.⁸⁷

Sarjakuvakeskustelun käydessä kuumimmillaan 1950-luvulla sarjakuvaan suhtauduttiin epäluuloisesti muun muassa sen pelätyn väkivaltaisuuden takia, mutta myös kuvan ja lyhyiden puhekuplien epäilyyn passivoivan vaikutuksen vuoksi. Sarjakuva oli 1950-luvulta saakka mielletty erityisesti lasten suosikkilukemistoksi, joten huolen kohteena olivat lapset ja nuoret.⁸⁸ Lastenkirjallisuuteen taas perinteisesti oli liittynyt kasvatuksellisuuden ihanne, mikä ei populaarikulttuurisen sarjakuvan kohdalla luonnollisesti aina toteutunut. Kirjallisuudentutkija Päivi Heikkilä-Halttusen mukaan suomalaisten vanhempien keskuudessa heräsi 1960—70-luvuilla huoli amerikkalaisen tuontiviihteen lasten moraalista, kansallista, kulttuurista ja yhteiskunnallista kasvua uhkaavasta vaikutuksesta.⁸⁹

---

⁸⁶ Knuuttila 1988, 301.

⁸⁷ Kauranen 2011, 35—36, 52—53.

⁸⁸ Kauranen 2008, 161—172; Kauranen 2011, 39—40.

⁸⁹ Heikkilä-Halttunen 2004, 228.

Kirjastot lämpenivät sarjakuville hiljalleen. On vaikea arvioida, kuinka usein Aku Ankka tilattiin kirjastoihin ilman lähempää perehtymistä kirjastojen arkistolähteisiin, mikä on tämän tutkielman puitteissa mahdotonta. Tornioon Aku Ankka tilattiin ensi kerran vuonna 1957, minkä Tornion kirjastotoimenjohtaja Sanni Pajari-Sariola arvelee johtuneen nuorison vaatimuksista heille mieleisen aineiston tilaamisesta. Lahdessa lehti tilattiin 1950-luvulla, mutta tilaus lopetettiin jo vuonna 1958. Se aloitettiin uudestaan vasta 1970-luvun alussa.⁹⁰ Mari Suhonen mainitsee informaatiotutkimuksen pro gradu -tutkielmassaan, että sarjakuvia harvemmin tilattiin kirjastoihin 1950-luvun lopulla. Mikäli niitä tilattiin, oli kyseessä Aku Ankka. Suhtautuminen sarjakuvalehtiin muuttui kuitenkin Suhosen tutkiman Kirjastolehden sivuilla myönteisemmäksi 1960-luvun lopulle tultaessa. Jukka Rislakin mukaan kaikki kirjastot vaikuttivat 1970-luvun lopulla tilaavan ainakin Aku Ankka -lehden sekä hankkivan Tintin tai Asterixin tapaisia sarjakuva-albumeja.⁹¹

Lähtökohtaisesti suomalaisten kirjastojen hankintapolitiikka oli kirjastohistorian tutkija Ilkka Mäkisen mukaan vapaamielistä, monipuolisuuteen pyrkivää sekä asiakaslähtöistä. Tämä oli kirjastojen menestystarinan taustalla 1960- ja 1970-luvulla, kun suomalainen kirjasto voimakkaasti kasvoi ja kehittyi. Toisaalta aikanaan lainsäädännölläkin sinetöity valistuksellinen ajattelutapa eli yhä vahvasti. Esimerkiksi Sergeanne Golonin *Angelica*-sarja sekä Anni Polvan romaanit todettiin 1960-luvulla korkeimmassa hallinto-oikeudessa sopimattomiksi kirjastoihin.⁹²

Esimerkkinä sarjakuviin kohdistuneesta paheksunnasta mainittakoon Minna Vuorisen vuonna 1979 ilmestyneessä, lastenkirjastonhoitajien seminaarista kootussa artikkelikokoelmassa *Lapsi ja lukemiskasvatus* ilmestynyt artikkeli, jossa hän suorii viihdekirjoja ”pääasiallisesti bisnesmielessä tehdyiksi”, arvioi niiden tarkoituksen olevan ”siirtää lukijan ajatukset pois tavallisista asioista” ja niin edelleen. Viihdekirja ei hänen mukaansa tarjoa ongelmia, eikä kannusta lasta pohtimaan. Varsinaisesti Vuorisen analyysi koskee hevos- ja salapoliisiromaanien tyyppisiä teoksia, mutta hän lukee myös sarjakuvat samaan perinteeseen kuuluviksi. Viihteen kuluttamisen taustalla hän näkee huonon itsetunnon:

---

⁹⁰ Pajari-Sariola, Sanni, 'Tornion kaupunginkirjaston historiaa', [<http://www.tornio.fi/SanniPajariSariolaKirjastonhis>]. Luettu 6.4.2017; Eskola 2005, 355—356.

⁹¹ Suhonen 1998, 43—44; Rislakki 1978, 221.

⁹² Mäkinen 2004, 235—236, 242.

*Jos lukemisen sitten kaikesta huolimatta aloittaa, sen aloittaa sieltä, missä aita on matalin. Missä ei tarvitse ajatella turhia, missä voi yks kaks heretä mahtavaksi, kuvitella olevansa suuri ja voittamaton, kaunis ja vastustamaton. Ja mistäpä muualta silloin etsisi korvikkeita pienuudelleen ja arkuudelleen kuin sarjakuvista tai askeleen verran edempää eli helpoista sarjakirjoista.*⁹³

Vuorisen esittämä kritiikki ei ollut 1970-luvun lopulla uutta. Ralf Kaurasen tutkimuksesta käy ilmi, että vastaavia argumentteja käytettiin jo 1950-luvulla. Erityisesti kuvaan suhtauduttiin kriittisesti, koska sen katsomisen ajateltiin vaativan vähemmän aivotyötä kuin lukemisen.⁹⁴ Myös Anna Tiitinen kirjoittaa Jyväskylän kaupunginkirjaston aineistovalintoja käsittelevässä pro gradu -tutkielmassaan ns. kulttuuririhkamaan kohdistetusta paheksunnasta. Kulttuuririkamaksi luettiin ainakin sarjakuvat ja kioskikirjallisuus. Sitä pidettiin ala-arvoisena, kielellisesti kehnona ja lasten kehitykselle haitallisena.⁹⁵

Kulttuuripiirien huoli sarjakuvasta osin kiersi Aku Ankan, jolle vaikutti olevan annettu esimerkiksi kirjastojen tilausten perusteella jonkinlainen erityisasema. Aikalaisten sarjakuvaan kohdistuneesta kritiikistä huolimatta Aku Ankka ja muut sarjakuvalehdet olivat suosittuja.

3.4 Aku Ankan lukijat ja lukijakirjeiden kirjoittajat

Tässä alaluvussa perehdyn Aku Ankan lukijakuntaan ja lukijakirjeiden avulla kirjeiden kirjoittajiin, joista suurin osa oli lehden lukijoita.⁹⁶ Tarkastelen aluksi myös hieman lehden pääasiallista lukijakuntaa sekä kohderyhmää perehtymällä lasten määrään suomalaisessa yhteiskunnassa tutkittavalla ajanjaksolla.

---

⁹³ Virtanen 1979, 27—42.

⁹⁴ Kauranen 2008, 161—165.

⁹⁵ Tiitinen 2011, 105.

⁹⁶ Joukossa on myös kirjeitä, joista on mahdoton päätellä, lukivatko niiden kirjoittajat Aku Ankka -lehteä. Tällaisia kirjeitä ovat lahjoituspyynnöt, joissa toimitukselta toivottiin lahjalehtiä lähetettäväksi, tai esimerkiksi kaupallisiin tai asiamiesasioihin liittyvät kirjeet. Tällaisiakin kirjeitä päätyi Aku Ankan toimitukseen, vaikkeivat ne toimituksen toimenkuvaan kuuluneetkaan. Eräässä kirjeessä kysellään, saako ”Aku Ankka -pujottelijoiden” vanhempien kannatusyhdistyksen nimeksi antaa Roope Ankat; toisessa, voisiko toimitus auttaa asiamiestyöstä saamatta jääneiden palkkioiden saamisessa ja toimittamisessa vankilaan, jonne kirjeen lähettänyt asiamies oli lopulta päätenyt. Selvytyden vuoksi kutsun kuitenkin kaikkia toimitukseen lähetettyjä kirjeitä lukijakirjeiksi ja niiden kirjoittajia yleensä lukijoiksi. Toimituksen vastaus lukijalle, 11.7.1969 Helsinki. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 26.11.1970 Konnunsuo. Faa 3, PA.

Kuten aikaisemmin on käynyt ilmi, nousi Aku Ankka nopeasti suomalaisten suosioon. Se saavutti jo neljä vuotta ilmestymisensä jälkeen, vuonna 1955 sadantuhannen kappaleen levikin. Varsinainen huippuvuosi oli 1975, kun Aku Ankan levikki kipusi 317 570 kappaleeseen. Ennätysvuonna 1975 suurin ikäryhmä olivat 25—29-vuotiaat, siis toisen maailmansodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat. Suomen väestö oli yhä varsin nuorta, mutta toisaalta lasten määrä oli jo kääntynyt laskuun. Koko vuosisadan pohjalukemat syntyvyydessä saavutettiin vuonna 1973, kun jolloin syntyneiden ikäluokkien koko oli enää vain hieman yli puolet suurten ikäluokkien koosta. Syntyvyyden väheneminen johtui muun muassa suurten ikäluokkien massamuutosta Ruotsiin ja kehittyneiden ehkäisymenetelmien mahdollistamasta aiempaa myöhäisemmästä lasten hankinnasta.⁹⁷

Aku Ankan suosio 1970-luvun puolivälissä ei siis johtunut pelkästään lasten määrästä, vaan vuoteen 1975 mennessä lehti oli jo ehtinyt vakiinnuttaa lukija- ja fanikuntansa. Ensimmäinen sukupolvi oli ehtinyt tutustua lehteen jo 1950-luvulla. Nousevan elintason myötä yhä useammalla oli mahdollisuus tilata Aku Ankka omakseen. 1970-luvulle saavuttaessa myös aikuiset fanit saattoivat olla löytäneet lehden pariin ja tilanneet sen itselleen.

Paikka

Aku Ankkaan lähetettiin vuosien 1967 ja 1977 välillä lukijakirjeitä ympäri Suomen, aina Lappia myöten. Kaikkiaan suomalaisia paikkakuntia mainitaan kirjeissä yhteensä 152 kappaletta. Lukijat ilmoittavat tosin usein kunnan, kaupungin tai kauppalan nimen sijaan sen kylän tai taajaman nimen, jossa asuvat. Lukijakirjeiden kirjoittajien kotipaikkakuntia tutkimalla käy selväksi, että Aku Ankkaan voitiin kirjoittaa mistä päin Suomea hyvänsä sekä ulkomailta. Kirjeitä tuli niin pienistä kylistä kuin isoista kaupungeistakin.

Kirjeiden paikkakuntia tarkastelemalla nousee esiin kaksi erilaista tapausta: muun muassa taloudellisesta heikompiolosaisuudesta kertovat lahjoituspyynnöt sekä ulkosuomalaisten tilausongelmat. Käsittelen ensin lahjoituspyyntöjä, jotka ovat käytännössä eri instituutioiden, esimerkiksi koulujen ja seurojen puolesta Aku Ankalle lähetettyjä pyyntöjä saada lehtiä tai esimerkiksi Aku Ankka -tarroja. Tällaisten kirjeiden lähettäjiä on aineistossa 22. Lisäksi samoilta tai eri kirjoittajilta on arkistoitu kiitoskirjeitä, joissa voidaan kertoa esimerkiksi lahjoitusten aikaansaamasta lasten ilosta. Lahjoituksia lähetettiin Espoon Rinnekodin kaltaisiin laitoksiin,

---

⁹⁷ Rynnänen & Notkola 2007, 282—283.

kouluille tai lasten ja nuorten kanssa toimiville yhdistyksille, kuten Kauhavan Naisvoimistelijöille. Lahjalehtiä toivotaan kahdessa tapauksessa myös aikuisille; Valkealan sotilaskotiin sekä Hyytiälän metsäasemalle Helsingin yliopiston metsäylioppilaiden luettavaksi.⁹⁸

Suomen eri laidoilta saapuneista lahjoituspyynnöistä nousee esiin taloudellista heikompisuutta korostavia puhetapoja. Ilomantsista kirjoittava nuoriso-ohjaaja pyytää lehtiä lahjoitettavaksi "rajaseudun lapsille". Alavuokista, Kainuusta läheltä Raatteentietä ja rajaa, kirjoittava rajaseutupastori toivoo saavansa toimitukselta lahjoituksena lehtiä jaettavaksi joululahjapaketteihin. Hän kirjoittaa, että "monet perheet ovat lapsiluvultaan suuria, ja lehdet olisivat tervetulleita". Muoniosta kotoisin oleva tyttö kirjoittaa toimitukseen pyytääkseen lukijakilpailusta voittamansa levysoittimen paristokäyttöisenä, koska heillä ei ole sähköä. Neljännessä tapauksessa pohjoissuomalainen koululuokka kirjoittaa toimitukseen koko luokan voimin ja pyytää luokan kirjastoon uusia sarjakuvalehtiä loppuun kuluneiden tilalle. Kirjoittajat kertovat saavansa lukea niitä hiljaa tehtävistä suoriutumisen jälkeen, mutta heidän opettajansa mukaan lehtiä ei ole valitettavasti varaa tilata lisää. Kirjoittajat kuvailevat kirjeessä itseään "kehitysalueen lapsiksi Perä-Pohjolasta".⁹⁹

Erään kuusamolaisen opettajan kanssa toimitus käy kohtalaisen säännöllistä kirjeenvaihtoa vuodesta 1968 vuoteen 1977 saakka eli tutkittavan ajanjakson loppuun. Tänä aikana Kuusamon Keski-Kitkaan lähetetään Aku Ankka -lehtiä ja lehden hahmojen kuvia, joita opettaja kertoo jakavansa oppilaille palkinnoksi hyvin tehdyistä tehtävistä. Ne ovat hänen mukaansa saavuttaneet "jakamattoman suosion" ja toimineet verrattomina kannustajina läksyjenteossa, joten hän pyytää niitä jokaisessa kirjeessään lisää. Vuonna 1977 samainen opettaja kirjoittaa jälleen toimitukseen ja kertoo lahjalehtien tuoneen paljon iloa "syrjäkulman koteihin".¹⁰⁰ Aku Ankka -innostus ulottui siis varsin pitkälle kasvukeskusten ulkopuolellekin. Kirjeiden sanavalinnat välittivät kuitenkin kuvaa taloudellisen kehityksen kelkasta jääneistä syrjäseuduista.

---

⁹⁸ Esim. kirje toimitukselle, 9.4.1970 Kauhava. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 3.3.1972 Majalampi. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 16.11.1973 Valkeala. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 11.5.1977 Helsinki. Faa 3, PA.

⁹⁹ Kirje toimitukselle, 20.3.1970 Ilomantsi. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 24.11.1970 Alavuokki. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 22.10.1972 Muonio. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 7.9.1976 Tervola. Faa 3, PA. Tämän kirjeen on allekirjoittanut monta lasta, mutta se saattaa yhtä hyvin olla myös luokan opettajan kirjoittama, jolloin kuvailtu sanavalinta olisi opettajan valinta.

¹⁰⁰ Kirje toimitukselle, 5.3.1968 Kuusamo. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 25.3.1971 Kuusamo. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 7.5.1973 Kuusamo. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 4.3.1977 Kuusamo. Faa 3, PA.

1960- ja 1970-lukujen Suomessa elettiin kaupungistumisen aikaa. Kun vuonna 1960 38,4 % suomalaisista asui kaupungeissa, oli kaupunkilaisten määrä vuonna 1970 jo 50,9 %. Kymmenen vuoden päästä vuonna 1980 päästiin 58,9 prosentin tasolle, ja samalla kaupungistumiskehitys alkoi hidastua merkittävästi. Suomen kaupungistuminen merkitsi samalla maaseudun tyhjentymistä, ja maaseudun asukasmäärä vähenikin vuosien 1960 ja 1980 välillä reilusta 2 700 000 ihmisestä vajaaseen kahteen miljoonaan.¹⁰¹ Toisaalta myös kuntamuotojen muutoksilla ja kuntaliitoksilla oli merkitystä, sillä osasta kaupunkeja kasvoi muuttoliikkeen seurauksena kaupunkeja. Kaupunkeja tuli myös lisää vuoteen 1977 mennessä, kun lopuistakin kauppaloista tuli kaupunkeja.¹⁰²

Kaupunkien ohella osa muuttoliikkeestä suuntautui ulkomaille, varsinkin Ruotsiin. Tämä käy ilmi myös tutkimusaineistostani. Kaikkiaan 19 ulkomailta kirjoittavasta lähettäjistä seitsemän on Ruotsista. Näistä kirjeistä tosin kaksi on läheltä rajaa, toinen Haaparannasta ja toinen Nuoksujärveltä, ja yksi kirje on ilmeisesti kantaruotsalaisen fanin kirjoittama. Seitsemästä kirjeestä viisi käsittelee jollain tavalla tilauksia. Suhde on samansuuntainen myös muista maista kirjoittavien kohdalla. Neljän kirjoittajan kirjeet ovat enemmän fanikirjeen tyyppisiä, ja loppujen kahdeksan kirjeet käsittelevät tavalla tai toisella lehden tilaamista.

Lehden tilaamisesta ulkomaille aiheutuu joskus hankaluuksia. Alun perin kangasalalainen Kai kysyy vuonna 1970, miksi osoitteenmuutos Ruotsin Mölnlyckeeseen ei ole toistuvista pyynnöistä huolimatta onnistunut. Ilmeisesti melko nuori kirjoittaja Liisa lähettää seuraavana vuonna toimitukselle Teneriffalta saakka avunpyynnön: "Miksi työ lähetätte miulle aina vanhoja numeroita? Jos ens' kerralla korjaisitte ennen toistuneet virheet." Buenos Airesista kirjoittava Tiamaria puolestaan kertoo tilanneensa Aku Ankkaa ulkomaille jo kymmenen vuotta, mutta kuluessa vuonna 1976 häneltä on jäänyt saamatta useita lehtiä. Tämän jälkeen Aku Ankan toimitus lähettää puuttuvat lehdet, ja Tiamaria kirjoittaa takaisin Suomeen kiitellen toimituksen vaivannäöstä lehtien postittamisessa.¹⁰³

---

¹⁰¹ SVT 1993.

¹⁰² Pitkänen 2007, 42.

¹⁰³ Kirje toimitukselle, 17.4.1970 Mölnlycke, Ruotsi. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 2.2.1971 Teneriffa, Espanja. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 5.2.1976 Buenos Aires, Argentiina. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 25.2.1976 Buenos Aires, Argentiina. Faa 3, PA.

Aku Ankan saapumisen odottelemisen näyttäytyy ulkosuomalaisten kirjeissä tuskastuttavana, ja siitä joutuvat kärsimään lapset. Eräässä tapauksessa Saksasta kirjoittava Leena arvelee toimituksen kai pystyvän kuvittelemaan, miten malttamattomana hänen poikansa odottaa lehteään. Toisessa tapauksessa Alli Peltonen pahoittelee vastauksessaan Ruotsin Gislavedista kirjoittavalle Maijalle, että hänen tyttärensä on joutunut odottamaan lehteä. Peltonen korostaa lehden tehneen voitavansa eikä voineen vaikuttaa alkuperäisen kirjeen katoamiseen ja sitä kautta asian hoidon viivästymiseen. Haaparannasta kirjoittavalle lukijalle, jolle lehti ei ollut saapunut säännöllisesti, Peltonen vastaa arvelevansa tämän johtuneen osoitelappuun joutuneesta virheellisestä nimestä. Vaikka lukijan kirje puuttuukin kokoelmasta, voidaan toimituksen vastauksessa esitetyistä pahoitteluista päätellä asiasta koituneen lukijalle harmia.¹⁰⁴

Yhdessä tapauksessa kokoelmaan on talletettu kirje, jossa kiitetään ”kolmen ihanan käärön Aku Ankkoja” lähettämisestä. Lehtien kerrotaan toimitettavan edelleen suomalaisille oppilaille 20 koulupiirissä Ruotsissa. Kirjoittaja korostaa niiden aiheuttavan lapsissa ”suurta riemua”. Hän päättää kirjeensä seuraavasti: ”Valitan, että toimituksen pitää tyytyä vain kirjeeni välittämiin kiitoksiin. Oppilaittemme iloiset ilmeet kertoisivat teille paremmin sen kaiken, mistä minun olisi pitänyt kertoa!”¹⁰⁵ Lahjalehdet aiheuttivat suurta riemua Suomen rajojen ulkopuolellakin.

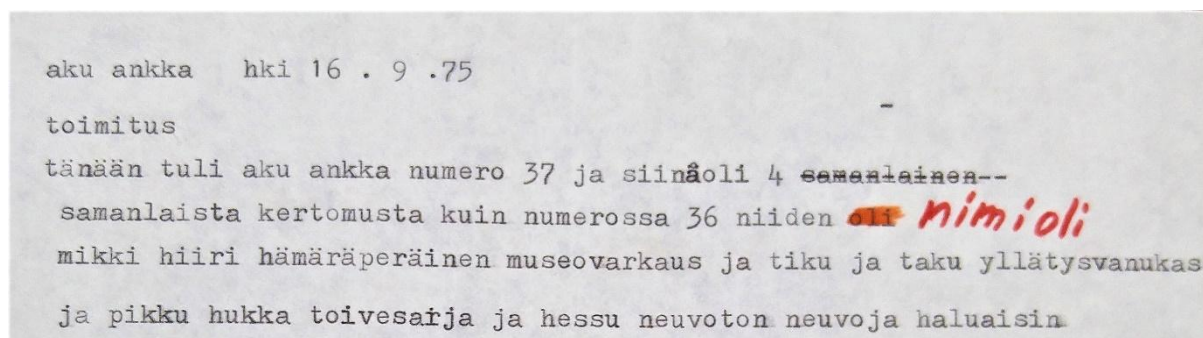
Aku Ankka -lehti oli tutkittavalla ajanjaksolla levinnyt Suomen moniin eri kolkkiin ja rajojen ulkopuolellekin. Lehdellä oli ihailijoita syrjäseutuja myöten, eivätkä taloudellisetkaan esteet aina estäneet Aku Ankka -harrastusta. Lahjoituslehtien vastaanottajat saattoivat reagoida saamiinsa lehtiin edellisen esimerkin tapaan ilolla, ja vastaavasti lehteä vaille jääneet ulkosuomalaiset pikemminkin harmistuksella.

---

¹⁰⁴ Kirje toimitukselle, 27.4.1976 Frankfurt, Saksa. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 27.11.1968 Helsinki. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 3.10.1969 Haaparanta, Ruotsi. Faa 3, PA.

¹⁰⁵ Kirje toimitukselle, 23.02.1974 Norrköping, Ruotsi. Faa 3, PA.

Lapset

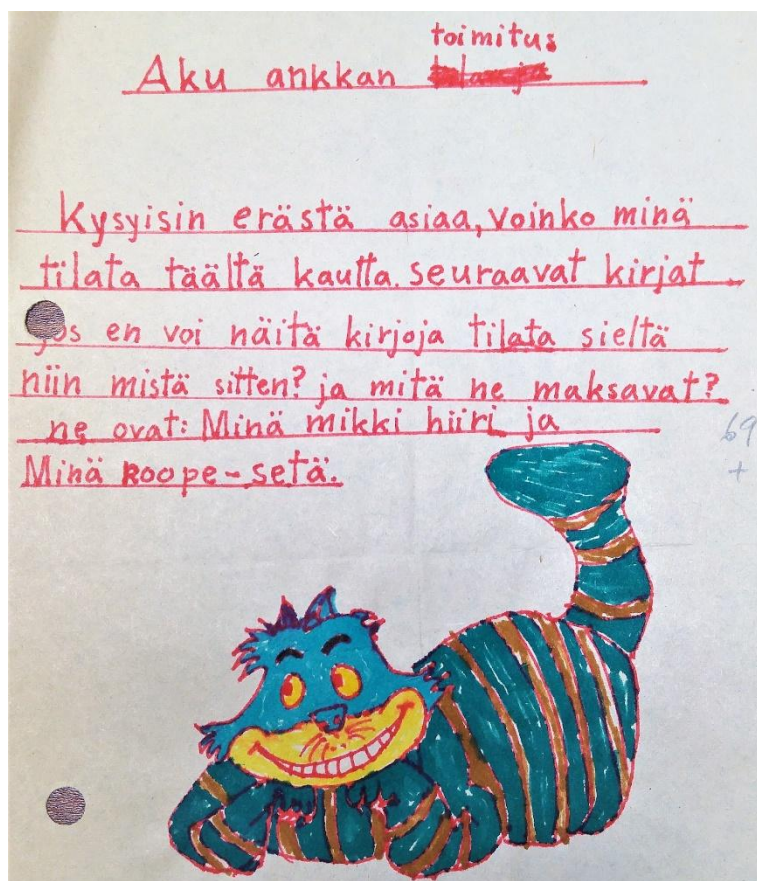

Kuva 1: Lasten kirjeet ovat persoonallisia. Niiden kirjoittamisessa voidaan esimerkiksi harjoitella kirjoituskoneen käyttöä, kuten esimerkissä on tehty. Kirje toimitukselle, 16.9.1975 Helsinki. Faa 3, PA.

Vain 24 tilastoimastani 244 kirjoittajasta ilmoittaa ikänsä kirjeessään. He ovat kolmea lukuun ottamatta lapsia ja nuoria. Alaikäisten kirjoittajien keski-ikä on 9,5 vuotta. Eniten on 9-vuotiaiksi itsensä esitteleviä. 13-vuotiaat ovat taas alaikäisistä kirjoittajista vanhimpia, kun otetaan huomioon vain ne kirjoittajat, jotka ovat ilmoittaneet kirjeessä ikänsä. Kirjoittajista lapsia on 94 henkilöä, aikuisia taas on 131 henkilöä. Tähän väliin jää muut-kategoria, joiden ikää on liian hankala arvioida. Tämä luokka sisältää 19 henkilöä. Tutkimusaineisto on pienehkö ja määrittely lapseksi tai aikuiseksi tulkinnanvaraista. Aineiston perusteella voitaneen kuitenkin todeta, että lapset kirjoittivat lukijakirjeitä siinä missä aikuisetkin. Sinänsä lapset olivat läsnä vielä suuremmassa osassa kirjeitä, kun heidän vanhempansa tai muut lasten kanssa tekemisissä olleet ihmiset kirjoittivat lehteen koskien milloin tilaukseen liittyviä ongelmia, milloin esimerkiksi lahjoituspyyntöjä eri tahoille.

Lasten kirjeet sisältävät enemmän variaatiota kuin aikuisten, jotka yleensä keskittyvät jonkin käytännöllisen asian hoitamiseen, tavallisesti tilausasioiden. Myös lasten kirjeissä saattaa olla jokin tämän tyyppinen hoidettava asia, ja he hoitavat itse esimerkiksi tilauksiin liittyviä ongelmia. Kuvassa 1 on esimerkki tällaisesta kirjeestä. Siinä 9-vuotias Mika on kirjoittanut toimitukselle kysyäkseen häntä askarruttaneesta tapauksesta vuonna 1975. Puhtaasti asioiden hoitamiseen liittyvien kirjeiden lisäksi lapset saattavat kirjoittaa toimitukselle myös "muuten vaan" – esimerkiksi kiittääkseen lehdestä. Vanhempien apua lienee hyödynnetty ainakin kirjeiden muotoilussa, mutta lasten oma kädenjälki näkyy kirjeissä myös selkeästi. Kirjeiden koristuksena on käytetty myös kuvia, kuten kuvasta 2 näkyy.

Sarjakuvat olivat lasten keskuudessa suosittuja jo sarjakuvalehtien levikkienkin perusteella. Anna-Maria Nurmela 1960-luvun alussa tekemästä kirjastoalan tutkielmasta käy ilmi, että

Kuva 2: Hannele-niminen tyttö kyselee kirjeessään Disney-kirjoja. Hän on piirtänyt kirjeensä koristukseksi Lewis Carrollin Liisa Ihmemaassa -kirjasta ja samannimisestä Disney-elokuvasta tutun Irvikissan. Kirje toimitukselle 22.12.1975 Porvoo. Faa 3, PA.

sarjakuvien lukeminen oli hyvin tavallista tamperelaisten lasten keskuudessa. Vain 7,1 % prosenttia tytöistä ja 2,3 % pojista ei lue-
 nut yhtäkään luetelluista 26 sarjaku-
 kuvalehdestä. Nurmela tutki-
 muksessa Aku Ankka oli ylivoimai-
 sesti suosituin sarjakuvalehti kai-
 kissa tutkituissa ikäryhmissä sekä
 tytöillä että pojilla. Tosin 13—14-
 vuotiaiden tyttöjen kohdalla Aku
 Ankan johto oli jo kaventunut rei-
 lusti, ja romanttinen Herttasarja-
 sarjakuvalehti kasvattanut suosio-
 taan. Samanikäisten poikien
 keskuudessa Aku Ankka oli edel-
 leen selkeässä johdossa suhteessa
 toisena tulleeeseen *Masiin*.¹⁰⁶

Varsinkin alakouluikäisten harrastuneisuus ja kiinnostus Aku Ankka -lehteä kohtaan välittyy selkeästi heidän kirjeistään. Lehti on läsnä kirjoittajien elämässä tavalla, jota voi verrata fa-
 niuteen, oli se kirjoittajille tiedostettua tai ei. Aku Ankalle kirjoitetut kirjeet ovat toisaalta ver-
 rattavissa lasten kirjoittamiin kirjeisiin Joulupukille. Ritva Syvähuokon kasvatustieteen tutkiel-
 masta selviää, että vuonna 1970 lapset lähettivät lähes 12 000 kirjettä pukille. Kirjeitä tuli run-
 saasti myös ulkomailta. Joulupukille lähetetyissä kirjeissä lapset tyypillisesti esittävät lahjatoi-
 vomuksiaan, mutta saattavat joskus kertoa myös kertoa esimerkiksi perheestään tai lähettää
 piirroksiaan.¹⁰⁷ Kirjeiden aiheet ovat siis vaihtelevia, samalla tavoin kuin Aku Ankankin lukija-
 kirjeissä. Aku Ankka -lehdelle lähetetyt kirjeet voitaneen asettaa samaan historialliseen jatku-
 moon Joulupukin kirjeiden kanssa. Niissä on kyse paitsi lasten itsenäisestä tai ainakin oman

¹⁰⁶ Nurmela 1961, 4—6. Nurmela tutki työssään 400 tamperelaisen 9—14-vuotiaan lapsen ja nuoren sarjakuvien lukemista kyselylomakkeella.

¹⁰⁷ Syvähuoko 1973, 3—4, 12—14.

nimen alla tapahtuneesta kirjeiden kirjoittamisesta, mutta myös fanikirjeen tyyppisestä kirjeiden kirjoittamisesta fiktiiviselle hahmolle. Joulupukin saaman kirjeiden määrän perusteella tämän tyyppinen kirjoittaminen ei ollut tavatonta tutkittavalla ajanjaksolla.

Sukupuoli

Tutkimusaineistossani miesten ja naisten, poikien ja tyttöjen, kirjoittamat kirjeet jakautuvat tasan. Miespuolisia kirjoittajia on 114, naispuolisia 121. Aikuisista kirjoittajista naisia on 67, miehiä 58. Lapsista tyttöjä on 47, poikia 45.¹⁰⁸ Käyttämäni aineisto on siis sukupuolijakaumaltaan varsin tasainen. Vastaavasti myös tutkielmassa Joulupukin kirjeistä sukupuolijakauma on tasainen.¹⁰⁹

Kun kyseessä ovat tilaukseen liittyvät ongelmat, esimerkiksi lehden saapumatta jääminen tai tilauksen katkeaminen kokonaan, tapaavat vanhemmat kirjoittaa lastensa puolesta toimitukseen asian selvittämiseksi. Yhteensä 31 tilausongelmia koskevasta kirjeestä 13 kappaletta on isien kirjoittamia, 18 äitien. Yhdessä tapauksessa tosin kyse on perheen isoäidistä, joka on aikanaan tilannut lehteä kaikille viidelle lapselleen ja nyt myös tyttärensä lapsille. Hänen tapauksessaan ”kaivattu ja odotettu Aku Ankka” ei ollut tullut naisen lapsenlapselle yli puoleen vuoteen.¹¹⁰ Tutkittavien kirjoittajien määrän ollessa pieni on varottavasta tekemästä liian rohkeita päätelmiä, mutta voitaneen todeta sekä äitien että isien yhtä lailla osallistuneen perheelleen tai lapselleen tilatun sarjakuvalehden tilauksen hoitamiseen, ja toisaalta myös lasten itse, kuten edellä on käynyt ilmi.

Tytöt ja pojat kirjoittavat suunnilleen samansuuntaisista asioista, eikä kirjeissä ole havaittavissa suuria sävyeroja. Huomionarvoista on tyttöjen aktiivinen osallistuminen, vaikka ensimmäiset julkisuuteen astuneet Aku Ankka -fanit olivatkin miehiä, kuten luvusta 5.3. selviää. Tilanne on samantapainen myös aikuisten kirjeissä. Miesten kirjeissä aihevalikoima on kuitenkin suurempi naisten keskittyessä kirjeissään lähinnä käytännön asioiden hoitamiseen. Aikuisten fanikirjeiden tapaiset kirjeet sekä Aku Ankan yhteiskunnallista ja kasvatuksellista vastuuta käsittelevät kirjeet ovat lähestulkoon yksinomaan miehiltä. Toisaalta tämän tyyppiset kirjeet

---

¹⁰⁸ Yhteenlasketut määrät eivät täsmää, koska osan kirjoittajista ikää ei ole määritetty, eli he eivät osu kumpakaan kategoriaan. Myöskään kaikkien kirjoittajien sukupuolta ei ole määritetty.

¹⁰⁹ Syvähuoko 1973, 10.

¹¹⁰ Kirje toimitukselle, 22.1.1974 Heinola. Faa 3, PA.

ovat poikkeuksia kokonaisuutta tarkasteltaessa, sillä suurin osa aikuisten kirjeistä käsittelee tilauksia.

Kokonaisuudessaan tutkimani kirjeaineisto on monipuolinen. Kirjoittajien sukupuolijakauma on suhteellisen tasainen sekä aikuisten että lasten kohdalla. Aikuisten lisäksi myös lapset kirjoittivat ahkerasti Aku Ankka -lehdelle. Aku Ankka olikin 1960- ja 1970-luvuilla lapsille tärkeä vapaa-ajan viihdyke. Lehdellä oli laaja levikki, jonka kasvua tuki Suomen pitkään kasvanut talous. Sarjakuvalehteä on todennäköisesti kuitenkin luettu paljon muutenkin, joko kirjastoissa tai kavereilta lainaamalla. Sarjakuvaan kohdistunut kulttuuripiirien arvostelu ei pystynyt horjuttamaan Aku Ankan asemaa Suomen johtavana sarjakuvalehtenä.

4 Aku Ankka -lehden fanius

Tarkastelen Aku Ankka -faniutta aluksi lasten näkökulmasta. Tutkin, millä tavalla yksi faniuden piirteistä, yhteisöllisyys, linkittyi lasten arkielämään. Tämän jälkeen käsittelen lyhyesti faniutta identiteetin näkökulmasta ja lopuksi tarkastelen faniutta toimintana. Keskityn tällöin pitkälti arkipäiväisiin tekoihin, koska järjestäytyntä Aku Ankka -fandomia tuskin vuosina 1967—1977 oli olemassa. Aiheet olen valinnut faniuden määrittelyssä tavallisesti käytettyjen piirteiden mukaan. Olen valinnut tässä tutkielmassa käsiteltäviksi affektiivisuuden, yhteisöllisyyden, identiteetin sekä toiminnallisuuden, josta olen käsitellyt toistuvuutta, keräilyä ja fanitaidetta. Affektiivisuutta käsittelen luvussa 5. Faniuden eri piirteiden tutkimisen tarkoitus on muodostaa kuva Akun lukijakirjeiden kirjoittajien lehteen liittyneistä käytännöistä. Samalla tulkinta laajenee myös muihin lehden lukijoihin kuin lukijakirjeiden kirjoittajiin.

Faniuden piirteiden lisäksi käsittelen erinäisiä seikkoja, jotka ovat lähdeaineistoni ymmärtämisen kannalta olennaisia. Tärkeimpänä erityispiirteenä käsittelen lasten faniutta, joka on keskeinen osa aineistoani ja faniuden tyyppinä omanlaisensa. Käsittelen myös jonkin verran sukupuolta, sillä fanius ja varsinkin siihen liitetty mielikuvat ovat perinteisesti olleet melko sukupuolittuneita.

Sukupuoli ja ikä faniuden määrittäjinä

Sukupuolen käsite on fanitutkimuksessa keskeinen, sillä faniuteen liitetyt ilmiöt eroavat sukupuolen mukaan. Naisiin on yhdistetty esimerkiksi hysteria ja pyörtyily, miehiin humala ja väkivalta. Musiikkifaniutta 1950- ja 1960-luvuilla leimasi erityisesti faniuden ja naissukupuolen läheinen kytkös. Konserteissa kirkuvista tytöistä uutisoitiin tiuhaan. Juuri konserteista kummunnut kuva tyttöjen faniudesta päättyi lopulta leimaamaan koko ilmiötä. Tähän vaikutti osaltaan angloamerikkalaisen mediassa jo vakiintuneet, tyttöjen riehakasta käyttäytymistä korostaneet diskurssit, ja toisaalta tyttöjen poikia näkyvämpi ja kuuluvampi käytös keikoilla. Tyttöjen fanius tulkittiin myös yleensä seksuaalisuonteiseksi, olivathan musiikki-idolit yleensä miespuoleisia, mikä vahvisti fani-ilmiön leimautumista tyttökulttuuriseksi. Faniuteen on liitetty yleisemminkin negatiivisia mielleyhtymiä, ja fanitutkimuksen alkutaipaleella 1980—1990-lukujen vaihteessa ilmiötä pyrittiin määrittelemään ensisijaisesti psykopatologisena oi-

reyhtymänä, jonka uhrit olivat joukkohysterian uhreja tai muuten todellisuudesta vieraantuneita.¹¹¹ Aku Ankka oli faniuden kohteena sikäli erityinen, että se sopi niin tytöille kuin pojillekin. Sitä markkinoitiin alusta alkaen molemmille sukupuolille.¹¹²

Aku Ankka oli leimallisesti lasten ja nuorten sarjakuvalehti, minkä vuoksi käsittelen tarkemmin lasten faniutta ja lastenkulttuuria yleensä. Aku Ankan lukijakunta ei kuitenkaan 1960- ja 1970-luvuillakaan rajoittunut vain lapsiin. Alli Peltonen mainitsee eräässä vastauksessaan vuonna 1970 heitä ilahduttaneen, kuinka ”moni muukin aikuinen on ilmoittanut lukevansa leh-teämme, viimeksi prof. A. I. Virtanen Suomen Kuvalehdessä olleessa haastattelussa.”¹¹³ Sittemmin Aku Ankka on tullut tunnetuksi suosioistaan kaikenikäisten parissa.

Fani- ja nuorisokulttuurit on yhdistetty toisiinsa huomattavasti useammin kuin fani- ja lastenkulttuurit. Ensiksi mainittujen liitto saavutti suomalaiset lastenlehdet jo kohtuullisen varhain, sillä esimerkiksi vuosina 1945—1956 ilmestynyt *Lasten Maailma* julkaisi tietoja nuorten idoleista, kuten urheilijoista ja elokuvatahdistä. Muuten sisältö oli melko konservatiivista satui-neen, runoineen, tehtävineen ja tietopainotteisine artikkeleineen. Vuonna 1957 *Nasta*-nimiseksi modernisoitu lehti jatkoi edelleen samalla linjalla julkaisemalla tietoja niin misseistä kuin koti- ja ulkomaisista elokuvatahdistäkin.¹¹⁴

Aku Ankka -lehti hahmoineen on tässä jatkumossa melko poikkeuksellinen faniuden kohde, sillä fanius vaikuttaa ulottuneen fiktiivisiin kohteisiin vasta hiljattain. Kaarina Nikusen mukaan aikakauslehtien televisio-ohjelmia käsittelevissä artikkeleissa vielä vuosina 1965 ja 1970 korostuivat näyttelijät hahmojen takana, eivät heidän esittämänsä hahmot. Tv-tahdistä kirjoittamisen tyyli periytyi suoraan elokuvatahdistä kirjoittamisen perinteestä, jossa elokuvatahti asemoitiin erityisen ihmisen asemaan, ihailtavaksi ”staraksi”. Nikusen vertailussa 1990-luvun lehtijutuissa korostuivat jo enemmän hahmot ja tv-sarjojen maailma, esimerkiksi Kauniiden ja Rohkeiden Ridge ja Teho-osaston koko hahmokaarti pelkästään näyttelijän tähtikultin rakentamisen sijaan.¹¹⁵

---

¹¹¹ Hirsjärvi & Kovala 2007, 245—247; Poikolainen 2015, 46, 128—132.

¹¹² Tolvanen 2001a, 27.

¹¹³ Toimituksen vastaus lukijalle, 14.11.1970 Tapiola. Faa 3, PA.

¹¹⁴ Leino-Kaukiainen 1991, 135—136.

¹¹⁵ Nikunen 2005, 75—81.

Tarkastelen lasten faniutta ensiksi yhteisöllisyyden näkökulmasta. Mediatutkija Ellen Seiter kuvailee leluja, lapsille suunnattuja mainoksia ja ohjelmia pienten lasten omaksi *lingua franca*ksi. Seiterin mukaan lasten halussa saada leluja ja televisio-ohjelmien katsomisessa on kyse samalla halusta kuulua samaan ryhmään kavereiden kanssa; lasten yhteisöön, jonka jäseniä yhdistävät tutut sisällöt.¹¹⁶ Vaikka Seiter puhuukin yleisesti ottaen nuoremmista lapsista kuin Aku Ankan lukijakirjeiden kirjoittajat, jotka ovat yleensä kouluikäisiä, voi Aku Ankka -lehden ajatella samalla tavalla isompientkin lapsien yhteisöjä sitovaksi liimaksi. Faniien välinen yhteisöllisyys ei välttämättä tarkoita tiivistä ja intensiivistä yhteisötoimintaa, vaan se voi olla myös löyhemmin järjestäytyntä. Kaarina Nikusen mukaan fanius voidaan tiiviiden yhteisöjen lisäksi ajatella osaksi arkipäiväistä elämää ja siihen joka tapauksessa liittyviä sosiaalisia kohtauksia.¹¹⁷ Lasten ollessa kyseessä voidaan olettaa faniuden kutoutuvan osaksi kaverisuhteita ja leikkejä.

Folkloristi Helena Saarikosken mukaan lasten vertaisryhmäkulttuuria tutkittaessa ei ole niinkään merkitystä, mikä lasten faniuden aihe sattuu milloinkin olemaan. Hänen tutkimuksessaan se oli viime vuosituhannen lopun superbändi Spice Girls, mutta yhtä hyvin kyse olisi voinut olla jokin muukin lasten keskuudessa tuolloin kukoistaneista trendeistä. Kun ensisijaiseksi tutkimuskohteeksi asetetaan lasten oma kulttuuri, tarkentuu Saarikosken mukaan tutkimuskohteeksi lasten tapa hyödyntää tämän faniuden elementtejä elämässään, eikä esimerkiksi se, kuinka he reagoivat tai mitä mieltä ovat tästä faniuden kohteesta.¹¹⁸ Olen lähtenyt tutkimaan lasten faniutta tästä lähtökohdasta – tarkastellen, miten Aku Ankka ja sen fanius näkyi lasten ja nuorten arjessa.

4.1 Lapset ja yhteisöllisyys

*Ei ollut hauskaa, kun kaverini saivat Akun, mutta minä en.*¹¹⁹

Jo puolitoistavuotiaasta Aku Ankka -lehteä lukenut 13-vuotias Säde kirjoittaa toimitukseen vuonna 1970 kysyäkseen, miksei ollut saanut edellisviikon lehteä. Erityisesti häntä vaikuttaa harmittavan, että kaverit pääsivät lehden pariin ja hän ei. Samalla tavoin kuin Säteen kir-

---

¹¹⁶ Seiter 1995, 7—9.

¹¹⁷ Nikunen 2009, 77.

¹¹⁸ Saarikoski 2009, 26.

¹¹⁹ Kirje toimitukselle, 9.9.1970 Tapiola. Faa 3, PA.

jeessä, korostuu monessa lasten lähettämässä lukijakirjeessä ikätoverien merkitys. Aku Ankkaa luetaan ja siitä keskustellaan yhdessä kaverien kanssa. Aku Ankka -aiheinen keräilyharrastus saattaa olla jaettu ystävien kesken. Toisaalta lasten kirjeissä myös perhesuhteet tulevat näkyviksi. Kirjeitä kirjoitetaan yleensä äidin tai isän kanssa, joskus jopa koko perheen voimin. Käsittelen perheen merkitystä Aku Ankan faniuden kannalta luvun lopussa.

Turkulaiset naapureina asuvat pojat kirjoittavat vuonna 1967 tahoillaan Aku Ankan toimitukselle vihaiset kirjeet, joissa he syyttävät lehden tasoa huonontuneeksi ja vaativat selitystä tapahtuneelle. Pojista Aku Ankkaa jo 10 vuoden ajan tilannut Juha kirjoittaa, kuinka ”piirroksot ovat tulleet juuri vuonna 1967 erittäin huonoiksi”, vaikka ”myös vuonna 1966 oli havaittavissa huononemisen merkkejä”. Juha tiedusteleo, mistä tämä johtuu ja vaatii toimitukselta vastusta asiaan. Toisen pojista, Larsin, mielestä ”piirroksot ovat täysin epäonnistuneita ja kertomukset ovat samaa lajia”. Myös hän haluaa toimitukselta vastauksen. Aku Ankan toimittaja Tuovi Paju-Laukkanen vastaa pojille omilla kirjeillään, mutta päätelmiensä perusteella samasta osoitteesta puhuttelee heitä yhteisesti. Paju-Laukkanen kirjoittaa epäilevänsä Juhan ja Larsin tulleen ikään, ”jolloin monet muut asiat alkavat kiinnostaa yhä enemmän”, sillä toimituksessa ei ole havaittu lehden tason laskua. Hän toivoo, että pojat ennen pitkää taas liittyisivät Aku Ankka -lehden ystävien joukkoon.¹²⁰

Lapset vetoavat toisinaan kirjeissä toisiin lapsiin, mikäli kaipaavat esittämälleen mielipiteelleen lisää painoarvoa. Tapa vahvistaa kuvaa Aku Ankasta lapsia yhdistävänä tekijänä ja lasten välisenä keskustelunaiheena. Kyyjärveläinen tyttö esimerkiksi toivoo vuonna 1969 lehteen lukijapalstaa, johon voisi lähettää tekstejä ja piirustuksia. Hän vahvistaa toiveensa painokkuutta lisäämällä, että ”varmaan monet muutkin lukijat toivoisivat samaa”. Kuusivuotias Kimmo Nousiaisista, jonka puolesta kirjoittaa hänen siskonsa, pyytää Aku Ankkaan julisteita, koska muissakin lehdissä on sellaisia ja hän itsekin haluaisi sellaisen. Kimmo kertoo olevansa ”varma, että monet lapset pitäisivät julisteista”. Lapset voivat myös mainita kuulleensa toisilta jotain, jonka perusteella kirjoittavat toimitukseen. Näin toimii vuonna 1973 jylhämäläinen Jarmo-poika, joka on yrittänyt hankkia häneltä puuttuvaa lehteä huonolla menestyksellä. Hän

---

¹²⁰ Kirje toimitukselle, 9.6.1967 Turku. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 9.6.1967 Turku. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 13.6.1967 Helsinki. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 13.6.1967 Helsinki. Faa 3, PA.

kertoo kuulleensa, että vanhoja lehtiä voi saada toimitukselta, joten kääntyy nyt sen puoleen asiassaan.¹²¹

Konkreettinen esimerkki Aku Ankasta lasten välisten sosiaalisten suhteiden välittäjänä tulee siilinjärveläisestä Toivalan kylästä. Lehteen kirjoitettiin sieltä vuosina 1967—1977 lukijakirjeiden perusteella ainakin neljästi. Kirjoittajat ovat katuosoitteen perusteella naapureita ja ovat kaikki tyttöjä. Ensin siskokset Sari ja Heidi kirjoittavat toimitukseen vuonna 1968. He kertovat ihailevansa ”kaikkia Aku Ankassa esiintyviä eläimiä” ja pyytävät kuvia Karhukoplasta. Toimittaja Outi Walli vastaa tytöille ja kertoo lähettäneensä heille erillisenä ristisidelähetyksenä kolme kappaletta ulkomaalaisia Aku Ankka -lehtiä, joissa on Karhukoplan kuva kannessa. Muutama viikko tämän jälkeen myös Marja-Leena-niminen tyttö samalta kadulta kirjoittaa toimitukseen. Hän kertoo ihailevansa Aku Ankan henkilöitä, ja pyytää lähettämään kokoelmistaan vielä uupuvia kuvia lineksestä, Hessusta ja Musta-Pekasta. Outi Walli vastaa lähettävänsä jälleen ulkomaisen lehden ristisiteenä sekä kirjeensulkijamerkkejä. Vastauskirjeessään Walli arvelee Aku Ankan olevan varsin suosittu Toivalassa sen perusteella, että Marja-Leenan naapuritkin vastikään pyysivät Aku Ankan hahmojen kuvia lähetettäväksi.¹²²

Seuraavana vuonna 1969 toinen Heidi-niminen tyttö Toivalasta kirjoittaa Aku Ankkaan ja pyytää ulkomaalaisia lehtiä. Outi Walli lupaa jälleen lähettää lehtiä. Hän toteaa lisäksi, että ”niitä luetaan nähtävästi mielellään siellä Toivalassa, koska jokin aika sitten lähetimme lehtiä naapureillesi”. Tosiasiassa edellisestä lähetyksestä oli kulunut jo yli 9 kuukautta. Toivalasta saapuu taas kirje kolme kuukautta Heidin lähettämän edellisen kirjeen jälkeen, kun Marja-Leena ottaa uudestaan yhteyttä toimitukseen ja pyytää isoa, seinälle ripustettavaa Aku Ankan kuvaa. Marja-Leena myös selvittää kirjeessään toivalalaisten kirjeiden vyyhdin salaisuuden:

*Tähän rivitaloon, jossa asun, tulee melkein jokaiselle Aku Ankka. Minäkin pidän kovin paljon Aku Ankasta.*¹²³

---

¹²¹ Kirje toimitukselle, 2.4.1969 Kyyjärvi. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 2.5.1971 Nousiainen. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 23.10.1973 Jylhämä. Faa 3, PA.

¹²² Kirje toimitukselle, päiväämätön vuodelta 1968, Toivala. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 2.9.1968 Helsinki. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 14.9.1968 Toivala. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 18.9.1968 Helsinki. Faa 3, PA.

¹²³ Kirje toimitukselle, 22.5.1969 Toivala. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 25.6.1969 Helsinki. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 6.8.1969 Toivala. Faa 3, PA.

Toivalalaisten tyttöjen Aku Ankka -harrastuksesta voidaan päätellä, että tytöt kertoivat kirjeistä toisilleen, ja todennäköisesti myös näyttivät toimitukselta saamansa lähetykset toisilleen. Heitä yhdistää siis lehden lukemisen lisäksi Aku Ankkaan kohdistunut keräilyharrastus. Aku Ankka toimii tyttöjen kaverisuhteissa ystäviä yhdistävänä tekijänä, sillä siitä on syntynyt yhteisiä puheenaiheita sekä konkreettinen, jaettu keräilyharrastus. Kirjeet välittävät kuvan neljän tytön faniudesta, jossa sarjakuvahahmoja ihaillaan ja fanimainen kiinnostus on laajentunut kuvien keräilystä ulkomaisiin lehtiin asti.

Ihailijakuvien kerääminen oli sinänsä tavallista 1960- ja 1970-lukujen fanikulttuurissa, kuten oli jo tätä varhaisemminkin. 1960-luvun alussa syntyivät erityisesti nuorille suunnatut iskelmä- ja popmusiikkilehdet, tärkeimpinä *Iskelmä* (1960—1967) ja *Suosikki* (1961—2012). Idoleihin keskittynyt tähtikulttuuri oli näkynyt jo sotienvälisenä aikana julkaistuissa elokuva-lehdissä, kuten *Elokuva-Aitta* (1932—1968) ja *Filmiaitta* (1921—1932), ja nyt lisäksi nuorille suunnatussa musiikkijournalismissa. Ihailijakuvat olivat tärkeä osa faniutta, ja tämä puolestaan merkitsi kaupallista potentiaalia musiikkilehdistölle. *Suosikki* eritoten profiloitui julkaisemalla erikoissuoria useamman sivun kokoisia julisteita.¹²⁴

Kaksi kirjettä on kirjoitettu kokonaisen lapsiporukan puolesta. Karakalliosta kotoisin oleva lukija kertoo kirjeessään keskustelewansa ystäviensä kanssa usein Aku Ankoista. He ovatkin ryhtyneet pohtimaan, kannattaisiko toimituksen alkaa julkaista uusintapainoksia vuosilta 1950—1960. Kirjoittajan mielestä ”menekki olisi taattu, sillä vanhoissa jutuissa olisi ainakin paremmat kuvat ja juonet”. Karakalliolainen kirjoittaja olisi vielä lisännyt pitkän adressin toivettaan tukemaan, mutta koulujen loppuminen tekee sen kokoamisen hänen mukaansa ”perin hankalaksi”.¹²⁵ Vuonna 1976 puolestaan kokonainen koululuokka kirjoittaa toimitukseen. He pyytävät lahjoituksena lehtiä kouluun luettaviksi. Kirjoittajat eli tervolalaiset kolmasluokkalaiset kertovat saavansa aina tehtävistä suoriutumisen jälkeen lukea luokan kirjaston kirjoja ja lehtiä. Opettajan mukaan Aku Ankkaa ei ole kuitenkaan varaa tilata. Vastalahjaksi lehdistä, jotka lasten mukaan saavat olla vaikka miten vanhoja, he lähettävät piirustuksia sarjakuvahahmoista. Kirje on varustettu lasten ja opettajan allekirjoituksilla. Myös itse kirje saattaa kä-

---

¹²⁴ Poikolainen 2015, 113.

¹²⁵ Kirje toimitukselle, 26.5.1970 Karakallio. Faa 1, PA.

sialasta päätellen olla opettajan kirjoittama, vaikka onkin oppilaiden näkökulmasta kirjoitettu.¹²⁶ Opettajien pyynnot Aku Ankan toimitukselta oppilaidensa hyväksi eivät ole tavattomia lähdeaineistossani. Yksi opettaja pyytää toimitukselta isoja mainoskuvia luokkansa seinille ja toinen lehtiä, koska niitä ei riitä lukutunneilla kaikille halukkaille. Aikaisemmin jo mainittu kuusamolainen opettaja taas jakaa Aku Ankan hahmojen kuvia palkinnoksi hyvin tehdyistä koulutöistä.¹²⁷

Koulujen suhtautuminen sarjakuvaan on sinänsä kiintoisa kysymys. 1950-luvun sarjakuvakysymys hiipui ilman toimenpiteitä, mutta vielä 1970-luvullakaan sarjakuvaan lastenlukemistona ei aina suhtauduttu kritiikittä. Jukka Rislakki kirjoitti vuonna 1978 seuraavasti:

Sarjakuva on ilmeisesti tullut Suomeen jäädäkseen, ja ongelma on nyt ennen kaikkea siinä, miten löytää hyvää sarjakuvaa ja ohjata lapset sen pariin. Kouluissa sarjakuvaa voidaan nykyään käsitellä – lähinnä äidinkielen tunneilla – mutta monet opettajat ihmettelevät, pitäisikö sarjakuva vaieta hengiltä, pitäisikö se tuomita vai pitäisikö sitä yrittää ymmärtää.

Rislakin mukaan jotkut opettajat ovat jopa kieltäneet sarjakuvien tuomisen kouluun. Sarjakuvan arvostuksen puutteeseen vaikutti 1950-luvun sensuurijupakan lisäksi Rislakin mukaan myös kotimaisen sarjakuvan vähäinen tarjonta, samoin ylipäätään suomalaisille lapsille soveltuvaksi katsotun tuotannon. Sarjakuva-nimikkeen alla julkaistaan hänen mukaansa ”niin paljon roskaa, ettei arvostelun voimistuminen ole mikään ihme”.¹²⁸

Aku Ankan lukijakirjeiden tapauksessa lehti oltiin hyväksytty ainakin siellä, mistä opettajat ja mahdolliset oppilaat toimitukseen kirjoittivat. Opettajien pyyntöihin epäilemättä vaikutti lehden suosio lasten keskuudessa, johon he myös kirjeissään viittasivat. Aku Ankkaa ei näissä tapauksissa vaikutettu vierastettavan koulun arjessa. Tervolalaiset koululaiset olivat esimerkiksi ilmeisesti saaneet piirtää juurikin koulussa Aku Ankka -lehden hahmojen kuvia. Toinen opettaja taas oli valmis laittamaan Aku Ankka -julisteita seinille ja kolmas jakoi töistä palkinnoksi hahmojen kuvia.

---

¹²⁶ Kirje toimitukselle, 7.9.1976 Tervola. Faa 3, PA.

¹²⁷ Kirje toimitukselle, 22.9.1969 Hyrynsalmi. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 23.10.1969 Teuva. Faa 3, PA; esim. kirje toimitukselle, 4.3.1977 Kuusamo. Faa 3, PA.

¹²⁸ Rislakki 1978, 220—221.

Lasten Aku Ankka -lehteen liittynyt yhteisöllisyys näkyy lukijakirjeissä sekä pienissä että isoissa ryhmissä. Lasten kirjeissä käyttämät puhutavat vahvistavat joissakin tapauksissa kuvaa lasten välisestä, lehden ympärille kiertyvästä yhteisöllisyydestä. Käytännön tasolla yhteisöllisyys voi tarkoittaa lapsille puheen lisäksi myös tekoja, kuten konkreettista keräilyharrastusta tai jaettua Aku Ankka -harrastusta esimerkiksi luokahuoneessa, johon saattoi sisältyä esimerkiksi hahmojen piirtämistä tai niiden kuvien keräilyä.

Aku Ankka ja perheet

Toinen lasten tapauksessa ilmenevä yhteisöllisyyden muoto on Aku Ankka -innostuksen jakaminen perheen kanssa. Lehti saatetaan lukea koko perheen voimin. Myös lukijakirjeitä kirjoitetaan yhdessä. Sisarukset kirjoittavat toistensa puolesta¹²⁹, vanhemmat lastensa puolesta¹³⁰, ja lapset koko perheen puolesta¹³¹. Sisarukset voivat auttavat nuorempia siskojaan tai veljiään kirjeiden muotoilussa. Esimerkiksi seinäjokelainen, 11-vuotias Marjo kirjoittaa toimitukseen yhdessä vanhemman siskonsa kanssa vuonna 1968. Isosisko on kuvittanut kirjeen piirroksella Aku Ankasta, ja yhdessä tytöt esittävät toimitukselle toiveen Aku Ankka -elokuvien julkaisemisesta televisiossa. Ristijärveläinen poika kirjoittaa toimitukseen tutkimusajanjakson aikana ainakin viidesti pyytääkseen lahjoituksena lehtiä köyhälle perheelleen. 2,5-vuotiaan Heidin Tampereelta puolesta toimitukseen kirjoittaa hänen äitinsä. Kirjeessään Heidi äitinsä avustuksella kertoo hänelle sidotetun Aku Ankan vuosikertoja tulevaisuuden iloksi. Hän pyytää lähettämään lisää Aku Ankan hahmoja esittäviä tarrakuvia, joita oli saanut toimitukselta jo viime vuonna.¹³²

Kirjeet paljastavat myös perheiden suhtautumistavoista Aku Ankkaan. Aku-faniksi itseään tituleeraava Marjatta-tyttö kertoo, kuinka hänen äitinsä osoittaa kiinnostusta tyttärelleen tulevaan lehteen; äiti nimittäin kyselee aina lehden saapuessa, mikä eläin Hessu on. Marjattaa häiritsee, ettei osaa vastata kysymykseen, joten hän on päättänyt tiedustelemaan asiaa Akun toimitukselta.¹³³ 10-vuotias joutsalainen Matti ja pinsiöläinen poika Arto mainitsevat

¹²⁹ Esim. kirje toimitukselle, 2.5.1975 Nousiainen. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 25.11.1975 Imatra. Faa 3, PA.

¹³⁰ Esim. kirje toimitukselle, 7.8.1970 Mäntyharju. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 7.5.1975 Karkkila. Faa 3, PA.

¹³¹ Esim. kirje toimitukselle, 7.8.1975 Pinsiö. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 3.12.1975 Kotka. Faa 3, PA.

¹³² Kirje toimitukselle, 16.9.1968 Seinäjoki. Faa 3, PA; esim. kirje toimitukselle, 19.1.1970 Ristijärvi. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 30.4.1971 Tampere. Faa 3, PA.

¹³³ Kirje toimitukselle, 8.10.1969 Savonlinna. Faa 3, PA. Outi Walli Akun toimituksesta vastaa, etteivät heidän tiedä varmasti, mikä eläin Hessu on, koska Aku Ankka -sarjakuvat on alun perin piirretty Yhdysvalloissa. Hänen oma arvauksensa on, että Hessu on koira. Toimituksen vastaus lukijalle, 10.10.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

perheidensä suhtautumisesta Aku Ankka -lehteen kirjeissään, jotka varsinaisesti käsittelevät muita asioita. Matin ensisijainen syy kirjoittaa on vastata lukijakilpaan ja ehdottaa vuoden 1962 sarjojen uusimista, mutta hän kertoo myös, kuinka tärkeä sarjakuvalehti on koko perheelle.

*Meidän perheessä lukevat kaikki Akun. Se on minun mielestäni paras lehti, mitä olemassa on.*¹³⁴

Arto kirjoittaa toimitukseen vuonna 1977, koska eräästä Aku Ankka -lehdestä puuttui 15 sivua. Hän kertoo koko perheen pitävän lehdestä kovasti, mutta mainittu sivujen puuttuminen harmittaa heitä.

*Olemme muuten hyvin tyytyväisiä Aku Ankkaan. Luemme sitä koko perhe, mutta edellä mainitun takia muutamme pian koko käsityksemme siitä, jos ei asia korjaannu.*¹³⁵

Kuten Marjatta, Matti ja Arto, välittävät myös aikuiset kirjeissään vihjeitä siitä, miten heidän perheessään suhtaudutaan Aku Ankka -lehteen. Heinolalainen isoäiti kirjoittaa toimitukseen tiedustellakseen, miksi Aku Ankkaa ei tilauksista ja selvittelyistä huolimatta ole kuulunut puoleen vuoteen. Ohimennen hän kertoo koko perheen viehtymyksestä lehteen. Kirjeestä käy ilmi esimerkiksi isoisän ja perheen nuorimmaisen välinen yhteinen Aku Ankka -harrastus, sillä "pappa" lukee lapselle sarjakuvalehteä ja pitää siitä itsekin.

Arvatkaapa, millainen meteli, itku ja poru kyselyiden määrä tästä kaikesta on seurannut, sillä tätä Aku Ankkaa kaipailee 10-vuotiaan Mikan lisäksi hänen 9-vuotias Joanna-sisarensa sekä 5-vuotias Tapani-serkkunsa, unohtamatta pappaa, joka on 73-vuotias ja yhä edelleen Aku Ankan innokas ystävä, ja pienimmälle pojalle lehden lukija.

Heinolalainen isoäiti päättää kirjeensä toteamalla, että tuskin lienee perhettä, jossa lehteä varrottaisiin hartaammin.¹³⁶ Aku Ankan merkitystä perheelle korostaa kirjeen luonne, sillä kyseessä on pitkällinen ja huolellinen selvitys tapahtuneesta. Kirjeen on puhtaaksikirjoittanut

---

¹³⁴ Kirje toimitukselle, 12.11.1968 Joutsa. Faa 3, PA.

¹³⁵ Kirje toimitukselle, 15.8.1977 Pinsiö. Faa 3, PA.

¹³⁶ Kirje toimitukselle, 22.1.1974 Heinola. Faa 3, PA.

naisen tytär sekä Mikan ja Joannan äiti, joka mainitsee kirjeen lopussa yhtyvän edellisen mielipiteeseen täydellisesti.

Yhteisöllisyys on kaikkiaan tärkeä aspekti Aku Ankka -faniuden muodostumisessa. Se liittyy läheisesti myös affektiivisuuteen; käsitteeseen, jota on käytetty kuvaamaan faniuden tunneulottuvuutta. Kaarina Nikusen mukaan affektiivisuus liittyy läheisesti fani-identiteetin ja yhteisöjen rakentumiseen. Nikusen tutkimat Xena-tv-sarjan fanit jakoivat faniuden kokemukseen esimerkiksi katselemalla sarjaa yhdessä, puhumalla siitä sekä jakamalla katselukokemuksiaan ja tv-sarjan innoittamaa tuotantoaan. Xena-faniutta voitiin jakaa sitä varten vuonna 1998 perustetulla suomenkielisellä Xena-fanisivustolla. Internet-yhteisö oli monelle fanille merkityksellinen paikka, jossa oli mahdollista kohdata toisia sarjan faneja. Nikusen tutkimuksessa Ally McBeal -tv-sarjan fanien affektiiviset katselukokemukset olivat taas Xena-faneista poiketen pikemminkin yksityisiä. Yhteisöllisyys ilmeni heidän tapauksessaan halussa leikitellä sarjasta tutuilla elementeillä, esimerkiksi viljelemällä sanontoja koulussa tai työpaikalla.¹³⁷

Helena Saarikosken tutkimuksessa Spice Girls -faniudesta yhtye saattoi olla keskeinen sisältö tyttöjen ystävyysuhteissa 1990-luvun lopulla. Yhtyeen faniuteen liittyi keräilykuvien vaihtamisen, bändistä puhumisen ja uutisten vaihtamisen kaltaisia aktiviteetteja. Levyjä kuunneltiin ja videoita katsottiin yhdessä, ja yhtye oli ujuttautunut osaksi tyttöjen leikkejä. Myös tyttöjen perheillä oli faniuden toteuttamisessa oma roolinsa. Vanhemmat saattoivat antaa rahaa fanitavaroiden ostoon. Siskojen kanssa faniutta saatettiin harrastaa samalla tavalla kuin kavereidenkin kanssa. Spice Girls -faniksi voitiin tulla esimerkiksi kaverien kautta, jotka olivat jo faneja, tai ryhtyä faneiksi yhdessä porukalla. Spice Girls -faniuden saattoi ajatella muodostavan kuvitellun maanlaajuisen, jopa maailmanlaajuisen yhteisön. Tämä kuviteltu yhteisö toi yhteen kaikki samanikäiset tytöt. Yhteisen, visuaalisen ja soivan kielen sille antoi Spice Girls -yhtye.¹³⁸

Toimitukselle lähetettyjen kirjeiden perusteella myös Aku Ankka -lehti järjestyi osaksi lasten perhe- ja kaverisuhteita. Se saattoi olla lasten välinen yhteinen harrastus, niin kuin toivalalaisessa tyttöporukassa, kaverusten harmituksen syy, kuten turkulaisilla naapureina asuneina pojilla, tai koululuokalle mieluisinta lukemistoa. Aku Ankan vaikutus lapsia yhdistäneenä teki-

---

¹³⁷ Nikunen 2009, 120–124, 335–336.

¹³⁸ Saarikoski 2009, 192, 307.

jänä käy kirjeistä ilmi vain sivulauseesta, sillä kirjeiden tarkoitus varsinaisesti on välittää toimitukselle kirjoittajaa askarruttanut asia tai ongelma, ei kertoa kirjoittajan elämästä tai suhtautumisesta Aku Ankka -lehteen. Lukijakirjeiden perusteella tutkimusajanjaksolla myös kokonaiset perheet saattoivat lukea Aku Ankkaa ja pitää sitä jopa yhteisenä harrastuksenaan.

Lasten omien yhteisöjen merkitys lienee ollut Aku Ankalle ja menestykselle suuri. Saarikosken Spice Girls -tutkimuksessa yhtyeen fanius levisi tyttöjen ystäväkulttuurissa tytöltä toiselle. Saarikosken mukaan se löydettiin pikemminkin kavereiden kuin median välityksellä.¹³⁹ Populaarikulttuurin tutkija John Fiskin mukaan faniuteen liittyy läheisesti mielihyvä, jota voidaan saada esimerkiksi toisten fanien kanssa käytävästä keskustelusta. Ihminen voi ryhtyä faniksi vain päästäkseen osallistumaan tällaisiin keskusteluihin esimerkiksi koulukavereiden tai kollegoiden kanssa. Fiskin mukaan tekstuaaliset ja sosiaaliset mieltymykset käyvätkin usein käsi kädessä.¹⁴⁰ Erityisesti Aku Ankan lapsifanien yhteisöllisyyden voisi kuvitella juontuneen edellä mainitun kaltaisista syistä. Lehti ja sen fanius levisi lapselta toiselle. Aku Ankka oli myös todennäköisesti yhteinen puheenaihe.

4.2 Fanius tekemisenä

Toiminnallisuus on yksi tavallisimpia faniuteen yhdistettyjä ominaisuuksia, sillä fanien tekemiset ovat näkyvä osa faniutta. Koska fanikulttuuriin viittaavat seikat Aku Ankan ympärillä olivat 1960- ja 1970-luvuilla vielä melko hauraita ja järjestymättömiä, ovat sellaisia myös tarkastelemani toiminnallisuuden muodot. Valitsin käsiteltäviksi aspekteiksi toiston ja keräilyn. Ensimmäisen kohdalla käsittelen Aku Ankka -lehtien uudelleenlukemista, jälkimmäisen kirjeistä kohdalla Aku Ankkojen keräilyharrastusta.

Toiminnallisuus on eri faniaktiviteeteista muodostuva kokonaisuus, jolloin Kaarina Nikusen mukaan fanius "laajenee ohi katselun ja kuuntelun".¹⁴¹ Nikusen mielestä pelkkä tv-sarjan toistuva katselu tai musiikin uudelleenkuuntelu ei ole vielä varsinaisesti faniuteen kuuluvaksi luettavaa tekemistä. Pro gradu -tutkielmani on kuitenkin luonteeltaan historiantutkimukselli-

---

¹³⁹ Saarikoski 2009, 310.

¹⁴⁰ Fiske 1992, 38.

¹⁴¹ Nikunen 2009, 75.

nen, joten tässä yhteydessä kuvaillun ilmiön ei tarvitse kattaa kaikkia siihen myöhemmin liitettyjä piirteitä. Vaikka fanius olikin ilmiönä ollut olemassa jo hyvän tovin 1960-luvulle saavuttaessa, lienee sarjakuvaan kohdistunut laajamittainen fanius ollut kohtalaisen uusi ilmiö.

On huomattava, että Aku Ankan kohdalla pelkkä lukijakirjeiden lähettäminen oli jo selvä osoitus faniuteen liittyvästä toiminnallisuudesta. Lukija- tai ihailijakirjeet ovat osa faniutta, vaikka varsinaisia fanikirjeitä vastaanottivat kenties useimmiten julkisuuden henkilöt. Lukijakirjeitä on tutkinut esimerkiksi kulttuurihistorioitsija Ritva Hapuli, joka tarkasteli kirjailija Kyllikki Villan vastaanottamia lukijakirjeitä. Villan lukijat halusivat kiittää kirjailijaa hänen tuotannostaan ja jopa olemassaolostaan, ja intoutuivat vastavuoroisesti avautumaan omasta elämästään.¹⁴² Myös Aku Ankan lukijakirjeistä nousee välillä esiin vastaavia pyrkimyksiä; erityisesti lasten kirjeissä saatetaan kiittää Aku Ankasta ja kertoa, kuinka kovasti kirjoittaja pitää Aku Ankasta. Samaten juuri lapset voivat myös kertoa kirjeissä omasta elämästään. Aku Ankan lukijakirjeistä löytyy siis samansuuntaista sisältöä kuin Villan lukijakirjeistä, joista käy ilmi kirjailijan lukijoihinsa tekemä vaikutus.

Toisto

Aku Ankan lukijakirjeet paljastavat lukijoiden toistavan lukukokemustaan. Toistosta ei puhuta suoraan, mutta se käy usein ilmi ikään kuin sivulauseesta. Vuonna 1970 Tapiolasta kirjoittava nuori lukija kertoo saaneensa juuri luettua ”ison pinkan” vuosien 1952—1961 lehtiä. Varsinaisesti lukija halusi huomauttaa edellisviikolla saapumatta jääneestä Aku Ankasta.¹⁴³ Samaan tapaan myös muista kirjeistä nousee esiin lehtien toistuvaan lukemiseen viittaavia seikkoja. Vuonna 1967 turkulainen Juha kirjoittaa toimitukseen valittaakseen lehden laskeneesta tassist, mutta samalla hänen kirjeensä paljastaa tietoja Juhan omasta lukuharrastuksesta.

*Kai teillä on siellä muutama 1957—1967 Aku Ankka, niin verratkaapa 1957-luvun Aku Ankkaa 1967-luvun Aku Ankkaan, niin ero on hyvin selvästi havaittavissa.*¹⁴⁴

---

¹⁴² Hapuli 2011, 394—395.

¹⁴³ Kirje toimitukselle, 9.9.1970 Tapiola. Faa 3, PA.

¹⁴⁴ Kirje toimitukselle, 9.6.1967 Turku. Faa 3, PA.

Juha pyytää toimittajia tarkistamaan lehden tason laskemisen tutkimalla vanhoja lehtiä, kuten hän on arvatunkin itse tehnyt. Toinen, vielä koulussa oleva, lukija kertoo vuonna 1970 sidottaneensa vuosikerrat 1962—1970 ja niitä selaillemalla huomanneensa laadun heikentymisen.¹⁴⁵ Vanhoja lehtiä lukemalla samaan lopputulokseen on samaisena vuonna päätynyt myös lapualainen lukija, joka esittelee kirjeessään itsensä innokkaaksi keräilijäksi ja sarjakuvalehtien harrastajaksi. Hän on Aku Ankkoja lukiessaan havainnut, ”että näistä nykyisin julkaistuista, (1966—1970) vuosina ilmestyneistä, Aku Ankoista ei voi edes puhua samana päivänä kuin esim. 1956—1963 ilmestyneistä”. Lapualaisen lukijan mukaan vanhat numerot ovat piirrostensa tason sekä seikkailujensa aiheiden perusteella ”ainakin rinnanmitan” edellä nykyisiä numeroita.¹⁴⁶ Lapset lienevät saaneen apua kirjeiden kirjoittamiseen, ja vanhemmat saattoivat vaikuttaa myös mielipiteisiin. Lehden kehnontuneesta tasosta on voitu peräti keskustella kotona.

Vanhoista Aku Ankka -lehdistä puhuttaessa vanhassa vaikuttaa olevan vara parempi. Kaksi aikuista, Heikki Kaukoranta ja Markku Saarinen, kirjoittavat toimitukseen samasta aiheesta, vanhojen Aku Ankkojen tutkimisen myötä havaitsemastansa laadun heikentymisestä. Tason laskun seikkaperäisen kuvailun lisäksi Markku Saarinen kuvailee, miltä vanhojen, hyvien lehtien lukeminen tuntuu, mikä on harvinaista aineistossani. Saarinen kirjoittaa:

*Nykyään nämä vanhat numerot ovat huojentava vastapaino nykykiireille: niitä lukiessa tuntee uudelleen jotakin sellaista, mitä on joskus tuntenut kauan sitten ja jäänyt kaipaamaan.*¹⁴⁷

Saarisen kuvauksesta lukukokemuksestaan välittyy nostalginen kaipuu vanhoja, hyviä hetkiä kohtaan. Nostalgia ei olekaan faniudelle vierasta – Aku Ankka -faniudesta puhumattakaan, liittyyhän lehti läheisesti lapsuuteen.¹⁴⁸ Nuori lukija, jolle toimitus oli ilmeisesti lahjoittanut

---

¹⁴⁵ Kirje toimitukselle, 26.5.1970 Karakallio. Faa 1, PA.

¹⁴⁶ Kirje toimitukselle, 5.6.1970 Lapua. Faa 1, PA.

¹⁴⁷ Kirje toimitukselle, 24.10.1967 Helsinki. Faa 1, PA; kirje toimitukselle, 8.12.1969 Helsinki. Faa 1, PA.

¹⁴⁸ Menneisyyden tunne-elämyksiin palaaminen ei tietenkään ole faniudessa tavatonta. Nightwish-yhtyeen kosketinsoittaja, tunnettu Aku Ankka -fani Tuomas Holopainen sävelsi vuonna 2014 soundtrackin Don Rosan sarjakuvakirjalle ”Roope Ankan elämä ja teot”. Kyseessä ei ole virallinen soundtrack, vaan kyse on Aku Ankka -lehden toimittajan Viia Viitasen sanoin ”eräänlaisesta äärimmäisestä fanitaiteesta”. Holopainen itse kuvailee pontimiaan sävellyksen tekemiseksi seuraavanlaisesti: ”Tämä kyseinen teos oli niin vaikuttava silloin aikoinaan, kun luin sen ensimmäisen kerran. Se on sellainen juttu, joka tuntuu oikealta tehdä. Se on niin äärimmäisen henkilökohmainen ja marginaalinen asia.” ”Tuomas Holopaisella erikoinen projekti Aku Ankka -legendan kanssa”, *Mtv Inter-*net, [<http://www.mtv.fi/viihde/musiikki/artikkeli/tuomas-holopaisella-erikoinen-projekti-aku-ankka-legendan->

11/2-73
HYVÄ TOIMITUS

MINÄ TAHTOISIN KIITTÄÄ VIIMEKSI TULEISTA AKU ANKKA LEHDISTÄ . MINULLA ON MELKEIN KAIKKI AKU ANKAT JO -66 XØ VUODESTA LÄHTIEN: ESIMERKIKSI SE "KORALLILUOLAN KUMMITUS ON HIRMU HYVÄ JATKOSARJA . PANKAA JOKA LEHTTEEN SELLAINEN OLEN 9 VUOTTA JA LUEN JOKA IKISEN AKU ANKAN.

Kuva 3: Lasten kirjeissä on tavallista kiittää heitä ilahduttaneista asioista. Oheisesta kirjeestä ilmi käy muun ohessa myös 9-vuotiaan lukijan keräilyharrastus. Kirje toimitukselle, 14.2.1973 Ämmänsaari. Faa 1, PA.

vanhoja Joulumanteleita, kiteyttää tavallisen suhtautumisen Aku Ankan vanhoihin numeroihin: "Mielestäni asiat muuttuvat sitä kiinnostavammiksi, mitä pidemmälle ajassa taaksepäin mennään. Ja tietysti Aku Ankka."¹⁴⁹

Vanhojen sarjakuvalehtien selailu epäilemättä palvelee muutakin tarkoitusta kuin todistusaineiston etsimistä lehden laadun heikentymisen puolesta. Vaikka lukijat eivät kerrokaan juuri-kaan suoraan, miltä vanhojen tarinoiden pariin palaaminen tuntuu, voidaan sen arvella olevan yleensä miellyttävä kokemus. Tulkintaa tukevat maininnat vanhojen lehtien selailusta ja toisaalta väitteet, kuinka nykyisistä lehdistä ei voi pahimmillaan edes puhua samana päivänä kuin vanhoista numeroista. Fanitutkimuksen kehitykseen vahvasti vaikuttaneen mediatutkija Henry Jenkinsin mukaan fanien lukemistavat rikkovat kulttuurisia rajoja niin, että populaareja tekstejä voidaan lukea samalla perusteellisuudella kuin pyhiä kirjojakin. Fanit eivät tapaa lukea tekstejä viileän etäisyyden päästä, vaan omaksuvat tekstit sisältöineen innokkaasti.¹⁵⁰ Aku Ankankin lukijakirjeiden kirjoittajien vanhojen lehtien selailun voi tulkita kertovan samasta ilmiöstä.

Tarpeesta miellyttävän lukukokemuksen toistamiseen viestivät osittain myös toiveet sarjojen uudelleenjulkaisemisesta. Aku Ankassa alettiin uusia vanhoja sarjakuvaseikkailuja vuodesta 1968 lähtien. Uusittavia sarjoja nimitettiin Aku Ankka -lehdessä aluksi "Kuukauden valituksi"

kanssa/2845360. Luettu 23.2.2017; Viitanen, Viia, 'Music inspired by The Life And Times Of Scrooge', [http://www.akuankka.fi/artikkeli/tietolaari/ajankohtaista/music_inspired_by_the_life_and_times_of_scrooge]. Luettu 23.2.2017.

¹⁴⁹ Kirje toimitukselle 10.2.1976 Imatra. Faa 3, PA.

¹⁵⁰ Jenkins 1992, 17—18.

ja vuodesta 1969 alkaen "Toivesarjaksi". Ne ilmestyivät aluksi kerran kuussa, ja olivat osin Suomessa ennen julkaisemattomia sarjoja, osin lehden alkuaikojen parhaita paloja uudelleenjulkaistuina. Aku Ankka -lehti sai aineistonsa Tanskasta, eikä Suomessa juuri pystytty vaikuttamaan lehden sisältöön. Toimituksen mukaan "toivesarjat" valittiin Tanskassa lukijapalautteen perusteella.¹⁵¹

Käsitlemissäni lukijakirjeissä toivotaan sarjoja "Nelikulmainen muna" ja "Inkojen aarre", jotka ovat piirtäjä Carl Barksin käsialaa.¹⁵² Lukija toivoo Nelikulmaista munaa uusittavaksi, koska hänellä on sattunut hukkumaan kyseiset lehdet, joissa sarja oli. Hän siis mielellään palaisi vielä sarjan pariin, mutta lehtien katoaminen on tehnyt sen mahdottomaksi. Inkojen aarretta toivova lukija pyytää mainitsemansa sarjan lisäksi enemmänkin vanhoja tarinoita uusittavan vuosilta 1963—1969.¹⁵³ 10-vuotias Matti toivoo sarjoja uudelleenjulkaistavan kirjoitus-hetkellä kuuden vuoden takaa eli vuodelta 1962. Leena-niminen nainen puolestaan toivoo uusittavaksi sarjaa, jossa Aku toimii mehiläishoitajana. Aihe on hänen perheelleen rakas, sillä perheen isällä itsellään on ollut mehiläisiä. Leenan mukaan tarinan sisältävä lehti alkaa olla heillä jo melko repaleinen, joten uusinnalle olisi senkin vuoksi tarvetta.¹⁵⁴

Hämeenlinnalainen lukija kirjoittaa kiittääkseen Barksin Vanhan linnan salaisuudesta, jonka vanhanaikainen estetiikka oli miellyttänyt kirjoittajaa erityisesti. Hän toivoo vastaavia sarjoja lisää. Vanhan linnan salaisuus ei tosin ollut uusintasarja, vaan ensimmäisen kerran jo vuonna 1948 julkaistu, mutta vasta 1970-luvun alussa Suomeen rantautunut pitkä seikkailusarja. Lukija kuvailee sarjan viehätystä seuraavasti:

*Siinä oli Roopella vielä vanha kunnon poskiparta ja piirrostekniikka oli erittäin hyvä. Eikö näitä vanhoja toivesarjoja voitaisi julkaista vieläkin enemmän.*¹⁵⁵

---

¹⁵¹ Esim. toimituksen vastaus lukijalle, 18.1.1968 Helsinki. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 24.1.1969.

¹⁵² Inkojen aarre viittaa ilmeisesti sarjaan "Inkojen kulta", joka ilmestyi vuonna 1961, numerossa 24. Nelikulmainen muna tunnetaan nykyään nimellä "Kulmikkaat munat", ja se ilmestyi vuonna 1964 lehdestä 11 lähtien jatkosarjana. *Aku Ankka* 24/1961; *Aku Ankka* 11/1964.

¹⁵³ Kirje toimitukselle, 19.4.1971 Turku. Faa 1, PA; kirje toimitukselle, 26.8.1968 Tornio. Faa 3, PA.

¹⁵⁴ Kirje toimitukselle 12.11.1968 Joutsa. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 20.1.1975 Kukonharja. Faa 3, PA.

¹⁵⁵ Kirje toimitukselle, 8.2.1972 Hämeenlinna. Faa 1, PA.

Vastauksissaan sarjojen uusimista pyytävälle lukijoille Alli Peltonen kertoo kaiken suomalaisessa Aku Ankassa julkaistavan materiaalin tulevan Tanskasta ja Gutenberghus-kustantamolla olevan yksinoikeus Disney-sarjojen julkaisemiseen Pohjoismaissa. Peltonen perustelee julkaisupolitiikkaa myös sillä, ettei heillä ole enää vanhojen sarjojen filmejä.¹⁵⁶ Muutaman kerran Suomen toimitus tosin ottaa Peltosen johdolla pesäeroa Tanskaan. Edellä mainitussa mehiläishoitajasarjaa koskevassa tapauksessa Alli Peltonen lupaa julkaista sarjan suomalaisessa Aku Ankka -lehdessä, sillä toimitus hänen mukaansa on joskus aikaisemminkin vaihtanut ”hyviä, vanhoja tarinoita myöhemmin piirrettyjen ikävien juttujen tilalle”. Peltosen mukaan he voisivat teettää tarinasta filmit omassa painotalossaan ja värittää ne. Poikkeuksellisen kohtelun syy voi olla kirjoittaja eli kukonharjalainen nainen, johon Peltonen viittaa ”rouvana”. Myös kirjeen sisältö saattoi olla kirjoittajan statuksen lisäksi toimituksen silmissä painava syy, sillä siinä kerrotaan tunteisiin vetoavasti mehiläisaiheisen sarjan merkityksestä koko perheelle. Nainen tiedustelee sarjaa uudelleen vajaan kahden vuoden kuluttua. Tällöin toimitus joutuu vastaamaan, ettei sarjan uusiminen ole kustannussyistä mahdollista. Peltonen lupaa kuitenkin mainita asian seuraavassa kirjeessään Tanskaan.¹⁵⁷

Toisessa tapauksessa vuonna 1977 Alli Peltonen ehdottaa sisäisessä kirjeenvaihdossa Sano-
man aikakaus- ja kirjaryhmän johtaja Matti Peltoselle kahden pitkän seikkailusarjan uusimista; edellä jo mainitun Vanhan linnan salaisuuden sekä Koralliluolan kummituksen. Molemmat sarjat ovat sikäli erityislaatuista, että ne on jo kerran julkaistu suomalaisessa Aku Ankka -lehdessä poiketen Tanskan lehdestä. Sarjat julkaistiin Suomessa vuosina 1972—73, Vanhan linnan salaisuus erillisenä B-numerona. Voidaan siis olettaa, että filmit olivat edelleen tallella vuonna 1977. Alli Peltonen lisäsi ehdotuksensa vahvistukseksi viestinsä oheen lukijakirjeen, jossa viisi lukijaa pyytävät omien sanojensa mukaan ”hartaasti” Vanhan linnan salaisuuden uusimista. Osa heistä on nimikirjoituksen tyylistä päätellen lapsia. Matti Peltonen vastaa Alille ajatuksen tuntuvan hyvältä ja lähettää hänen kirjeensä eteenpäin asian edelleen käsittelyä varten.¹⁵⁸

---

¹⁵⁶ Toimituksen vastaus lukijalle, 26.4.1971 Helsinki. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 26.8.1968 Helsinki. Faa 3, PA.

¹⁵⁷ Kirje toimitukselle, 20.1.1975 Kukonharja. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 24.1.1975 Helsinki. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 21.12.1976 Helsinki. Faa 3, PA.

¹⁵⁸ Toimituksen sisäinen kirjeenvaihto, 23.8.1977 Helsinki. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 17.8.1977 Oulu. Faa 3, PA.

Vaikka Aku Ankan lukijat ovat toimituksen mukaan "harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta" olleet tyytyväisiä vanhojen sarjojen uusimiseen, löytyy tutkimusaineistostani kuitenkin enemmän lukijakirjeitä, joissa uusinnat ärsyttävät.¹⁵⁹ Palaan näihin kirjeisiin uudestaan luvussa 5.2, jossa tarkastelen vihaisia ja muuten negatiivisia tunteenilmauksia sisältäviä kirjeitä affektiivisuuden avulla. Pahimmillaan lukija pitää uusintasarjoja "rangaistuksena vannoutuneimmille lukijoille".¹⁶⁰ Kirjeissä saatetaan jopa uhata katkaista tilaus, mikäli uusinnat jatkuvat.¹⁶¹ Vaikka sarjojen uusiminen herättää osassa kirjeitä vastustusta, on uusintoihin suhtautuminen kuitenkin jossain määrin ambivalenttia. Niitä toivotaan jonkin verran ja vanhojen sarjojen arvo tunnustetaan. Nuori lukija kuvailee Aku Ankan nykytilaa seuraavasti ja kertoo samalla vanhoille sarjoille annetusta arvosta:

*Nimenomaan viimeisimpiä Aku Ankkoja on pitänyt yllä vain Toivesarja, joka sekin on vain vanhan kertaamista.*¹⁶²

Toimituksen kanta valitukseen uusinnoista on selvä ja sama kuin uusintapyynnöissä. Heillä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa lehden sisältöön, koska se tehdään Tanskassa, jolla on yksinoikeus Disney-materiaaliin Pohjoismaissa. Yleensä perustelut puoltavat Tanskan linjaa, mutta joskus toimitus asettuu enemmän lukijoiden puolelle. Näin käy esimerkiksi eräässä kirjeessä helsinkiläiselle lääketieteen kandidaatille, jolle Peltonen kertoo edellisen päätoimittajan kirjoittaneen oitis ensimmäisen uusintasarjan ilmestyttyä Tanskaan ja ilmaisseen paheksuntansa.¹⁶³ Toimitus perustelee uusintasarjojen julkaisemista yhdessä kirjeessä myös sillä, kuinka nykylapsilla ei edes olisi muuta mahdollisuutta hankkia vanhoja lehtiä ja lukea sarjoja.¹⁶⁴ Aku Ankan toimituksen vastauksista lukijoilleen välittyykin tunne vastuusta. Toimitus Peltosen johdolla vaikuttaa haluavan tarjota lukijoilleen vain parasta, ja perustelee huolella, kun se ei ole mahdollista. Mahdollisimman monella lapsella toivotaan olevan mahdollisuus päästä nauttimaan "hyvistä, vanhoista sarjoista".

---

¹⁵⁹ Toimituksen vastaus lukijalle, 20.1.1975 Helsinki. Faa 3, PA. Tämä ei tosin tarkoita, että negatiivissävytteisiä kirjeitä olisi välttämättä tullut enempää kuin positiivissävytteisiä, vaan ensiksi mainittuja on saatettu pitää tärkeämpinä säilyttää.

¹⁶⁰ Kirje toimitukselle, 2.1.1968 Sunila. Faa 3, PA.

¹⁶¹ Toimituksen vastaus lukijalle, 24.1.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

¹⁶² Kirje toimitukselle, 26.5.1970 Karakallio. Faa 1, PA.

¹⁶³ Toimituksen vastaus lukijalle, 24.1.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

¹⁶⁴ Toimituksen vastaus lukijalle, 20.1.1975 Helsinki. Faa 3, PA.

Lehtien keräily ja vuosikertojen sidottaminen

Lehtien keräily ja säilyttäminen on toinen Aku Ankan ympärille muodostuneen toiminnan muoto. Keräily liitetään usein faniuteen. Toisin kuin esimerkiksi taiteen keräilijöillä, fanien keräilemillä asioilla ei välttämättä ole juurikaan suoraan muunnettavissa olevaa taloudellista arvoa. Tosin esimerkiksi sarjakuvaфанит tyypillisesti hamuavat keräämiensä lehtien arvokkaita ensinumeroita. Fanien keräily tapaa painottua mieluummin laajan kokoelman kuin muuttaman kalliin, mutta aidon kappaleen omistamiseen.¹⁶⁵

Keräily käy ilmi lukijakirjeistä usein niin, että ihmiset kyselevät lukijakirjeissä jotain ja samalla kertovat keräilyharrastuksestaan. Lukijat tiedustelevat toimitukselta kokonaisia vuosikertoja¹⁶⁶ sekä yksittäisiä lehtiä, jotka uupuvat lukijan sidottamaksi tarkoitettusta tai muuten vaan tallettamasta vuosikerrasta¹⁶⁷. Lehtiä kyselevät niin lapset kuin aikuisetkin. Aikuiset kyselevät lehtiä tyypillisesti lapsilleen. Ohessa on kaksi katkelmaa vanhempien kirjeistä, vuosilta 1971 ja 1977, joissa kaksi isää tiedustelee mieleistään lukemista lapsilleen.

*Vastikään lukemaan oppinut tyttäreni olisi kovasti mielissään, jos voisin hankkia hänelle joitakin "Aku Ankan" vanhoja vuosikertoja. [...] Haluaisin siis vuosien 1962–66 ilmestyneiden "Aku Ankkojen" joitakin (jonkun) vuosikerran.*¹⁶⁸

*Pyydän kohteliaimmin tiedustella, onko mahdollista saada vuoden 1974 yhdeksän ensimmäistä Aku Ankka -numeroa. Tarkoituksena on nidoittaa pojallamme vuosikerroista kirjat.*¹⁶⁹

Katkelmien vanhempien toive lienee olleen, että heidän lapsensa saavat nauttia täydellisistä vuosikerroista ja mahdollisimman suuresta valikoimasta Aku Ankka -lehtiä. Turkulainen

---

¹⁶⁵ Fiske 1992, 43–44.

¹⁶⁶ Esim. toimituksen vastaus lukijalle, 2.9.1968 Helsinki. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 16.8.1968 Hamina. Faa 3, PA.

¹⁶⁷ Esim. kirje toimitukselle, 21.6.1970 Tampere. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 23.6.1970 Lappeenranta. Faa 3, PA.

¹⁶⁸ Kirje toimitukselle, 11.5.1971 Pori. Faa 3, PA.

¹⁶⁹ Kirje toimitukselle, 11.1.1977 Kuusankoski. Faa 3, PA.

Hyvä Toimitus.

Olen innokas AKU Ankan lehden lukija.

Minulla on v. 1972 vuosikerta, mutta siitä Puuttuu Numero 6. Olen yrittänyt hankkia sitä, mutten ole saanut. Sitten kuulin, että sen voisi tilata sieltä Toimituksesta. Jos voi niin laittakaa pa-
tulemaan osoitteella:

Kuva 4: Jylhämän kylästä Vaalasta kotoisin oleva poika tiedustelee kokoelmistaan puuttuvaa numeroa toimitukselta vuonna 1973. Kirje toimitukselle, 23.10.1973 Jylhämä. Faa 3, PA.

Merja, ilmeisesti perheenäiti, kirjoittaa toimitukseen vuonna 1973 ja kertoo aikeistaan sidos-
tuttaa edellisvuosien vuosikerrat. Heillä on kuitenkin moni numero jo luettu puhki, joten
Merja tiedustelee kirjeessään uusia lehtiä loppuun kuluneiden tilalle.¹⁷⁰

Lasten kirjeissä tyyli-
valinnat ovat kautta linjan kokeilevampia. Yleensä lapset lähestyvät toi-
mitusta kohteliaasti. Koululaiseksi esittäytyvä porilainen Kalervo kyselee toimitukselta van-
hoja vuosikertoja vuonna 1969. Kirjoituskoneella kirjoitetussa kirjeessään hän nuoresta iäs-
tään huolimatta osoittaa hallitsevansa virallisen, aikuismaisen tyylin – tai on vaihtoehtoisesti
saanut apua kirjeeseensä.

*Tiedustelen kohteliaimmin, onko Teidän kauttanne saatavissa Aku Ankan
vuosikertoja vv. 1950—60. Mikäli on, lähettänette saatavissa olevat allekir-*

¹⁷⁰ Kirje toimitukselle, 2.2.1973 Turku. Faa 3, PA.

*joittaneelle jälkivaatimuksella tai postiennakkona. [...] Jos kirjeeni ja tiedusteluni kuuluisivat jollekin muulle 'instanssille', ohjannette ne oikeaan paikkaan.*¹⁷¹

Kalervo saa kuitenkin kuulla toimitukselta kyseisten vuosikertojen olevan loppuunmyydyt.¹⁷² Joskus lapset käyvät kirjeissään suoraan asiaan. Ensimmäisessä katkelmassa puhuu vuonna 1970 "Tapsa" Lappeenrannasta, jälkimmäisessä kuhmolainen Sinikka seitsemän vuotta myöhemmin. Kalervosta poiketen heidän kirjeensä olivat käsin kirjoitetut.

*Mie kysyisin, että saiskohan niitä 1963—62 Akuja. Miulla on -63 Akuja 17 kpl. Mie luettelen niiden numerot tähän, niin ei tule samoja lehtiä.*¹⁷³

*Minulta puuttuu vielä Aku Ankka -lehtiä ja pyytäisin nyt tässä kirjeessä, että lähettäisitte ne nyt heti minulle. Nämä numerot puuttuu: 11, 14.*¹⁷⁴

"Tapsalle" luvataan etsiä pääkonttorin varastosta hänen pyytämänsä lehdet, jos niitä on vielä jäljellä. Alli Peltonen toivoo niiden tarjoavan Tapiolle hauskaa kesälukemista.¹⁷⁵ Sinikan vastausta ei arkistosta löytynyt, mikä on lähdeaineistossani yleistä. Edellä olevat esimerkit ja kuva 2 kertovat lasten Aku Ankka -aiheisesta keräilyharrastuksesta. Jos kokoelma on epätäydellinen, kirjoittavat lapset myös itse toimitukselle ja pyytävät kokoelmiinsa täydennystä. Eräs nuori lukija kertoo jopa aikeistaan sidottaa Aku Ankan vuosikerrat, mikä on yleensä ainakin kirjeiden tasolla jäänyt aikuisten tehtäväksi.¹⁷⁶

Lasten kyselyistä välittyy kuva Aku Ankka -lehdestä lasten "omana juttuna". Aikuisten kirjoittamissa kirjeissä Aku Ankka näyttäytyy enemmän aikuisen ja lapsen välisenä, yhteisenä kiinnostuksen kohteena. Aku Ankka oli Suomessa ilmestynyt vuodesta 1951, joten 1960—70-luvuille saavuttaessa se oli ehtinyt jo hyvin saavuttaa jo seuraavat sukupolvet. Kenties juuri tästä syystä Aku Ankka saavutti huippulevikkinsä vuonna 1975, 317 570 kappaletta. 1970-luvun puoliväliin saakka Suomen talous oli kasvanut jo hyvän tovin, mutta vuoden 1973 öljykrii-

---

¹⁷¹ Kirje toimitukselle, 1.8.1969 Pori. Faa 3, PA.

¹⁷² Toimituksen vastaus lukijalle, 4.8.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

¹⁷³ Kirje toimitukselle, 29.6.1970 Lappeenranta. Faa 3, PA.

¹⁷⁴ Kirje toimitukselle, 26.8.1977 Kuhmo. Faa 3, PA.

¹⁷⁵ Toimituksen vastaus lukijalle, 3.7.1970 Helsinki. Faa 3, PA.

¹⁷⁶ Kirje toimitukselle, 18.2.1977 Varsova, Puola. Faa 3, PA.

sin iskettyä Suomeen vuonna 1975 kasvu tyssäsi ja esimerkiksi kotimaisen teollisuustuotannon arvo laski ensimmäistä kertaa pariin vuosikymmeneen. Inflaatio sen sijaan kasvoi 20 prosenttiin. Työttömyys kasvoi ja kulutus väheni hienoisesti. Energiankäyttöä vartioitiin kallistuneen öljyn takia tarkasti.¹⁷⁷ Aku Ankan huippuvuoden tulokseen eivät heikentyneet taloudelliset näkymät kuitenkaan ehtineet vaikuttaa.

Ensisijainen syy tiedusteluihin vanhoista lehdistä toimitukselta on, että vanhoja Akuja ei voi käytännössä enää saada mistään, mikä tulee esiin sekä lukijoiden että toimituksen kirjeissä. Lukijat valittelevat asiaa tahoillaan. Eräs uusintapainoksia toivova lukija nostaa kirjeessään esiin kysymyksen siitä, kenellä edes oli varaa tilata 1950-luvulla Aku Ankkaa: tuskin monella, hän arvelee.¹⁷⁸ Päätoimittaja Alli Peltonen kertoo keräilijöiden maksavan harvinaisimmista lehdistä huikeita summia ja kannustaa lukijoita säilyttämään lehtensä. Peltonen kirjoittaa seuraavasti nuorelle lukijalle, joka toivoi kirjeessään jatkosarjoja ja kertoi pitävänsä Superhesusta:

*Kun Sinulle on jo kauan tullut Aku Ankka, kehottaisin sinua säästämään kaikki vanhat numerot ja ehkä sidottamaankin ne. Jospa tietäisit, miten usein meille kirjoitetaan ja kysytään vanhoja vuosikertoja, joita ei ikävä kyllä enää saa mistään. Muutaman vuoden kuluttua olet iloinen, jos säästät kaikki numerot.*¹⁷⁹

Aku Ankoista kokoelmaa keräävällä nuorelle lukijalle Peltonen vastaa olevan hauskaa, että hän säästää lehdet, koska niitä kysytään jatkuvasti ja ne loppuvat varastosta pian. Päätoimittaja arvelee niistä olevan kirjoittajalle iloa vielä vanhemmaksi kasvettuaankin.¹⁸⁰ Sama ajatus kuin Peltosella lienee ollut myös lapsillensa lehtiä sidottavilla aikuisilla. Eräs aikuinen kertookin säästäneensä kaikki Aku Ankat ”jätkipolvien iloksi”.¹⁸¹ Toisaalta varsinkin vanhojen vuosikertojen kyselyjen kohdalla kyse lienee osin myös vanhempien halusta tutustuttaa lapsensa lapsuutensa suosikkisarjakuviin. Alli Peltonen kuvailee asiaa uusintasarjoista närkästyneelle, Aku Ankkaa alusta saakka lukeneelle aikuiselle seuraavasti:

---

¹⁷⁷ Hjerpe 1990, 29–30; Kuisma 2013, 209; Tennilä 1999, 203.

¹⁷⁸ Kirje toimitukselle, 7.4.1972 Kerava. Faa 3, PA.

¹⁷⁹ Toimituksen vastaus lukijalle, 16.6.1970 Helsinki. Faa 3, PA.

¹⁸⁰ Kirje toimitukselle, 21.6.1970 Tampere. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 24.6.1970 Helsinki. Faa 3, PA.

¹⁸¹ Kirje toimitukselle, 2.1.1968 Sunila. Faa 3, PA.

*Ne, joiden lapsuudenystävä Aku Ankka ensi vuosinaan oli, ovat jo itse aikuisia, ja monikin tahtoi tutustuttaa omat lapsensa silloisiin tarinoihin – aivan samoin kuin vanhemmat mielellään lukevat oman lapsuutensa aikaisia satukirjoja.*¹⁸²

Lainauksesta ilmenee toisto ja siitä saatava mielihyvä; tällä kertaa niin, että lapsuuden suosikkisarjakuviin tutustutaan omien lasten kanssa. Lehtien keräilyssä ja vuosikertojen sidottamisessa ylipäättään on ainakin osin kyse samasta ilmiöstä kuin toistamisen kohdalla; vanhojen sarjojen pariin palaaminen ja uudelleenlukeminen ovat ilon ja mielihyvän lähteitä. Hyvin säilytetyt lehdet mahdollistavat paluun niiden pariin, minkä jälkeen lehdet saatetaan lukea puhki saakka. Jos kyseessä ovat uusinnat, ei sarjojen uudelleenlukemisesta kuitenkaan aina saada mielihyvää. Tällöin lukijat voivat kokea rahojensa jääneen vaille vastinetta.

Aku Ankka -lehden toimitus myi sidottuja vuosikertoja vielä vuonna 1968, jolloin saatavissa oli vielä vuoden 1963 vuosikertoja, mutta kolmen vuoden päästä vuosikertoja löytyi enää vuoteen 1968 saakka.¹⁸³ Tapauksessa, jossa nuori lukija vuonna 1972 kyselee vuosien 1960, 1961 ja 1967 vuosikertoja, joutuu toimitus toteamaan kyseisten vuosikertojen loppuneen. Alli Peltonen kertoo kuitenkin vastauksessaan panneensa vuotta aikaisemmin ilmoituksen lehteen ja saaneensa täydennystä lukijoilta. Peltonen antaa vuosikertoja kyselleelle pojalle kuuden myyntihaluisen keräilijöiden yhteystiedot hintapyyntöineen toivoen, että lukija saisi lehdet joltakulta.¹⁸⁴ Toimitus menettelee samoin myös muutaman muun kirjoittajan kohdalla.¹⁸⁵

Aku Ankkojen säilyttäminen on sittemmin muodostunut tavaksi, ja varsinkin Aku Ankka -kansiot ovat tulleet tunnetuiksi. Ennen niiden varsinaista lanseeraamista yksi lukija ehdottaa toimitukselle kansioden myymistä viestissä, johon on liimattu Tekniikan Maailman kansiota mainostava lehtileike:

*Tiedustelisin kohteliaimmin, onko Aku Ankan toimituksella olemassa vuosikirjaa, johon voisi panna kaikki Aku Ankan numerot. Esimerkiksi sentapaista kuin Tekniikan Maailmalla.*¹⁸⁶

¹⁸² Toimituksen vastaus lukijalle, 8.1.1968 Helsinki. Faa 3, PA.

¹⁸³ Toimituksen vastaus lukijalle, 2.9.1968 Helsinki. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 11.5.1971 Pori. Faa 3, PA.

¹⁸⁴ Toimituksen vastaus lukijalle, 28.11.1972 Helsinki. Faa 3, PA.

¹⁸⁵ Kirje toimitukselle, 16.8.1968 Hamina. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 13.6.1970 Virrat. Faa 3, PA.

¹⁸⁶ Kirje toimitukselle, 25.3.1968 Lahti. Faa 3, PA.

Tähän toimitus vastaa, että kustannussyistä kansioiden lanseeraaminen ei ole tällä hetkellä mahdollista, mutta asia on ollut jo pitkään markkinointiosaston pohdinnan alla. Alli Peltonen ehdottaa lukijalle kysymistä kirjansitomosta, paljonko vuosikerran sidottaminen maksaa. Näin lehdet säilyisivät Peltosen sanoin ”varmasti tallessa ja siisteinä”.¹⁸⁷ Kansioissa oleviin tai sidottuihin vuosikertoihin on helppo palata tarvittaessa. Lehtien säilyttäminen on siinäkin mielessä järkevää, että ne olivat melko hintavia ja siten ostajaltaan sijoitus.

Ulkomaalaiset lehdet

*Olen kuullut, että sinulla [Aku Ankalla] on ulkolaisiakin lehtiä. Voisitko sinä kenties lähettää minulla muutaman lehden?*¹⁸⁸

Myös ulkomaalaiset lehdet kiinnostavat joitakin lukijoita. ”Voisitko lähettää joitakin ulkomaalaisia Aku Ankkoja? Meille tulee jo suomalainen, mutta emme tiedä, minkälaisia ovat ulkomaalaiset Aku Ankat,” pyytää eräs nuori lukija.¹⁸⁹ Kieliopinnoistaan kertovalle, Kuopion tytöllyseota käyvälle lukijalle toimitus taas lähettää paluupostissa englannin- ja ruotsinkielisiä lehtiä.¹⁹⁰

Kiinnostus toisten maiden Aku Ankka -lehtiä lienee osa sarjakuviin liittyvää fanikäytäntöä. Suomalainen Aku Ankka -lehti sai tutkittavalla ajanjaksolla ainakin Italiasta, Puolasta, Saksasta ja Ruotsista kirjeitä, joissa toivottiin suomalaista Disney-sarjakuvalehteä omien kokoelmien jatkoksi. Ruotsalainen tyttö lähetti kirjeen mukana myös ruotsalaisen *Kalle Anka* -lehden, ja pyytää vastineeksi lähettämään ”Kalle Anka -lehden maastanne”.¹⁹¹ Puolalainen kirjoittaja ilmeisesti kerää sarjakuvalehtiä Disneytä laajemminkin, sillä hän pyytää kirjeessään myös Nakke- ja Retu -lehtiä.

---

¹⁸⁷ Toimituksen vastaus lukijalle, 25.3.1968 Helsinki. Faa 3, PA.

¹⁸⁸ Kirje toimitukselle, 9.9.1968 Kuopio. Faa 3, PA.

¹⁸⁹ Kirje toimitukselle, 22.5.1969 Toivala. Faa 3, PA.

¹⁹⁰ Kirje toimitukselle, päivämätön, 1968 Kuopio. Fc3, PA; Toimituksen vastaus lukijalle, 9.9.1968 Helsinki. Faa 3, PA.

¹⁹¹ Kirje toimitukselle 28.2.1970 Uggiate, Italia. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 20.9.1972 Krakova, Puola. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 16.4.1975 Braunschweig, Saksa. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 13.2.1970 Farsta, Ruotsi. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 13.2.1970 Helsinki. Faa 3, PA.

Saksalainen Klaus kysyy toimitukselta suomalaista lehteä vuonna 1975. Hän osaa suomea sen verran, että on liittänyt kirjeen loppuun suomenkielisen kiitoksen, joka tulee paremmin esiin alaviitteen alkuperäisversiosta.

*Pyydän kohteliaimmin sarjakuvalehteä suomen kielellä. Hinnan sopisi olla korkeintaan 2 Saksan markkaa = 2,60 Suomen markkaa. [...] Jo etukäteen: Kiitoksia paljon.*¹⁹²

Ulkomaisten lehtien keräily vaikuttaa olevan lähdeaineistoni perusteella kiinnostavan erityisesti kouluikäisiä lapsia. Tämä ei sulje pois, etteivätkö myös aikuiset voisi harrastaa ulkomaa-laisten Disney-sarjakuvalehtien keräilyä, mutta ainakaan heidän pyyntöjään ei samoissa määrin kulkenut Aku Ankan kautta. Lähinnä aikuisia sarjakuvafaneja varten ilmestyi vuodesta 1972 lähtien Suomen Sarjakuvaseuran *Sarjainfo*-lehti, jonka kautta sarjakuvien harrastaminen oli entistä helpompaa. Lasten kohdalla ulkomaalaisia Disneyn sarjakuvalehtiä kohtaan kohdistunut kiinnostus on osoitus fanimaisesta toiminnasta. Faniuteen on luettu tyypillisesti kuuluvaksi lisätiedon etsiminen faniuden kohteesta, oli kyseessä sitten elokuvatahti, laulaja, tv-sarja tai jokin muu.¹⁹³

4.3 Fani-identiteetti

Aku Ankka -lehden lukijakirjeiden kirjoittajat eivät 1960—70-luvuilla tunnustautuneet faneiksi, tai juurikaan edes puhuneet faniudesta. Olen käyttänyt tässä tutkielmassa fanitutkimuksen termistöä, vaikka fanius ilmiönä oli vain löyhästi liitettävissä Aku Ankka -lehteen 1960- ja 1970-luvuilla. Fanius oli pitkään paikannettavissa toisenlaisiin konteksteihin, esimerkiksi elokuvatahtien ja laulajien kaltaisiin henkilökultteihin. On kuitenkin tärkeää tutkia ilmiön taustoja, kuinka Aku Ankan huippusuosio suomalaisten keskuudessa rakentui, ja toiseksi kuinka sarjakuvafaniuden kaltaisesta, ns. nörttikulttuurista ja yleisemminkin tv-sarjojen kaltaisten fiktiivisten kohteiden faniudesta tuli valtavirtaa. Tässä työssä en kykene tarkemmin tutkimaan näin laajoja kysymyksiä, mutta asetan Aku Ankka -lehden osaksi isompia fanikulttuurin kehityskulkuja.

---

¹⁹² Alkuperäinen: "Ich bitte höflichst um ein Comic-Heft in finnischer Sprache. Der Preis dafür sollte höchstens 2 Dtsch Mark = 2,60 finnische Mark betragen. [...] Im voraus: Kiitoksia paljon." Kirje toimitukselle, 16.4.1975 Braunschweig, Saksa. Faa 3, PA.

¹⁹³ Ks. Nikunen 2005, 75—82.

Kaarina Nikunen törmäsi faniksi nimeämiseen ongelmaan, kun hän tutki tv-sarjojen fanien esittämistä aikakauslehdissä vuosina 1965 ja 1970. Vaikka hänen mukaansa viitteitä television kohdistuvasta faniudesta löytyy edellä mainituista otoksista, yleistyy fani-sanankäyttö television yhteydessä vasta 1990-luvulla. Nikunen kysyykin, miten etsiä jotain, mikä ei vielä ole nimetty tai julkisesti käsitelty; voiko tv-sarjojen ihailijoita kutsua faneiksi, jos vuosina 1965 ja 1970 fani-sanaa ei television yhteydessä käytetty? Nikusen mukaan tv-sarjoihin liittyvä ihailu oli kuitenkin jo tuolloin faniuden kaltaista, vaikka itse termiä ei olisikaan televisiosta puhuttaessa käytetty.¹⁹⁴ Samasta syystä nimitän myös itse Aku Ankan ihailijoita faneiksi ja tutkin heitä sellaisina. Tämän tutkielman kontekstissa fanin ei ole tarpeellista tiedostaa olevansa jonkin asian fani – varsinkaan, kun kyse sarjakuvasta, tutkimusaikakaudella uudentyyppisestä ja jokseenkin jäsentymättömästä faniuden kohteesta.

Fani-sana ei ole tutkimusaineistossani kovin yleinen, mutta esiintyy siellä muutaman kerran. Nuori lukija Marjatta Savonlinnasta lisää kirjeessään vuonna 1969 nimensä eteen määreen ”Akufan”.¹⁹⁵ Myös ”ihailija”-sanaa voidaan käyttää pitkälti samassa merkityksessä kuin faniakin, ja sen eteen saatetaan liittää ”uskollisen” ja ”intohimoisien” tapaisia määreitä. Vuonna 1971 tapahtuneessa tekijänoikeusjutussa Tampereen yliopiston ylioppilaskunnan lehti *Aviisi* otti Aku Ankka -lehden yhteyttä, koska oli julkaissut Aku Ankan kuvia luvatta lehdessään. Kirjeessä Aviisin toimittaja Ritva Jokiranta ”anelee anteeksiantoa” koko lehden puolesta, ja kertoo heidän olevan valmiit korvaamaan aiheuttamansa vahingot, sillä he ovat kuitenkin lopulta ”Aku Ankan intohimoisia ihailijoita”. Asian voi esittää myös käyttämällä ihailla-verbiä, kuten eräs nuori lukija tekee kertoessaan ihailevansa suuresti ”Aku Ankan henkilöitä”.¹⁹⁶ Ystävä-sanaakin voi käyttää; eräs lukija esittelee itsensä ”Aku Ankan vanhaksi ystäväksi”.¹⁹⁷ Alli Peltonen kuvailee eräässä vastauksessa kerran toimitusta kiperässä kysymyksessä auttanutta 10-vuotiasta Juhaa ”uskolliseksi ystäväksi”.¹⁹⁸

---

¹⁹⁴ Nikunen 2005, 76.

¹⁹⁵ Kirje toimitukselle, 8.10.1969 Savonlinna. Faa 3, PA.

¹⁹⁶ Kirje toimitukselle, 28.6.1968 Kalanti. Faa 3, PA; kirje toimitukselle 5.2.1971 Tampere. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 14.9.1968 Vuorela. Faa 3, PA.

¹⁹⁷ Kirje toimitukselle, 11.2.1971, ei paikkakuntaa. Faa 3, PA.

¹⁹⁸ Arto-niminen lukija oli kysellyt toimitukselta, missä numerossa esiintyy kertomus Riipi Raapilan koulusta. Tähän Juha oli etsinyt vastauksen: kyseessä on sarja nimeltä Kelmien koulu, joka ilmestyi Aku Ankassa 10/1965. Toimituksen vastaus lukijalle, 26.4.1971 Helsinki. Faa 3, PA.

Tapoja on siis monia ilmaista sama asia, kiintymys tai kiinnostus Aku Ankka -lehteä tai sen hahmoja kohtaan, käyttämättä vielä tuolloin ehkä vielä vieraalta tuntunutta sanaa fani. Faniksi julistautumista tärkeämpää vaikuttaisi olevan korostaa omaa suhdettaan lehteen. Lukijat usein mainitsevatkin olevansa esimerkiksi "Aku Ankan monivuotisia tilaajia" tai "lehden uskollisia tilaajia".¹⁹⁹ Moni kertoo keräävänsä Aku Ankkoja. Etenkin lapset muistavat mainita kirjeissään tilanneensa lehteä pitkään tai keräilevänsä sitä.

Fanitietoutta ja kysymyksiä

Olen sijoittanut niin kutsutun fanitietouden osaksi fani-identiteettiä osittain sen vuoksi, että Aku Ankan ihailijat harvoin nimittävät itseään faneiksi, mutta myös sen takia, että tiedon kerääminen faniuden kohteesta vaikuttaa kuuluvan faniksi tulemiseen. Fanin stereotypiaan on tyypillisesti liitetty merkityksettömän trivian keräily, ja erityisen hyvän fanin voidaan ajatella tietävän kohteestaan "kaiken". Faniudessa aiheesta hullaantuminenkaan ei ole kiellettyä, vaan kokonaisvaltainen "hurahtaminen" voi olla suorastaan meriitti.²⁰⁰ Helena Saarikoski nimittää fanitietoutta myös faniuden folkloreksi. Konkreettisen tiedon lisäksi fanitiedossa on kyse myös sanattomasta tiedosta; mitä faniuteen kuuluu, miten faneina ollaan ja mitä fanina tehdään. Fanitietous on tärkeää, jotta fani voi lunastaa oman paikkansa faniyhteisön jäsenenä.²⁰¹

Olen käsitellyt fanitietoutena lasten Aku Ankkaan liittyviä kysymyksiä ja muita kirjeistä löytyviä, tiedon keräämiseen liittyviä viitteitä. Osaa lukijoista kiinnostaa lehden tekeminen; näin on myös hämeenlinnalaisen Tuomaksen kohdalla vuonna 1972. "Piirretäänkö kuvatkin täällä Suomessa", hän kysyy.²⁰² Myös Mikki Hiiren luoja Walt Disney on henkilö, joka kiinnostaa lukijoita. Vuonna 1968 kalantilainen Reijo-poika kysyy huolestuneena toimitukselta, miten Walt Disneyn kuolema vaikuttaa lehteen. "Minun mieltäni askarruttaa kysymys siitä, kuka piirtää Aku Ankan kuvat, kun se amerikkalainen setäkin on kuollut. Piirrätkö sinä ne", Reijo kysyy.²⁰³

---

¹⁹⁹ Kirje toimitukselle, 12.1.1970 Kotka. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 6.7.1970 Lahti. Faa 3, PA.

²⁰⁰ Jenkins 1992, 10; Nikunen 2005, 127–128.

²⁰¹ Saarikoski 2009, 183.

²⁰² Kirje toimitukselle, 8.2.1972. Hämeenlinna. Faa 1, PA.

²⁰³ Kirje toimitukselle, 28.6.1968 Kalanti. Faa 3, PA. Myös muusikko Martti Syrjä muistelee olleensa hyvin järkyttynyt Disneyn kuolemasta. Hän kertoo olleensa aivan varma, että lehden ilmestyminen lakkaisi, piirsihän Disney nuoren pojan mielessä lehden kaikki sarjat. Syrjä 2011, 4.

Oma lukunsa ovat lapset ja nuoret, jotka haluavat pitää Disneystä esitelmää ja pyytävät sitä varten toimitukselta materiaalia. Tällaisia kirjeitä on aineistossa kaikkiaan kahdeksan. Liisa kirjoittaa vuonna 1969 Inkeröistä koskien äidinkielen esitelmäänsä. Samalla hän tulee kertoneeksi tietävänsä Disneystä jo melko paljon.

Pyydän teitä ystävällisimmin lähettämään minulle tietoja ja kuvia Walt Disneystä ja Hänen lukuisista satuhahmoistaan, esim. Mikki Hiirestä, Aku Ankasta, Tuhkimosta ym. sekä Hänen monista luonnonaiheisista dokumenttielokuvistaan ja -teoksistaan ja myös jännittävimmistä filmihahmoistaan kuten Zorrosta, mutta ennen kaikkea itse Walt Disneystä ja Hänen Kaliforniassa olevasta huvipuistostaan "Disneylandista".²⁰⁴

Ritva Mäntän kauppaoppilaitoksesta pyytää vuonna 1971 tietoja Walt Disneyn elämästä, hänen kirjoittamistaan kirjoista sekä Disneylandista. Ritva arvelee, että "muutkin oppilaat olisivat kiinnostuneita kuulemaan hänestä ja hänen tuotannostaan".²⁰⁵ Toimitus avustaa lukijoita Walt Disney -aiheisissa kyselyissään melko avokätisesti. Esimerkiksi lehdestä esitelmää tekeville härmäläiselle Pirjolle toimitus lähettää kolme aikakauslehteä, joissa on Disneyä käsitteleviä juttuja, sekä julisteen. Alli Peltonen pyytää palauttamaan kaikki, sillä ne ovat arkistokappaleita ja niitä tarvitaan hänen mukaansa jatkuvasti.²⁰⁶

Myös Aku Ankan kaanoniin, eli sarjan tekijöiden virallisesti vahvistamaan tietoon, liittyvät asiat kiinnostavat lukijoita.²⁰⁷ Edellä mainittua Reijoa mietityttävät Walt Disneyn lisäksi myös muut asiat. Hän ihmettelee, kuinka Akulla on aina varaa ostaa uusi talo, onhan hänellä joka sarjassa erilainen asunto. Reijoa myös ihmetyttää, miksi Aku on aina niin epäonninen ja Mikki aina järkevä. Reijon tapaan muitakin lapsia kiinnostaa Aku Ankan maailmaan liittyvät yksityiskohdat. Lapset haluavat tietää etenkin hahmoista taustatietoja. Yksi haluaa tietää, mikä eläin Hessu on; toinen, ketkä ovat Aku Ankan sekä hänen veljenpoikiensa Tupun, Hupun ja Lupun vanhemmat; kolmannella on esitettävänä pitkä lista kysymyksiä, ja niiden selvittämiseksi käydään kirjeenvaihtoa vielä ainakin toisen kirjeen verran. Viimeksi mainittua kirjoittajaa kiinnostaa, milloin ensimmäinen Aku Ankka ilmestyi Suomessa, kuinka vanhoja Aku ja kumppanit

---

²⁰⁴ Kirje toimitukselle, 30.12.1969 Inkeröinen. Faa 3, PA.

²⁰⁵ Kirje toimitukselle, 25.2.1971 Mänttä. Faa 3, PA.

²⁰⁶ Toimituksen vastaus lukijalle, 4.3.1970 Helsinki. Faa 3, PA.

²⁰⁷ Kaanonista Jindra 1994, 45.

ovat ja miten Akun veljenpojat on mahdollista erottaa toisistaan. Aku Ankan vanhemmista tiedustelevalle rovaniemeläiselle Jukalle Outi Walli joutuu vastaamaan, ettei tiedä, ketkä ovat Akun tai veljenpoikien vanhemmat, sillä kyseiset hahmot eivät ole esiintyneet sarjakuvassa.²⁰⁸

8-vuotiasta, helsinkiläistä Jari Villeä askarruttaa, miksi Aku Ankan hahmoilla ei ole sukunimiä.

Miksi Aku Ankalla

Roope-sedällä

Pahalla Sudella

lines Ankalla

Tupulla, Hupulla ja Lupulla

Minni Hiirellä

Mikki Hiirellä

Tikulla ja Takulla

Pepillä

*ei ole sukunimeä. Olen vähän ihmetellyt, miksi niillä ei ole sukunimeä.*²⁰⁹

Jari-Villen listassa on vielä lisää nimiä, mutta hän on sutannut niistä osan, ilmeisesti tultuaan toisin aatoksiin sukunimien puuttumisesta. Kirjeen lopussa on tarrakuvia hänen mainitsemistaan sarjakuvahahmoista.

Nuorten lukijoiden kysymykset heijastelevat Aku Ankan kehitystä tulevaisuudessa. Sarjakuva-hahmojen ympärille on syntynyt vuosien varrella lisää kaanonit. Yhdysvaltojen Disney-yhtiö tilasi piirtäjä-käsikirjoittaja Don Rosalta 1990-luvun alussa Roope Ankan elämänvaiheita valottavan 12-osaisen sarjakuvasarjan, joka julkaistiin myöhemmin kokonaisuutena teoksena vuonna 1997 nimellä *Roope Ankan elämä ja teot*. Sarjakuvissa esiintyvät esimerkiksi Roopen vanhemmat ja siskot, ja niissä muun muassa kerrotaan, kuinka Akun vanhemmat tapasivat

---

²⁰⁸ Kirje toimitukselle, 28.6.1968 Kalanti. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 8.10.1969 Savonlinna. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 10.3.1969 Rovaniemi. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 10.2.1976 Imatra. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 10.3.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

²⁰⁹ Kirje toimitukselle, 21.2.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

toisensa. Kirjasta löytyy Rosan laatima Aku Ankan sukupuu, jonka Rosa loi Barksin muistiinpanojen pohjalta. Egmontin ehdotuksesta Rosa piirsi sukupuun julisteeksi lukijoita varten. Rosa siis laajensi Barksin sarjakuvien ja luonnosten pohjalta Aku Ankan lorea.²¹⁰

Roopen elämäkertaprojektin tapauksessa fanien haluun tietää lisää aiheestaan yhdistyi myös kustannusyhtiön etu, koska sillä oli mahdollisuus myydä ”spin-offin” tyylistä tuotetta, jolle vaikutti olevan kysyntää. Spin-offit ovat populaarikulttuurissa tavallisia, ja niitä on helppo myydä, jos fanipohja on jo olemassa.²¹¹ Aku Ankan tuoteperheen laajentamisella on pitkät perinteet, sillä ensimmäiset oheisjulkaisut ilmestyivät jo 1960-luvulla.²¹² Lukijakirjeissä Walt Disney henkilönä kiinnosti monia. Sanoma julkaisikin vuonna 1969 Disneystä kertovan kirjasarjan *Walt Disneyn ihmeellinen elämä*, jonka perään kysellään myös lukijakirjeissä.²¹³

Fanien keräämä tieto on sikäli erityistä, ettei siitä ole välttämättä juuri hyötyä faniyhteisön ulkopuolella. Yhteisönsä sisällä se on kuitenkin arvokasta valuuttaa, jonka avulla voi hankkia arvostusta fanina.²¹⁴ Aku Ankan lukijakirjeissä vuonna 1967—1977 lapset ja nuoret kyselivät pääasiassa lehden tekemiseen sekä sarjakuvahahmoihin liittyviä kysymyksiä. Aku Ankan kaanon kiinnosti lukijoita, ja he halusivat tietää esimerkiksi hahmojen taustoista. Myös Walt Disney henkilönä oli herättänyt suomalaisten lasten ja nuorten mielenkiinnon. Lehti saattoi henkilöityä nuorten lukijoiden mielessä Disneyhyn vahvastikin.

---

²¹⁰ Rosa itse kommentoi projektia seuraavasti: ”Otin tehtävän vastaan lähinnä siksi, että se vaikutti hauskalta – ankkafanista oli haastavaa kaivaa esiin joka ikinen Roope Ankaan liittyvä fakta, joka suinkin löytyi Carl Barksin klassisten tarinoiden kätköistä, olivatpa nämä seikat miten vähäpätöisiä tai epämääräisiä tahansa.” Rosa 2014, 4, 208; Viitanen, Ville, ’Ankkain sankka suku’, [\[http://www.akuankka.fi/artikkeli/tietoa/ajankohtaista/ankkain_sankka_suku\]](http://www.akuankka.fi/artikkeli/tietoa/ajankohtaista/ankkain_sankka_suku). Luettu 26.6.2017.

²¹¹ Ks. Fiske 1992, 46—47. Esimerkkejä spin-offeista löytyy populaarikulttuurin puolelta runsaasti. Vuonna 2016 julkaistiin esimerkiksi Star Wars -spin off *Rogue One* ja Harry Potter -saagaa laajentava *Ihmeotukset ja niiden olinpaikat* -elokuva.

²¹² Perälä 2001, 152.

²¹³ Toimituksen vastaus 4.3.1970 Helsinki. Faa 3, PA; toimituksen vastaus 15.10.1970 Helsinki. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 7.12.1970 Helsinki. Faa 3, PA.

²¹⁴ Fiske 1992, 33—34, 42—43.

5 Affektiivisuus ja Aku Ankka

Faniuden tunneulottuvuuden tulkitsemisessa on usein käytetty apuna Lawrence Grossbergin affektiteoriaa. Tarkastelen sen pohjalta, millaisia liitoksia Aku Ankkaan luodaan, ja mitä tunteita niissä liikkuu. Affekti on kuvaus siitä, kuinka paljon tietyt kohteet merkitsevät ihmisille, ja kuinka paljon he panostavat niihin energiaa. Energian panostaminen voi tarkoittaa esimerkiksi välittämistä tai intohimoa. Fanin tulee saada panostuksestaan ylijäämää, jotta panostaminen olisi kannattavaa. Panostamisen avulla ihminen voi "takertua" ympäröivään maailmaan, eli luoda kohteita, jotka ovat hänelle tärkeitä tai voivat tulla tärkeitä. Niihin voi kiinnittää osan omaa identiteettiään, kuten fani tekee ihaillessaan jotain kohdetta.

Grossbergin mukaan affektiivisen panostuksen tekeminen edellyttää ylijäämää. Ylijäämä tekee panostamisesta järkevää eli oikeuttaa sen, ja ylipäättään edellyttää panostuksen tekemistä. Grossberg kuvailee, kuinka esimerkiksi rock-musiikki on faneilleen tärkeää, joten sille annetaan ylijäämää. Mitä suurempi ero, sitä suuremmaksi kasvaa panostuksesta tarvittavan ylijäämän määrä. Grossberg ei määrittele tarkasti, mitä tarkoittaa ylijäämällä, mutta sen voi tulkita tarkoittavan esimerkiksi tunteita, jotka palkitsevat fanin yritykset. Affektiivisilla panostuksilla voi taistella pessimismin ja tylsistymisen kaltaisia elämän ikäviä puolia vastaan, sillä ne tarjoavat faneille merkityksiä, identiteettejä ja mielihyviä.²¹⁵

Fanien affektiiviset panostukset saavat luonnollisesti usein positiivisia sävyjä. Aku Ankka -lehti vastaanotti tutkittavana ajanjaksona varsinkin lapsilta paljon positiivista palautetta. Esimerkiksi tamperelainen Vesa kertoo pitävänsä lehdestä "äärettömästi", ja olevansa tilannut sen jo vuodeksi 1969. "Minusta sinun [Aku] lehtesi on hauska, värikäs ja iloinen", toteaa puolestaan Aku Ankkaa jo kolmatta vuotta tilaava kuopiolainen Pirjo.²¹⁶ Aku Ankka -lehti herättää lukijoissa myös pettymystä ja suorastaan vihaa. Ne voi tulkita osoituksiksi affektiivisista panostuksista. Negatiivisia tunteita käsittelen tarkemmin luvussa 5.2. ja 5.3., kun käsittelen aikuisten affektiivista suhtautumista Aku Ankka -lehteen.

---

²¹⁵ Grossberg 1995, 41—46, 50—51, 268, 270.

²¹⁶ Kirje toimitukselle, 29.8.1969 Tampere. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 9.9.1968 Kuopio. Faa 3, PA.

5.1 Lapset ja monimuotoinen affektiivisuus

Lapset ovat hyviä esimerkkejä affektiteorian käytännön toteutumisesta, sillä he sijoittavat monimuotoisesti energiaa Aku Ankkaan. Itse lukijakirjeiden kirjoittamisen ja lähettämisen lisäksi myös niiden sisällöt välittävät tietoa siitä, millä tavoin Aku Ankka kytkeytyy osaksi lasten elämää. Lapsilla on useita eri keinoja tehdä affektiivisia panostuksia. Kirjeissä he piirtävät, kirjoittavat ja leikkivät. Koska lasten fanius on leikinomaista, olen päätenyt myös tulkitsemaan sitä leikin kontekstissa. Lasten leikit muuttuvat ajan myötä, joten olen pyrkinyt tutkimuskirjallisuuden avulla selvittämään, millaisia leikit olivat 1960- ja 1970-luvuilla.

Lapset ja leikki

1960- ja 1970-luvuille tultaessa suomalainen leikkiiperinne oli kokenut suuria muutoksia. Suuriin ikäluokkiin syntyneillä lapsilla oli 1950- ja 1960-luvuilla enemmän vapaa-aikaa käytettävissään kuin heidän vanhemmillaan, joiden lapsuuteen oli kuulunut vielä tiiviisti työnteko. Leikkimistä oltiin tuolloin saatettu pitää jopa aikaa työnteosta vievänä turhuutena.²¹⁷ Perinteentutkija Seppo Knuuttilan mukaan Suomessa toisen maailmansodan jälkeen ja lopullisesti 1960-luvulla vahvistui niin kutsuttu ”lapsuuskultti”. Tällöin lapsuutta alettiin ajatella jo itsessään tärkeänä elämänvaiheena. Yhteiskunnallisten muutosten myötä, esimerkiksi koulutuksen laajentumisen ja ammattien periytymisen vähentymisen, leikki erottautui vahvasti työstä, samoin lapsuus ja nuoruus aikuisuudesta. Lapset eivät olleet enää ensi sijassa reservi vanhuuden varalle ja perheen työvoimaa.²¹⁸

Kansanperinteen tutkija Leea Virtanen kirjoitti 1980-luvun alussa huolestuneena perinteisten pihaleikkien kohtalosta, sillä esimerkiksi sarjakuvien ahmiminen ja varsinkin television katselu veivät kasvavissa määrin lasten aikaa.²¹⁹ Mediasisältöjen tuleminen entistä vahvemmin osaksi lasten leikkejä lieneekin ollut pitkän aikavälin kehityssuunta leikin historiassa. Helena Saarikosken tutkimuksessa haastatellut 7- ja 9-vuotiaat siskokset hyödynsivät monimuotoisesti Spice Girls -aiheita leikeissään. He leikkivät esimerkiksi Spice World -elokuvan innoittamaa

---

²¹⁷ Korkiakangas 2004, 417.

²¹⁸ Knuuttila 1989, 28.

²¹⁹ Virtanen 1981, 68—71.

paparazzileikkiä ja Barbie-nukeilla Spice Girls -aiheisia leikkejä.²²⁰ Vastaavasti voisi kuvitella Aku Ankan jännittävienkin seikkailujen innoittaneen lasten leikkejä vuosina 1967—1977.

1900-luvun loppupuolelle tultaessa lasten leikkikulttuuri myös kaupallistui voimakkaasti. Perheen vapaa-aikaa saatettiin juhlistaa esimerkiksi viettämällä aikaa 1970-luvulta lähtien huvipuistoissa Helsingin ulkopuolellakin.²²¹ Yleisesti ottaen suomalaisten lasten leikeissä kautta aikain tärkeää osaa on näytellyt ympäröivä luonto. Toisin oli esimerkiksi Yhdysvalloissa, jossa luonnosta etäännyttiin 1900-luvun mittaan ja lapsia koetettiin huolellisesti varjella sen vaaroilta.²²² Suomessa sen sijaan jopa lähiöissä kasvaneet muistelevat juuri luonnonläheisyyttä erityisellä lämmöllä.²²³

Fanifiktio ja -taide

Aku Ankan lukijakirjeissä lapset liittävät välillä varsinaisen viestinsä oheen piirroksia ja kertomuksia. Vierasta ei ole myöskään kirjeen koristelemisen esimerkiksi tarroin. Olen tulkinut Aku Ankka -aiheisia kuvia, runoja ja tarinoita paitsi leikin muotona, jollaisena se epäilemättä nuorille Aku Ankan lukijoille 1960- ja 1970-luvulla ensisijaisesti jäsentyi, mutta myös fanituskimuksen keinoin; fanitaiteen ja fanifiktio-käsitteiden avulla. Vaikka käytänkin sekä fanitaiteen (*fan art*) että fanifiktio (*fan fiction*) käsitteitä tulkinnessa apuna, ei kummastakaan historiallisesti määriteltynä varsinaisesti ole kyse Aku Ankka -lehden lukijakirjeiden tapauksessa. Vaikka esimerkiksi fanifiktio-ilmionä syntyikin jo 1960-luvun lopussa, voidaan sen kuitenkin arvioida kuuluneen pikemminkin kulttuurin marginaaliin kuin valtavirtaan. Kirjeissä esiintyy muustakin kuin suoraan sarjakuvalehdestä ammentavaa luovaa tuotantoa, mutta olen rajannut käsittelyn tässä yhteydessä pelkästään Aku Ankka -aiheisiin teoksiin.

Fanifiktio-tutkijat Karen Hellekson ja Kristina Busse ovat määritelleet käsitteen seuraavasti:

Fanifiktio on länsimaisten, live-action tv-sarjojen pohjalta kirjoitettuja kertomuksia. Ne alkoivat Star Trekistä ja loivat con- ja zine-kulttuuria, jotka puolestaan olivat muodoltaan peräisin science fiction -kirjallisuustapahtumista, coneista.

---

²²⁰ Saarikoski 2009, 239—252.

²²¹ Korkiakangas 2004, 424.

²²² Riney-Kehrberg 2010, 91—97.

²²³ Saarikangas 2003, 411—413.

Myöhemmin fanifiktio tyypinen kirjoittaminen laajeni myös muihin mediatuotteisiin, kuten elokuviin ja kirjoihin. Alansa suosituimmalla sivustolla, fanfiction.netissä on tänä päivänä monipuolisesti kirjoituksia eri aiheista animesta vapaapainiin. Pelkästään Harry Potter -aiheisia juttuja sivustolta löytyy yli 760 000. Fanifiktio tyypinen uudelleenkirjoittaminen ei kuitenkaan ole vain modernin ajan ilmiö, sillä esimerkiksi Jane Austenin lukijat uudelleenkirjoittivat hänen tekstejään. Nykyaikaisen fanifiktio syntyy vaikuttanut erityisesti tieteissarja Star Trek 1960-luvun lopulla. Science fiction -kirjallisuuden perinne vaikutti fanifiktioon muutenkin vahvasti, ja sen piiristä omaksuttiin esimerkiksi zinet, pienipainoiset omakustannejulkaisut, joissa fanifiktio tarinoita voitiin alkaa julkaista. Fanien zinet saattoivat keskittyä pelkästään esimerkiksi Star Trekin ja Doctor Whon kaltaisiin tv-ohjelmiin tai elokuviin, kuten Star Warsiin, ja lopulta 1980-luvulta lähtien myös pelkästään eri aiheiseen fanifiktioon.²²⁴

Käsittelen erityisesti lasten ja nuorten tekemää fanifiktiota ja -taidetta, jotka ovat tätä nykyä varsin integroitunut osa lasten ja nuorten kulttuuria. 2000-luvun kouluikäisten kirjoittamaa fanifiktiota tutkineen Sirpa Leppäsen mukaan fanifiktiota kirjoittivat erityisesti tytöt, ja kirjoittajat olivat usein teini-ikäisiä (12-17-vuotiaita). Leppäsen mukaan fanifiktio pitää sisällään kirjavan valikoiman eri genrejä; esimerkiksi romaanin, novellin, draaman, runouden, laulun ja kenties suosituimpana romantiikan.²²⁵ Moninaisen fanifiktio ulkopuolelle jää fanitaide, joka on käsitteenä epämääräisempi. Olen tässä yhteydessä tulkinnut sen tarkoittavan sellaisia taiteellisia teoksia, jotka eivät ole yksinomaan kirjallisia. Aineistossani tällaisia ovat lähinnä piirustukset, mutta esimerkiksi fanin tekemä sarjakuva tai nettivideo voisi toisessa yhteydessä sopia käsitteen alle.

Kuten fanifiktioinkin, voi lasten ja nuorten fanitaiteen aiheena tänä päivänä olla esimerkiksi japanilainen anime tai manga, tv-sarjat tai Harry Potterin tapaan fantasiakirjallisuus. Fanitaide muistuttaa fanifiktiota myös siinä mielessä, että se on usein luonteeltaan ainakin jossain määrin tavoitteellista – fanitaiteilijat pyrkivät yleensä paremmiksi alallaan – ja sitä luodaan faniyhteisössä. Taidekasvatuksen tutkija Marjorie Cohee Manifold on verrannut modernia nuorten fanitaidetta käsityöläisyyteen (*craft*) juuri sen yhteisöllisen luonteen vuoksi, ja toisaalta siksi, että nuoret usein pyrkivät hyviksi fanitaiteen tekijöiksi ja haluavat kehittää oman, yksilöllisen

---

²²⁴ Hellekson & Busse 2014, 6–7.

²²⁵ Leppänen 2008, 194, 200.

tyyllinsä. He eivät kuitenkaan välttämättä ole ollenkaan kiinnostuneita varsinaisesta taiteilijan urasta.²²⁶ Aku Ankan lukijakirjeiden sivuilla esiintyvät piirroksot ja tekstiit ovat hyvin yksityisiä, eikä niillä ainakaan päällisin puolin ole mitään syvempää, yhteisöön peilautuvaa tavoitetta, ellei sellaiseksi lasketa joidenkin lukijoiden toivetta teostensa julkaisemista Aku Ankka -lehdessä. Lapsille fanitaide ja -fiktio vaikuttaa olevan leikkiä, jossa päärooleja näyttelevät Aku Ankka -lehden sarjakuvahahmot. Käsittelen ensiksi lasten runoja ja kertomuksia, minkä jälkeen siirryn piirroksiin.

Tiina ja Anneli ovat 8- ja 9-vuotiaat ystävykset ja naapurit Helsingistä. He ovat kirjoittaneet tahoillaan Aku Ankka -aiheiset runot ja lähettäneet ne toimitukselle vuonna 1969. Tiinan runo käsittelee Mikki Hiirtä ja Hessu Hopoa, Annelin Roope-setää.

*Roope-setä rikas mies
monta temppua hän ties.
Rahojaan hän ei antanut muille
että toiset jäivät paljaille puille!
Kaikkihan sen ties.*

*Mikki Hiiri kiva on
Hessu aivan vallaton.
Hessua hän auttaa aina
ettei hänen mieltä paina.²²⁷*

Vastauksissaan tytöille toimittaja Outi Walli kiittää heitä runoistaan. Hän kertoo Roope-sedän, Mikin ja Hessun ilahtuneen kovasti ja lähettävän kiitokseksi runosta ja ilmeisesti hukkuneesta kirjeestä "kuvansa ja muidenkin Aku Ankka -henkilöiden kuvia". Walli kertoo heidän säilyttävän tyttöjen runot muistoina toimituksessa.²²⁸

Toisenlaisen runon on luonut Helsingin Latokartanosta kirjoittava, 12-vuotias nimimerkki "A. I.". Hänen tekemänsä laulun nimi on "Karhukoplan marssi". Se on marssin muodossa kerrottu tarina siitä, kuinka Karhukopla murtautuu Roope-sedän rahasäiliöön. Karhukoplan marssissa

---

²²⁶ Manifold 2009, 8, 12—17.

²²⁷ Kirje toimitukselle, 29.9.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

²²⁸ Toimituksen vastaus lukijalle, 29.9.1969 Helsinki. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 29.9.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

Karhukopla naureskelee Roopelle pahanilkisesti, "häh, häh, hää". Kopla lopulta onnistuu ai-
keissaan ja karkaa anastamiensa rahojen turvin Kanarian saarille juhlimaan onnistunutta ryös-
töä.

176-167 heti ylös nyt vaan.

Karhukopla nyt käy marssimaan.

Roopen rahoista kuka määrää,

pian nähdään,

kopla kun hääää.

Häh, häh, hää,

ensin ennättää Karhukopla verraton

– ykkönen on.

[...]

Säiliön seinää moukaroimme

Roopelta rahat viedä voimme

Se tohelo ei meitä huomaa

176-617 seuraa hölmöä kuomaa.

[...]

Hauska on Roopen rahoilla mällätä.

Kanarian saarilla vain rällätä.

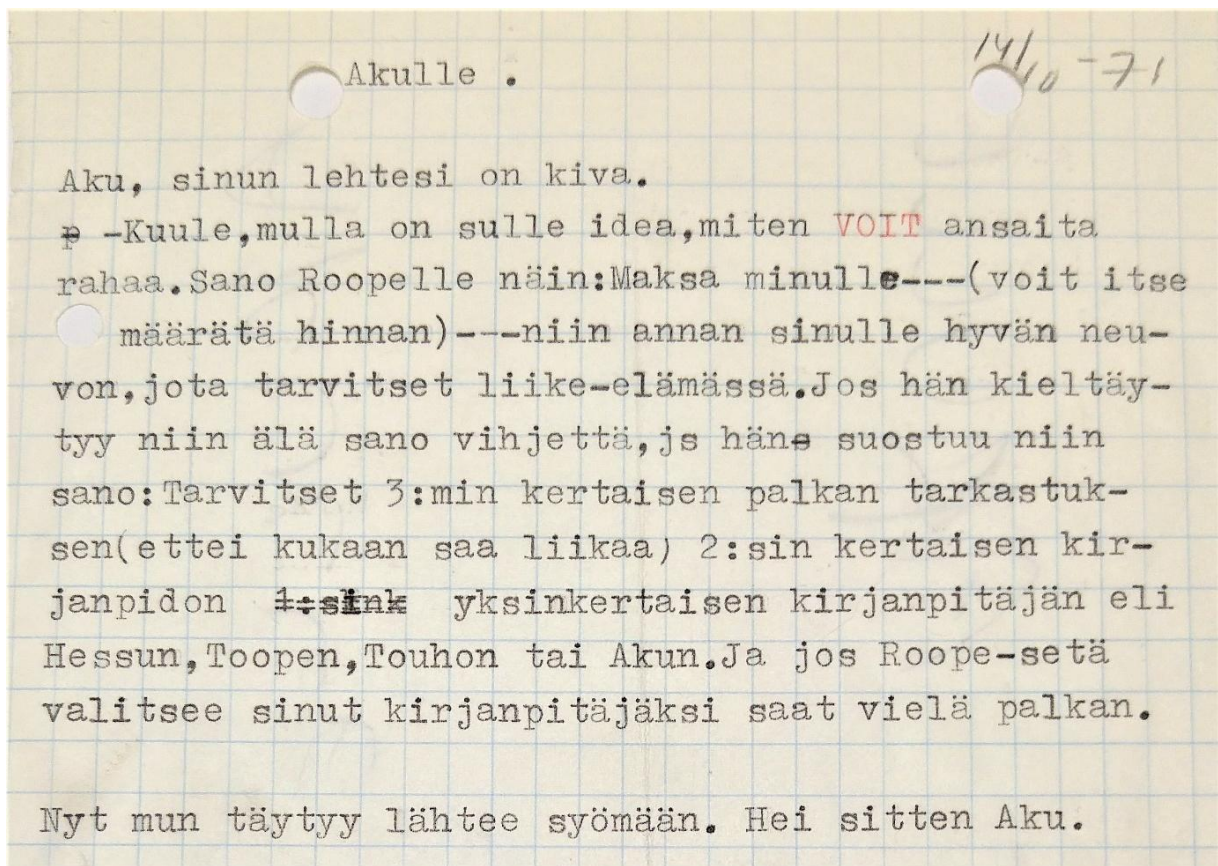
Kun saalis on meidän on

lysti loputon.²²⁹

---

²²⁹ Kirje toimitukselle, 8.9.1970 Latokartano. Faa 1, PA.

Toimitus suhtautuu "A. I."-n runoon kannustavasti. Alli Peltosen kehuu häntä "oikein näppäräksi runojen sepittäjäksi", ja toivoo hänen jatkavan harrastustaan. Peltosen mukaan on suorastaan vahinko, ettei Aku Ankassa ole nykyisellään osastoa, jossa lukijoiden teoksia voitaisiin julkaista, mutta hän lupaa säästää marssin siltä varalta, että asioiden tilaan tulisi muutos.²³⁰ Sekä helsinkiläisten tyttöjen että latokartanolaisen pojan teoksissa on kyse Aku Ankka -aiheen istuttamisesta sarjakuvasta toiseen tyyllilajiin, tässä tapauksessa runoon ja lauluun. Fanifiktio perinteessä tämä ei ole vierasta, ja joskus fanit luovat jopa genrehybridejä yhdistelemällä eri tyyllilajeja, vaikka kauhua romantiikkaan. *Songfic* on genre, jossa fanifiktio yhdistetään lauluun tai toisinpäin.²³¹ Leikin näkökulmasta lapset käsittelevät runoissaan Aku Ankan hahmoja ja jatkavat heidän tarinaansa sijoittamalla hahmoja uusiin ympäristöihin ja seikkailuihin. Samalla sarjakuvan ja lyriikan raja-aidat hämärtyvät, kun sarjakuvahahmot liikkuvat uuteen taiteenlajiin. Tämä oli fanifiktio tekijöille todennäköisesti tiedostamatonta toimintaa, koska ilmiö oli vielä nuori ja marginaalinen, ja toisaalta tekijät olivat lapsia.

Kuva 5: Esimerkki lapsen luovasta tulkinnasta sarjakuvasta ja hahmojen omaksumisesta osaksi omaa sosiaalista todellisuutta. Kirje toimitukselle, 14.10.1971, ei paikkakuntaa. Faa 3, PA.

²³⁰ Toimituksen vastaus lukijalle, 11.9.1970 Helsinki. Faa 3, PA.

²³¹ Leppänen 2008, 200.

Kuvassa 5 on tuntemattoman lähettäjän kirje vuodelta 1971, joka on ikään kuin tekstin muotoon puettu leikki. Kirjoittaja on kirjoittanut myös itsensä mukaan Aku Ankan maailmaan; hän tarjoutuu taloudelliseksi neuvonantajaksi Akulle. Samassa universumissa seikkailevat myös Hessu, Roope ja Touho. Kirjeessä rajoja rikkovaa on myös kirjoittajan paperinkäyttö, sillä hän on epätavanomaisesti kirjoittanut kirjoituskoneella ruutupaperinpalalle. Viesti loppuu kirjoittajan lähtemiseen syömään, samoin kuin tosielämänkin leikeille tapaa käydä.²³²

Kirje muistuttaa *Mary Sue* -tarinoita, joissa tyypillisesti naispuolinen kirjoittaja kirjoittaa oman alter egonsa osaksi hahmon elämänmenoa kuvaten itsensä tyypillisesti erittäin kyvykkäänä ja viehättävänä.²³³ Kirjoittaja on itse jutussa neuvokas talousasioissa ja opastaa raha-asioita osaamatonta Akua. *Mary Sue* -tarinoihin verrattuna kirje on kuitenkin luettavissa luonteeltaan pikemminkin leikiksi kuin tavoitteellisessa mielessä kirjoitetuksi fanifiktioksi. Yhteistä molemmille on enemmän tai vähemmän tietoinen leikkittely esimerkiksi muodolla ja muilla alkuperäisteoksen elementeillä.

Tyylipuhtaimmat esimerkit nykyaikaisen tyyppisestä fanifiktiosta löytyvät tamperelaisten Teijan ja Vesan kirjeistä vuodelta 1969. Teija on kirjoittanut Akusta ja lineksestä sadun *Aku, lines ja keisarikruunut*. Siinä Aku joutuu keisarikruunu- eli keisarinpikarililjojen vangitsemaksi ja tulee kuljetetuksi kuninkaanlinnaan, jossa hänen tehtävänsä on parantaa sairas kuningatar. Kuningatar osoittautuu linekseksi keisarikukkakruunu päässään. Lopulta selviää, että koko tapaus olikin vain unta. Tarinan lopussa Aku herää nokkauniltaan vierellään lines, joka purskahtaa nauruun kuullessaan koko tarinan. Tarinassa Aku ja lines esitetään onnellisena pariskuntana, jotka eivät ole nähneet toisiaan moneen viikkoon lineksen matkan aikana, ja jotka epäilemättä ikävoineet toisiaan tänä aikana. Tarina päättyy romanttiseen nuottiin, sillä Teija kuvailee lopuksi Akun hymyilevän, "mutta ei unelle, vaan linekselle, joka nauroi niin, että vesi valui virtanaan hänen poskiaan pitkin".²³⁴

---

²³² Kirje toimitukselle, 14.10.1971, ei paikkakuntaa. Faa 3, PA.

²³³ Leppänen 2008, 204.

²³⁴ Kirje toimitukselle, 28.7.1969 Tampere. Faa 3, PA.

Vesa lähetti toimitukseen keksimänsä tarinaidean, jossa Aku Ankka esiintyy ensimmäisen maailmansodan lentäjä-ässä Manfred von Richthofenina eli ns. Punaisena paronina.²³⁵ Vesa toivoi ideansa näkevänsä ideansa toteutettuna lehdessä vielä samana vuonna 1969.

*Red paron: Aku Ankka Punaisena paronina ensimmäisessä maailmansodassa. Roope Ankka ampui Akun alas. Sodan loputtua Roope ja Aku ystävyistyivät. Eli Aku ei kuolisi pudotessaan lentokoneellaan, vaikka tositarinat niin puhuvat...*²³⁶

Vesan visio edustaa fanifiktio perinteessä Henry Jenkinsin luonnostelemien fanifiktio tyyp-
pien hahmojen dislokaatiota (*character dislocation*). Se voi tarkoittaa esimerkiksi hahmon si-
joittamista toiseen ajalliseen kontekstiin, kuten Vesa on tehnyt lähettämällä Akun ja Roopen
ensimmäiseen maailmansotaan. Vesan idea noudattaa Henry Jenkinsin määritelmää myös

Kuva 6: Hessun kevätväsymys. Hessa on lopen uupunut auton kevätremontin jäljiltä kyyjärveläisen Selinan kirjeessä. Kirje toimitukselle, 5.4.1969 Kyyjärvi. Faa 3, PA.

²³⁵ Aihe lienee tuttu Tenavat-sarjakuvasta, jossa Resso-koira usein esiintyy Punaisena paronina, käyttäen koiran-koppiaan lentokoneenaan.

²³⁶ Kirje toimitukselle, 29.8.1969 Tampere. Faa 3, PA.

niin, että Akulle on annettu uusi identiteetti Punaisena Paronina, mikä on hahmojen dislokaatiota hyödyntävissä tarinoissa tavallista. Samaa ajatusta on Teijan kirjoittamassa sadussa, jossa myös liikutaan fantasiamaailmassa, mutta hän korostaa tarinassaan Akun ja lineksen suhteen romanttista puolta. Sarjakuvassa puolestaan keskitytään hahmojen parisuhteen koomisiin ulottuvuuksiin.²³⁷ Sarjakuvassa Akun ja lineksen suhde on usein erilaisten haasteiden edessä, lähtien Akun tulisesta temperamentista ja lyhyestä pinnasta sekä kilpakosija Hannun väliintulosta. Hahmojen seikkailut tyypillisesti kertovat näiden haasteiden ylittamisestä humoristisella tavalla. Jenkinsin fanifiktioityypeistä tässä tapauksessa kyse on genren vaihtamisesta (*genre shifting*).²³⁸

Vesan ehdotuksen kohdalla Outi Walli joutuu jälleen pahoittelemaan; tällä kertaa sitä, että Suomessa ei piirretä tai kirjoiteta Aku Ankka -tarinoita. Vesan toivetta ei siis valitettavasti pystytä toteuttamaan.²³⁹ Vesan ja Teijan tarinat ovat paitsi aineiston parhaita esimerkkejä nykyaikaisesta fanifiktiosta, mutta myös selvimmät tapaukset, joissa lapset aktiivisesti muokkaavat sarjakuvahahmojen maailmaa. Verrattuna Henry Jenkinsin teoretisoimaan fanifiktioon, jossa tietoisesti muokataan alkuperäismateriaalia uuteen muotoon esimerkiksi sijoittamalla hahmot täysin uuteen ajalliseen ja paikalliseen kontekstiin, lapset ovat lukijakirjeissä melko konservatiivisia. Hahmot ovat tunnistettavia niin piirroksissa kuin tarinoissakin ja seikkailevat tutuissa ympäristöissä. Karhukopla piinaa edelleen Roope-setää, Aku on surkea rahan kanssa ja Hessu hieman höpsö.

Runoja ja tarinoiden lisäksi lukijat ovat piristäneet kirjoitettuaan myös piirustuksin. Kolmessa kirjeessä esiintyy pelkästään Aku Ankka, yhdessä Hessu ja yhdessä Aku, Pelle sekä Pepi-koira. Kuvat ovat kirjojen koristeita, eikä niillä ole juuri tekemistä kirjojen sisällön kanssa. Akut esiintyvät ilman taustatarinaa, mutta yhdessä kirjeessä nukkuvaa Hessua kärsii kirjoittajan mukaan kevätväsymyksestä ja on siksi nukahtanut kesken auton korjauksen. Piirretyt hahmot ovat varsin uskollisia sarjakuvalehdestä tutuille versioilleen, mutta pientä variaatiotakin on.

---

²³⁷ Esimerkiksi tarinassa ”Kanan vai elefantin muisti” linestä ärsyttää Akun huonomuistisuus esimerkiksi merkkipäivien suhteen. Aku koittaa korjata tilanteen osallistumalla Pelle Pelottoman kokeeseen, jossa keksijä vaihtaa Akun ja norsun muistit keskenään. *Aku Ankka* 2/1969.

²³⁸ Jenkins 1992, 173—176.

²³⁹ Toimituksen vastaus lukijalle, 29.8.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

Kuva 7: Aluksi oppikoulua käynyt, nyt peruskouluun siirtynyt imatralainen Esko – tai siskonsa Tarja, jonka kanssa kirje on yhteistuumin kirjoitettu – on uudistanut Aku Ankkan asua askeleen muodikkaampaan suuntaan. Hän on myös leikannut pois kirjetä rumentaneen tahrn. Kirje toimitukselle, 10.2.1975 Imatra. Faa 3, PA.

Eräässä kirjeessä Aku on esimerkiksi saanut tutun seilorrinnuttunsa sijaan yllensä pystyraidallisen, hieman muodikkaamman puseron.²⁴⁰ Myös nuoret fanitaitelijat 2000-luvulla ovat usein aloittaneet tekemällä suoria kopioita lähdemateriaalista ('canonical representations').²⁴¹

On kuitenkin huomionarvoista, että Aku Ankka -

taide on kirjeissä lopulta varsin vähäistä. Suurin osa lasten kirjeistä on yhtä tekstipainotteisia kuin aikuistenkin, joskin toki esimerkiksi kynien ja paperien valinnassa lapset tekevät rohkeampia valintoja. Moni lapsen kirje on kuitenkin yhtä asiallinen kuin aikuistenkin kirjeet. Kasvatustieteilijä Ulla-Maija Salo tutkimuksessa lasten presidentti Tarja Haloselle lähettämistä kirjeistä punatukkainen presidentti oli innoittanut lapsia runsain mitoin ikuistamaan näkemyksiään hänestä. Haloselle tosin lähetettiin tutkimuksen tekoajankohtaan mennessä lähes 6000 kirjettä, siinä missä omassa tutkimusaineistossani lapsilta on kutakuinkin sata kirjettä.²⁴²

Lasten piirustukset, kertomukset ja runot Aku Ankka -lehden lukijakirjeissä ovat osoituksia animaisten käytäntöjen muotoutumisesta. Eri fanifiktioityypit ovat nähtävissä 1960- ja 1970-luvuilla lasten lukijakirjeissä, joiden kirjoittajat olivat muuten tuskin ilmiölle altistuneet, toisin kuin esimerkiksi aikuiset scifi-harrastajat. Kirjeissä esiintyvän fanifiktioin ja -taiteen avulla lasten suhtautuminen lehteen on tulkittavissa fanimaiseksi, niin paljon yhtymäkohtia ilmiöön sen modernissa muodossaan löytyy.

²⁴⁰ Kirje toimitukselle, 10.2.1976 Imatra. Faa 3, PA.

²⁴¹ Manifold 2009, 12.

²⁴² Salo 2006, 24–25, 54–58.

Kirjeitä Akulle

Lasten kirjeissä sekoittuvat fakta ja fiktio myös toisella tavalla; moni toimitukselle lähetetty kirje on nimittäin sen omistuksessa osoitettu Aku Ankalle tai niissä esimerkiksi pyydetään välittämään terveisiä Aku Ankan hahmoille. Tällaiset kirjeet ovat samalla osoituksia lasten leikeistä ja mielikuvitusmaailmoista, joiden osa Aku Ankka ja muut hahmot ovat. Tällöin leikki on laajentunut lukijakirjeisiin saakka, mikä mahdollistaa sen ulkopuolisen ja retrospektiivisen tarkastelun, toisin kuin lasten leikit yleensä.

Luonteeltaan nämä Akulle osoitetut kirjeet ovat fanikirjeitä. Lukijat haluavat muistaa Aku Ankan hahmoja eri tavoin. Helsinkiläinen Ilkka lähettää Akulle postikortin toivottaakseen hänelle hyvää nimipäivää Akun päivänä 7.1.1969. ”Herra Aku Ankalle” toivotetaan lisäksi hyvää joulua, samaten postikortin muodossa.²⁴³ Aiemmin jo esitellyt, runoja lähettäneet Tiina ja Anneli omistavat teoksensa Roope-sedälle, Mikille ja Hessulle. Näin toimii myös kertomuksensa Akulle ja linekselle lähettänyt Teija. Hän lähettää terveisiä myös Tupulle, Hupulle ja Lupulle sekä Leenulle, Liinulle ja Tiinalle.²⁴⁴ Outi Walli vastaa Tiinalle ja Annelille Roopen, Mikin ja Hessun ilahtuneen kovasti ja lähettävän vastineeksi tytöille omiaan ja muiden hahmojen kuvia. Teijalle Walli vastaa kertomalla Akun ja lineksen lukeneen tarinan, pitäneen siitä ja kiittävän terveisistä.²⁴⁵

Myös muutama muu lukija haluaa lähettää terveisiä Aku Ankan hahmoille. Kuopiolainen Pirjo päättää kirjeensä seuraavasti: ”Hei sitten! Ensi keskiviikkona tavataan! Voi hyvin ja sano terveisiä koko Ankkalinnan väelle, erityisesti linekselle!”²⁴⁶ Mervi Haarajoelta kirjoittaa Akulle vuonna 1969 samaan tapaan kuin kirjeenvaihtotoiverille:

*Minä olen kahdeksan vuotta vanha. Meillä oli kesällä kaksi valkoista lam-
masta. Mitä sinulle kuuluu Aku? Entä Mikki tai Hessu tai Minni? Ja ne sinun
kolme pientä poikaasi, Tupu, Hupu ja Lupu? Kuinka iso Pluto voi? Minä sain*

---

²⁴³ Kirje toimitukselle, 7.1.1969 Helsinki. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 27.12.1971 Vihanti. Faa 3, PA.

²⁴⁴ Kirje toimitukselle, 29.8.1969 Tampere. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 29.9.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

²⁴⁵ Toimituksen vastaus lukijalle, 29.8.1969 Helsinki. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 29.9.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

²⁴⁶ Kirje toimitukselle, 9.9.1968 Kuopio. Faa 3, PA.

nämä Aku Ankat eräältä tädiltä. Mutta nämä Aku Ankat olivat hauskoja.

*Minulla on kaksi siskoa, Sirpa ja Marja-Liisa.*²⁴⁷

Vastaus Aku Ankan henkilöiltä tuli toimituksen välityksellä, kuten edellisistä esimerkeistä on jo käynyt ilmi. Outi Walli kirjoittaa Merville hahmojen ”voivan oikein hyvin ja odottavan taas joulua, niin kuin varmaan Sinäkin”.²⁴⁸ Nuoret lukijat voivat esittää Akulle lisäksi käytännönläheisempiä ehdotuksia. Edellä mainitun kuopiolaisen Pirjon yksi motiivi kirjoittaa toimitukseen oli pyytää Akulta ulkomaisia lehtiä. Akun voi pyytää lähettävän sarjakuvahahmojen kuvia, tai toivoa vaikka lukijapalstan aloittamista lehdessä. 13-vuotiaalta Säteeltä oli jäänyt lehti saapumatta, ja hän kysyy Akulta, tietääkö hän, mistä se johtui.²⁴⁹ Akun puhutteleva myös käytännöllisissä ongelmissa on loogista, koska kyseessä on lehti, joka kantaa yhden päähenkilöstään nimeä.

Lasten kirjeitä presidentti Haloselle tutkineen Ulla-Maija Salon mukaan presidenttiä lähestytään vaihtelevasti ”aikuisena, äitinä, mahdollisena kirjeenvaihtokaverina, naapurin tädinä, naisena tai tuttavallisesti vain Tarjana”. Presidentti otetaan osaksi omaa lähipiiriä. Lasten maailmassa luokitukset joustavat, ja lapset luovat omat sääntönsä todellisuudelle.²⁵⁰ Lapset kirjoittivat Aku Ankalle, koska kokivat Aku Ankan ainakin hetkellisesti osaksi omaa sosiaalista todellisuuttaan. Leikin maailmassa ei liene olennaista, kuinka todellinen hahmo Aku tai hänen koiransa Pluto onkaan. Suurimmalla osalla lehteen kirjoittaneista lapsista oli kuitenkin jo käsitys sarjakuvalehden olemuksesta, sillä enemmistö kirjeistä on omistettu toimitukselle tai päätoimittajalle. Toinen kysymys on, kuinka esimerkiksi päätoimittajan käsite avautuu lapselle. ”Rakas Peltosen tati”, saattaakin alkaa kirje päätoimittajalle.²⁵¹

Presidentti Haloselle kirjoittivat enimmäkseen tytöt. Ajatuksena Suomen ensimmäinen naispresidentti selvästi innoitti monia ja tarjosi samastumispintaa. Ulla-Maija Salo toteaa, että nykyisessä laajuudessaan lasten kirjeet presidentille ovat uusi ilmiö, vaikka aiemminkin nimenomaan äidit ovat saattaneet kirjoittaa Kekkoselle ja Koivistolle.²⁵² Myös Ritva Syvähuokon

---

²⁴⁷ Kirje toimitukselle, 15.11.1969 Haarajoki. Faa 3, PA.

²⁴⁸ Toimituksen vastaus lukijalle, 20.11.1969 Helsinki. Faa 3 PA.

²⁴⁹ Kirje toimitukselle, 9.9.1968 Kuopio. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 14.9.1968 Toivala. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 8.6.1970 Vaala. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 9.9.1970 Tapiola. Faa 3, PA.

²⁵⁰ Salo 2006, 17–19.

²⁵¹ Kirje toimitukselle, 19.1.1970 Ristijärvi. Faa 3, PA.

²⁵² Salo 2006, 26–27, 87–89.

tutkielmassa Joulupukille lähetetyistä kirjeistä lapset puhuttelevat pukkia suoraan. Anglosaksista maista kirjoittavat lupaavat jättää pukille herkkuja öisen vierailunsa varalle. Lapset huolehtivat myös poroista lupaamalla jättää niille tarjolle ruokaa ja juomaa.²⁵³ Historiallisesti tarkasteltuna Akulle ja muille hahmoille kirjoitetut kirjeet eivät siis olleet tutkimusaikakautena tavattomia, vaan lasten aikakauden kirjeenvaihtotraditioon mahtui myös fiktiivisille hahmoille kirjoittamista.

Hahmoille kirjoitetut kirjeet ovat osoituksia faniudesta, sillä ihailijakirjeiden kirjoittaminen faniuden kohteelle on varsin tyypillisesti faniuteen yhdistetty piirre. Kirjeen tai esimerkiksi runon kirjoittaminen Akulle tai muulle hahmolle on myös selvä affektiivisuuden osoitus. Hahmoista on tullut lapsille tärkeitä, ja he kohdistavat niihin affektiivisia panostuksia. Sarjakuva-hahmot ovat myös onnistuneet integroitumaan lasten leikkeihin. Lukijakirjeiden avulla on mahdollista päästä kiinni leikin tapaiseen, vaikeasti menneisyydestä tavoitettavaan aiheeseen.

Kiitoksia ja ehdotuksia

Lapsille kaksi tavallista syytä kirjoittaa Aku Ankka -lehdelle on kiittää toimitusta jostakin tai esittää jokin ehdotus. Lapset ovat aktiivisia pohtimaan, kuinka Aku Ankka olisi vielä parempi. Toisaalta he todennäköisesti myös haluavat nähdä oman kädenjälkensä itselle tilatussa sarjakuvalehdessä. Ehdotuksia voidaan miettiä myös yhdessä esimerkiksi kaverien kanssa.²⁵⁴

Aku Ankan toivotaan ilmestyvän kahdesti viikossa²⁵⁵, kuin myös ”joka päivä niin kuin sanomalehdet”²⁵⁶. Sarjoja toivotaan paljon, esimerkiksi niin, että jonkun tietyn hahmon toivotaan näkyvän useammin lehden sivuilla. Lapset ovat tarkkoja siitä, että kaikki hahmot saavat riittävästi sarjakuvaruutuaikaa. Eräs lukija pyytää lisää Hiawatha-sarjoja, sillä intiaania ei ole näkynyt lehdessä hetkeen; toinen kaipaava ”Aku Ankan entistä tähteä Milla Magiaa”, joka on lukijan mukaan harmillisesti jätetty pois ”toimituksesta”.²⁵⁷ Vihtavuorelainen Martti on syvästi har-

---

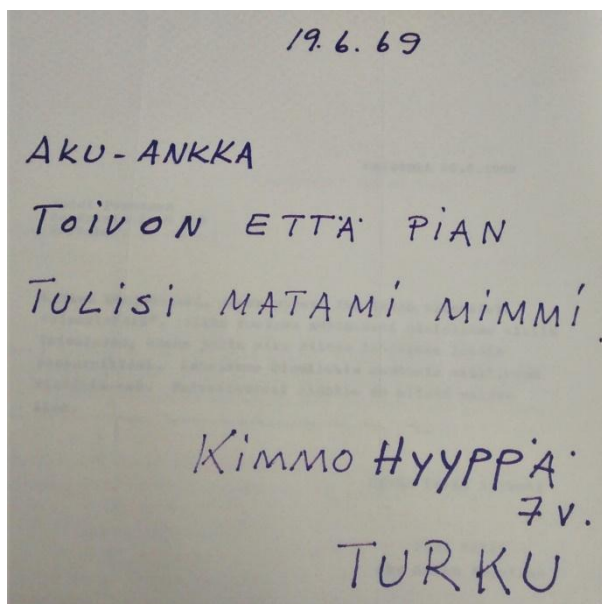
²⁵³ Syvähuoko 1973, 14.

²⁵⁴ Kirje toimitukselle, 16.9.1968 Seinäjoki. Faa 3, PA.

²⁵⁵ Kirje toimitukselle, 5.11.1968 Joensuu. Faa 3, PA.

²⁵⁶ Kirje toimitukselle, 28.6.1968 Kalanti. Faa 3, PA.

²⁵⁷ Toimituksen vastaus lukijalle, 8.4.1969 Helsinki; kirje toimitukselle 23.7.1969 Pieksämäki. Faa 3, PA.

Kuva 8: Seitsemänvuotias Kimmo kaipaa lehteen lisää Matami Mimmi -noitaa. Kirje toimitukselle 19.6.1969 Turku. Faa 3, PA.

missaan, että jatkosarjoissa ovat seikkailleet lähinnä Mikki, Minni ja Hessu. Hän kertoo suorastaan kiehuneensa asiasta jo monta päivää, ja arvelee ehkä räjähtävänsä pian, jos asiaan ei tule muutosta. Tunteidensa kuvailun perusteella Martti on panostanut asiaan affektiivisesti.²⁵⁸ 7-vuotias Kimmo toivoo yksinkertaisesti, että pian tulisi Matami Mimmi (kuva 8). Myös esimerkiksi Superhessua toivotaan, samoin Touhoa ja Pelle Pelotonta.²⁵⁹

Monen toiveesta voi huomata niiden esittäjien saaneen inspiraatiota muista lehdistä.

Nuoret lukijat toivovat Aku Ankka -lehteen osioita, joita siitä vielä puuttuu ja muissa lehdissä on jo nähty. Lukijapalsta on yksi tällaisista asioista. Sitä toivotaan moneen otteeseen. Lukijapalsta toivotaan lehteen ensimmäisen kerran vuonna 1969, kymmenen vuotta ennen Oma nurkka -osion alkamista.²⁶⁰ Seuraavana vuonna 1970 eräs nuori lukija Vaalasta perustelee varsin affektiivisella tavalla lukijapalstan tarvetta. Hän myös puhuu lukijakunnasta "meinä", viitaten ehkä jonkinlaiseen kuvitteelliseen lukijakuntaan, luultavasti lasten muodostamaan sel-laiseen.

*Hei Aku Ankka, sinun lehtesi on kauhean kiva. Se on paras lehti, mitä olen lukenut. Mutta silti minusta tuntuu, että jotakin siitä puuttuu. Minusta olisi kauhean kiva, jos siinä julkaistaisiin meidän lähettämiä piirustuksia. En halua, että lehdestä vähennettäisiin sivuja, niin että laittakaa pari sivua lisää.*²⁶¹

Vaalalainen lukija tulee kuitenkin jo aavistaneeksi toimituksen vastauksen omassa kirjeessään. Vastauskirjettä vaalalaiselle lukijalle aineistosta ei löydy, mutta vastauksessaan toiselle,

²⁵⁸ Kirje toimitukselle, 14.10.1969 Vihtavuori. Faa 3, PA.

²⁵⁹ Toimituksen vastaus, 16.6.1970 Helsinki. Faa 3, PA; kirje toimitukselle 5.11.1970, ei paikkakuntaa. Faa 3, PA; kirje toimitukselle 23.12.1970, ei paikkakuntaa. Faa 3, PA.

²⁶⁰ Kirje toimitukselle, 5.4.1969 Kyyjärvi. Faa 3, PA.

²⁶¹ Kirje toimitukselle, 8.6.1970 Vaala. Faa 3, PA.

Kalkkisista kirjoittavalle lukijalle toimitus pahoittelee kirjoittajan toivoman kirjeenvaihtopals-
tan olevan mahdoton toteuttaa sivumäärän rajallisuuden takia. Alli Peltonen suosittelee kui-
tenkin Pekka-nimiselle pojalle neljää muuta tapaa saada kirjeenvaihtokavereita. Hän ehdot-
taa Helsingin Sanomien Nuori Hesa -nuortenpalstaa, Koulumatkailutoimistoa, partiolaisia ja
umpimähkään vaikka johonkin Lapin kouluun kirjoittamista.²⁶²

Yksi lukija haluaisi Aku Ankkaan julisteita, joilla on fanikulttuurissa oma, tärkeä merkityksensä.
Julisteita toivova lukija muistuttaa monissa lehdessä niitä olevan, ja ihmettelee, miksei Aku
Ankassa ole.²⁶³ Myös kilpailut ja tehtävät lehdessä vaikuttavat ehdotusten perusteella olevan
tärkeitä lapsille. Eräs lapsi ehdottaa kirjeen kirjoittaneen äitinsä välityksellä, voisiko takakan-
nen jättää värittömäksi, jotta siitä saisi väritystehtävän. Toinen lukija kaipaa Kalle Ankan tyy-
lisiä puuhatehtäviä lehteen. Aku Ankassa oli palkintotehtävä kerran kuussa, mutta ei tehtäviä,
joiden vastauksen olisi voinut tarkistaa heti. Kyyjärveläinen lukija kirjoittaa vielä varmuuden
vuoksi loppuun toivovansa, että kyseessä ei ollut liian suuri toivomus. Toimitus pitää ideaa
hyvinä, mutta valittelee sen olevan mahdoton toteuttaa painoteknisistä syistä; Ruotsissa on
erilliset kannet ja siten lisää sivuja käytettävissä. Perinteisiä palkintokilpailujakin toivotaan
lehteen lisää.²⁶⁴

Affektiivisiä panostuksia ovat myös lasten esittämät kiitokset. Lapsille vaikuttaa olevan tär-
keää kiittää Aku Ankka -lehestä tai kertoa, kuinka paljon he lehestä pitävät. Kirje voidaan
aloittaa kiitoksella, kuten 9-vuotias Helena tekee. ”Minä tahtoisin kiittää viimeksi tulleista Aku
Ankka -lehdistä”, hän kirjoittaa.²⁶⁵ Tavallista on myös aloittaa kirje kertomalla, kuinka paljon
pitää lehestä. Näin tekee 9-vuotias Elja, joka kirjoittaa, että heille tulee Aku, ja se on hänestä
”oikein kiva lehti”. Tämän jälkeen hän etenee varsinaiseen asiaansa, eli toivomukseensa
nähdä lehdessä useammin Pelle Peloton -sarjoja.²⁶⁶ Lapset toimivat lukijakirjeissä usein vas-
taavalla tavalla: ensin ilmoittavat mielipiteensä lehestä, ja kertovat sitten, mikä asia heidän
mielestään kaipaa muutosta.

---

²⁶² Toimituksen vastaus lukijalle, 16.6.1970 Kalkkinen. Faa 3, PA.

²⁶³ Kirje toimitukselle, 2.5.1974 Nousiainen. Faa 3, PA.

²⁶⁴ Kirje toimitukselle, 28.11.1969 Pajukoski. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 30.12.1969 Kyyjärvi. Faa 3, PA; toimi-
tuksen vastaus lukijalle, 14.1.1970 Helsinki. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 11.2.1971, ei paikkakuntaa. Faa 3, PA.

²⁶⁵ Kirje toimitukselle, 14.2.1973 Ämmänsaari. Faa 1, PA.

²⁶⁶ Kirje toimitukselle, 23.12.1970, ei paikkakuntaa. Faa 3, PA.

Nuoret lukijat äityvät kirjeissään kiitoksiin, koska Aku Ankka -lehti on onnistunut herättämään heissä tunnereaktioita. Kyyjärveläinen Päivi kiittää Joulumantelista, joka on hänen mukaansa ”joka vuosi odotettu joululahja”.²⁶⁷ Imatralainen Tarja toteaa veljensä Eskon avustuksella seuraavasti lehden mukana tulleesta susipelistä:

*Olin iloisesti yllättynyt Aku Ankka -lehden numerossa 45/1975 olleesta susipelistä. Olen sitä monesti pelannut veljeni kanssa. Pimeät syysillat ovat menneet nopeasti ohi. Kiitän tästä oivallisesta pelistä ja toivoisin lisää.*²⁶⁸

Tarjan kirjeestä ilmenee, millainen merkitys susipelillä on ollut hänen ja veljensä elämässä. Tässä suhteessa lasten kirjeet eroavat selkeästi aikuisten kirjeistä. Aikuisten kirjeissä on huomattavasti vähemmän avoimesti affektiivista sisältöä, kuten kiitoksia ja ehdotuksia. Lehden tekemistä lehti- ja muista lahjoituksista halutaan kyllä kiittää, ja kiitoksen oheen saatetaan liittää maininta lasten ilosta, jonka lahja sai aikaan. Samankaltaisia affektiivisia panostuksia kuin lapsilla edellä aikuisten kirjeistä löytyy oikeastaan vain muutaman aikuisen kirjeestä, jotka vaikuttivat jo omaksuneen itselleen fani-identiteetin. Heitä käsitellen tarkemmin luvussa 5.3. Ammattina Aku Ankka -fanius.

Grossbergin affektiteorian mukaan affektit ovat ikään kuin panostuksia ihmiselle tärkeisiin asioihin. Panostukset voi kerätä yhteen panostuskartaksi, josta selviää, mitkä asiat ovat ihmiselle tärkeitä, ja paljonko hän panostaa niihin energiaa. Panostuskartat Grossbergin mukaan kertovat, miten ja miten vahvasti voimme takertua ympäröivään yhteiskuntaan itseemme taantumisen sijaan.²⁶⁹ Tältä kantilta arvioituna Aku Ankka -lehti oli monelle lapselle tärkeä, koska he panostivat siihen eri tavoin. Lapset piirsivät, kirjoittivat runoja ja tarinoita, kuvittelivat Akun kumppaneineen kavereikseen ja miettivät erilaisia ehdotuksia lehden parantamiseksi entisestään. Kenties Aku Ankka näkyi myös lasten leikkien aiheena, sillä lapset saattoivat ammentaa niiden aiheita mediasta Spice Girls -fanityttöjen tapaan. Kaikkiaan lasten lukijakirjeitä tarkastelemalla on havaittavissa erilaisia leikinomaisia käytäntöjä, kuten sarjakuvan muokkaaminen uuteen uskoon kirjoittamalla tai piirtämällä, tai kirjoittaminen hahmoille.

---

²⁶⁷ Kirje toimitukselle, 30.12.1969 Kyyjärvi. Faa 3, PA.

²⁶⁸ Kirje toimitukselle, 25.11.1975 Imatra. Faa 3, PA.

²⁶⁹ Grossberg 1995, 41—43.

Faniuden kehityksen kannalta Aku Ankasta oli tullut lukijakirjeiden lapsille ja nuorille merkityksellinen, mikä näkyi affektiivisena suhtautumisena.

5.2 Aikuiset ja ristiriitainen affektiivisuus

Aikuisten kirjeet ovat odotetusti eriluontoisia kuin lasten. Aikuisten kontolle jäi hoitaa erilaiset Aku Ankan tilaukseen liittyneet käytännön asiat, vaikka lapset välillä itsekin huolehtivat tilaustensa ongelmista. Kun kaikki ei sujunut toivotulla tavalla, se saattoi harmittaa lehdestä maksaneita vanhempia. Olen tulkinut myös aikuisten kirjeitä affektiteorian avulla, vaikka niiden yhdistäminen fanikulttuuriin onkin tulkinnanvaraisempaa kuin lasten kirjeiden.

Lasten puolesta

Toimitus vastaanotti useita kirjeitä aikuisilta, joissa lehden toimintaa suoraan kritisoitiin. Kriittikin kohteeksi joutui niin lehden sisältö kuin ulkopuolisetkin seikat. Olen tulkinut näitä kirjeitä affektiteorian kautta, sillä kriittisistä kirjeistä nousee usein varsin voimakkaitakin negatiivisia tunteita, jotka voi tulkita affektiivisiksi panostuksiksi. Aikuisten tunteet ovat kirjeissä usein kytköksissä lapsiin, ja jos he ovat kirjeissään vihastuneita tai harmissaan, tapahtuu se yleensä lasten puolesta. Kirjeistä tuleekin esiin ennen muuta lasten affektiivinen suhtautuminen Aku Ankka -lehteen. Erään lapsen äiti kertoo kirjeessään Petteri-poikansa suorastaan vaahtineen häntä vielä helmikuussa kirjoittamaan lehteen jouluna saamatta jääneistä Aku Ankka -kirjanmerkeistä, jotka olivat saapuneet Petterin kavereille normaalisti.²⁷⁰

Koska Aku Ankka -lehti on ensisijaisesti suunnattu lapsille, sälytettiin sille sen vuoksi erityinen vastuu – vastuu lapsista. Erilaisia epäkohtia, jotka ajavat lasten vanhemmat ja muut aikuiset tarttumaan kynään, on monenlaisia. Tilauksen saapumiseen liittyvät ongelmat ovat yksi tavallisimmista, ja ne herättävät aikuisissa usein turhautumista. Osa kertoo suoraan, kuinka ongelmat lehden saapumisessa vaikuttavat lapsiin. Vuonna 1968 kirjoittava Pertti-pojan isä kertoo, että perheeseen on alettu ostaa irtonumeroita tuntemattomasta syystä katkenneen tilauksen takia. Rantsilalainen perheenäiti kirjoittaa toimitukseen samana vuonna samasta ongelmasta; lehteä ei tilauksesta huolimatta ole saapunut hänen pojalleen. Nainen kertoo kirjeensä olevan ”hätähuuto lasten puolesta”. Raitoolaisen Eija-tytön äiti puolestaan kertoo tyttärensä olevan

---

²⁷⁰ Kirje toimitukselle, 13.2.1972 Nastola. Faa 3, PA.

”kovasti hermostunut viikosta toiseen”, kun Aku Ankka aina vain antaa odotella saapumistaan. Yksi turhautuneimmista kirjeistä saapui Ylöjärveltä vuonna 1969, kun osoitteenmuutosta useita kertoja tuloksetta yrittänyt pojan isä koittaa vielä kerran saada asian hoidettua, tällä kertaa kirjoittamalla suoraan päätoimittajalle. ”Eli ”suomeksi sanottuna”, kai minulta lehtimaksu kumminkin peritään täysmääräisenä, vaikka Timbuktusta saakka, meni lehdet siten vaikka helvettiin”, mies arvelee ja yrittää vielä saada asian selvitettyä, tällä kertaa selittämällä asian suoraan Aku Ankan toimitukselle.²⁷¹

Myös postinkannon epäoikeudenmukaisuudet suututtavat aikuisia. Vuonna 1970 lahtelainen perheenäiti kirjoittaa pahastuneena toimitukseen Sari-tyttärensä palkintokilpailuvastauksen palauttamisesta sen perusteella, että hänen tyttärensä oli laittanut korttiin väärän postimerkin. Nainen arvioi postikorttien palauttamisen aiheuttavan lapsissa itkua. Hän päättää kirjeensä toteamukseen ”Lasten puolesta” sekä jälkikirjoitukseen, ettei hänen lähettämäänsä kirjettä ainakaan tarvitse lähettää takaisin. Vastaava tapaus löytyy myös vuodelta 1975, jolloin lapsen postikortin palauttaminen herätti vähintään yhtä suurta mielipahaa. Kirjoittajan, tyttölapsen isän, mukaan asia on pieni, mutta lapselle suuri.²⁷²

Vuonna 1975 Aku Ankka -lehdessä sattui kömmähdys, ja peräkkäisiin lehtiin tuli useita samoja kertomuksia. Arkistoon on säästynyt neljä kirjettä, jossa virheestä valitetaan, mutta kirjeistä huokuvasta pettymyksestä päätellen valituskirjeitä tuli varmasti enemmänkin. Kirjeistä vihaisin tuli Yhdysvalloista saakka.

*Jos te vielä hölmöilette niiden sarjojen kanssa, niin meille ei tarvitse samoja ainakaan lähettää. Minä nimittäin maksan postituksen. Jos ette osaa hoitaa lehden toimittamista oikein, niin yrittäkää etsiä joku helpompi homma.*²⁷³

Toinen lukija, perheenäiti, puolestaan vetoaa lastensa pettymykseen lehden aiheuttaman mielipahan äärellä.

---

²⁷¹ Kirje toimitukselle, 22.7.1968 Tampere. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 7.8.1968 Rantsila. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 5.2.1969 Ylöjärvi. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 7.12.1970 Raitoo. Faa 3, PA.

²⁷² Kirje toimitukselle, 26.11.1970 Lahti. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 26.11.1970 Helsinki. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 2.1.1975 Pirkkala. Faa 3, PA.

²⁷³ Kirje toimitukselle, 23.10.1975 Los Angeles, Yhdysvallat. Faa 3, PA.

*Aku Ankan saapuminen on tähän saakka ollut ilo lapsillemme. Nyt kuitenkin viime aikoina on lehti sisältöineen aiheuttanut lähinnä hämminkiä lastenka-marissa. [...] Valitettavasti tämä vanhan toisto ei ole ensimmäinen kerta – lapsilla on hyvä muisti. Onko parempi tulevaisuudessa ostaa vain vuoden ensimmäinen numero ja lukea se uudelleen joka tiistai? [...] P.S. Aku Ankka on tilattu ensi vuodeksi muttei vielä maksettu!*²⁷⁴

Kirjoittajat tuovat esiin, kuinka heitä harmittaa lasten epäoikeudenmukainen kohtelu, ja toisaalta korostavat, kuinka haluavat rahoilleen vastinetta.

Tilauksen lopettamisen uhkaaminen tai uhkailu maksamatta jättämisestä on strategiana nähtävissä muutamassa kirjeessä. Uhkailusta välittyvät erilaiset tunteet: pettymys, viha ja toisaalta haluttomuus katkaista tilausta ennen viimeisen varoituksen antamista. Eräässä tapauksessa kuopiolainen mies tosin kirjoittaa ilmoittaakseen katkaisseensa pidempiaikaisen tilauksensa vuonna 1969 johtuen lehden sopimattomasta sisällöstä lapsille. Mies syyttää lehteä väkivallan estottomasta kuvaamisesta, rahan palvonnasta ja sarjakuvahahmojen harrastamasta kannibalismista. Hän kirjoittaa kirjeen lopussa Aku Ankan hyvästä kuvituksesta, hauskoista sankareista ja kauniista väreistä, mutta pitää tätä kaikkea vaarallisena, koska tällaisessa paketissa vahingolliset arvot siirtyvät lasten mieliin tehokkaasti. Myös mies, jonka tyttären postikortti oli palautettu postimerkin puuttumisen takia, kertoo kirjeessään irtisanoneensa tilauksensa.²⁷⁵

Sisältöön kohdistuvaa kritiikkiä esiintyy arkistoiduissa lukijakirjeissä yleisesti ottaen melko vähän. Kun sitä on, se on sävyltään painokasta. Kannibalismimyönteisyydestä lehteä syyttäneen kuopiolaisisan lisäksi toinen lukija, 23-vuotias mies Otaniemestä, kritisoi toimitusta moraalisesti arveluttavasta sisällöstä. Hän lähettää toimitukseen vastauksen palkintokilpailuun, ja lisää kilpailuvastauksensa jälkikirjoitukseen, kuinka ”ihmisten pettäminen ja maaomaisuudella keinottelemine on tuhmaa”. Samainen lukija myös kyseenalaistaa, onko meillä varaa suhtautua Pelle Pelottoman lailla taiteeseen. Lehden 45 sarjassa ”Nykytaidetta” Pelle nimittäin osallistuu nykytaiteen näyttelyyn tuomalla näytteille tekemänsä epämääräisen kojeen, joka

---

²⁷⁴ Kirje toimitukselle 14.9.1975 Helsinki. Faa 3, PA.

²⁷⁵ Kirje toimitukselle, 23.11.1969 Kuopio. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 2.1.1975 Pirkkala. Faa 3, PA.

lopulta räjähtää näyttelyvieraiden silmille. Tämän Pelle selittää olevan vastalause nykytaiteelle, joka on hänen mielestään silkkaa huijausta. Toisessa esimerkissä lehdestä 43 sarjassa ”Haaksirikkoisten paratiisi” Roope ja vanha merikapteeni Moby Ankka yrittävät ostaa halvalla alkuperäisasukkailta saaren, jonka arvon uskovat nousevan.²⁷⁶

Porilainen lukija kirjoittaa vuonna 1974 huolestuneena sarjasta, jossa Veli Kani on maissipeliossa varkaissa. Tarinan lopuksi hänet kruunataan sankariksi. Lukijan mielestä tällaiset esimerkit voivat yllättää lapsia harkitsemattomiin kepposiin, joiden seuraukset ovat hallitsemattomat. Hänen mielestään törkeät varkaudet eivät sovi lastenlehtiin. Tähän toimitus vakuuttaa, että Tanskan toimituksessa sarjat valitaan käyttäen suurta harkintaa.²⁷⁷ Se todella piti paikkansa, sillä Yhdysvalloista tulleita sarjoja sensuroitiin Tanskassa välillä huomattavastikin. Esimerkiksi Carl Barksin sarjasta ”Kultaa ja konnantöitä”, joka julkaistiin Suomessa vuonna 1968, leikattiin kaikkiaan pois seitsemän sivua ja sarjassa esiintyvät kummitukset korvattiin korpeilla.²⁷⁸

Sisältöön liittyvää kritiikkiä on vuoden 1967—1977 lukijakirjeissä lopulta melko vähän, mutta Aku Ankan mahdollisista haitallisista vaikutteista käytiin kuitenkin aikakaudella julkista keskustelua. Markku Kivekäs muistelee, kuinka 1970-luvulla Aku Ankka leimautui monen mielissä amerikkalaisuuden airueksi. Vuosikymmenellä leimahti muutama Aku Ankkaan liittyvä media-kohu. Vuonna 1975 Kemin kaupunginhallitus päätti lopettaa Aku Ankan tilaamisen kaupungin kasvatustuvolaan. Syy tulkittiin puoluepoliittiseksi ja ideologiseksi. Savon Sanomien Puijon juurelta -kolumnissa Paavo Eerikäinen, Savo-sanomalehden entinen päätoimittaja pohtii Kemin tapauksen johdosta Aku Ankka -sarjakuvan vaikutuksia lapsiin. Hän päätyy johtopäätöksen, että lehti kieltämättä sisältää hieman arveluttavia ajatuksia, mutta ei kykene pitkäaikaisesti vaikuttamaan lukijoihinsa, niin kuin kasvatuksella voidaan tehdä. Eerikäisen mukaan vaikutteet ”tulevat ja menevät, jälkeä jättämättä”. Myöhemmin, vuodesta 1981 lähtien Kemissä

---

²⁷⁶ Kirje toimitukselle, 1.12.1970 Otaniemi. Faa 3, PA; *Aku Ankka* 43/1970; *Aku Ankka* 45/1970.

²⁷⁷ Kirje toimitukselle, 6.11.1974 Pori. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 6.11.1974 Helsinki. Faa 3, PA.

²⁷⁸ Sensuuria harrastettiin myös Yhdysvalloissa, jossa kustannusyhtiö sensuroi Carl Barksin sarjoja ainakin 1940- ja 1950-luvuilla. Esimerkiksi liian väkivaltaiset ja poliittiset ruudut leikattiin pois. Näin kävi esimerkiksi vuoden 1953 klassikkosarjalle ”Takaisin Klondikeen”, josta poistettiin muun muassa Roopen kapakkatappelua kuvannut ruutu. Ronkainen 2010, 4; Tuliara 1993, 6—8.

alettiin järjestää vuosittain Kemin Sarjakuvapäivät -sarjakuvafestivaalia, minkä Markku Kiväs tulkitse anteesipyyntöksi Aku Ankkan kaltoinkohtelulle kaupungissa.²⁷⁹

Kemiä paremmin muistetaan alkuvuonna 1978 puhjennut Helsingin housuttomuuskohu, josta uutisoitiin ulkomaita myöden. Kyse oli kuitenkin osittain uutisankasta. Helsingin nuorisolautakunta päätti vuoden 1977 lokakuussa lopettaa Aku Ankkan tilaamisen nuorisotiloihin ja säästää rahat laadukkaampaan lasten- ja nuorten kulttuuriin. Aloitteentekijä Matti Holopainen omien sanojensa mukaan vitsaili Akun ja lineksen 50 vuotta kestäneestä suhteesta vailla avioliiton siunausta ja ankkujen siveettömästä housuttomuudesta. Kommentit ottivat kuitenkin tuulta alleen, ja pian ulkomailla saakka uutisoitiin virheellisesti Suomen kieltäneen Aku Ankkan. 1970-luvulla julkaistiin myös chileläis-belgialaisten Ariel Dorfmanin ja Armand Mattelartin teos *Kuinka Aku Ankkaa luetaan – imperialistinen ideologia Disneyn sarjakuvissa* (1980, alkuperäisteos *Para leer al pato Donald* 1971), jossa Aku Ankkaa käsitellään marxistisesta näkökulmasta. Vaikka teosta aikanaan vaivasivat esimerkiksi asiavirheet, on se edelleen kohtuullisen hyvin muistissa.²⁸⁰

Edellä käsitellyistä aikuisten kirjeistä välittyy, kuinka lapsille ei haluta aiheuttaa turhaa mielihapaa epäreilulla kohtelulla, eikä heitä haluta altistaa moraalisesti epäilyttävälle materiaalille. Lasten itku on mielikuva, jota kirjeissä käytetään välittämään oikea viesti lehden toimitukselle. Kirjeissä ”suru on ja oli tavaton”, kun lapsi ei saanutkaan hänelle kuulunutta kirjanmerkkiä, ja itku tullut, kun lehteä ei kuulunut.²⁸¹ Aikuisten kirjeistä välittyy erityisesti lasten affektiivinen suhtautuminen Aku Ankka -lehteen. Lapsille lehti on tärkeä, joten aikuiset suhtautuvat asiaan sen mukaisesti. Sisältöön kohdistuvaa kritiikkiä on lukijakirjeissä puolestaan odotettua vähemmän. Muutamat edellä käsitellyt kirjeet puuttuvat joihinkin sarjojen moraalisesti arveluttaviin piirteisiin, mutta pikemminkin käytännön kasvatuksellisista kuin ideologisista syistä.

Uusintasarjat ja laadun heikentyminen

Ankalle lähetettiin vuosina 1967–1977 lehden toimintaa kritisoineita kirjeitä, jotka tarkemmin ottaen koskivat uusintasarjoja tai laadun heikentymistä yleisesti. Uusintasarjoja käsittelin

²⁷⁹ Tuliara 2007, 57–58; ’Kemin ”ankkapäätös” kiiri Yhdysvaltoihin’, *Uusi Suomi*, 19.1.1975; ’Puijon juurelta’, *Savon Sanomat*, 22.1.1975.

²⁸⁰ Hänninen 2001, 81–82; Tuliara 2007, 57–59.

²⁸¹ Kirje toimitukselle, 13.2.1972 Nastola. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 26.11.1970 Lahti. Faa 3, PA

myös luvussa 4.3. Tämä tason laskuna koettu kehitys tavallisesti harmittaa lukijoita, vaikka uusintasarjoja kiitteleviäkin kirjeitä mahtuu joukkoon.

Laadun heikentymisen tematiikka laajenee ohi vuonna 1968 alkaneiden uusintasarjojen, vaikka ne ovatkin suuri osa kehitystä. Osatekijä ovat myös eurooppalaiset sarjat. Ennen 1960-lukua kaikki materiaali piirrettiin Yhdysvalloissa, mutta tämän jälkeen sarjoja alettiin piirtää muuallakin, koska tanskalainen kustantaja ei saanut tarpeeksi materiaalia nyt viikoittain ilmestyvää sarjakuvalehteä varten. Ensimmäinen tanskalainen kansikuva Aku Ankassa nähtiin vuonna 1960. Tanskalaisten lisäksi myös esimerkiksi italialaisten piirtäjien sarjat saapuivat lehden sivuille 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Piirrostyylillä muuttui samoihin aikoihin 1950-lukulaista tyyliä pelkistetyimmäksi.²⁸²

Aku Ankan ensimmäisten vuosien loisto on usein yhdistetty käsikirjoittaja-piirtäjä Carl Barksiin, jonka kynästä ovat syntyneet monet tunnetuimmista Aku Ankka -sarjoista. Hän myös loi esimerkiksi Roope Ankan ja Karhukoplan hahmot ja keksi Ankkalinnan kaupungin sekä Roopeen rahasäiliön. Vaikka piirtäjien ja käsikirjoittajien nimet ilmestyivät Aku Ankka -lehden sivuille vasta vuonna 1998, olivat kuitenkin jo 1970-luvulla ”sen hyvän ankkapiirtäjän”, kuten Barksia tituleerattiin ennen hänen nimensä julkistamista yleisölle, ja muiden uraa uurtaneiden piirtäjien nimet tulleet jo osin suuren yleisön tietoon. Aku Ankan silloinen toimittaja Markku Kivekäs omavaltaisesti julkaisi Barksin nimen lehdessä vuonna 1972 numerossa 44, jossa hän tituleerasi sarjaa ”Carl Barksin toivesarjaksi vuodelta 1953”. Tanskalaiset reagoivat lähettämällä ukaasin, sillä piirtäjien nimet tuli pitää salassa. Markku Kivekäs oli myös aiemmin samana vuonna julkaissut Suomen Sarjakuvaseuran puheenjohtaja Jukka Rislakin kanssa Helsingin Sanomissa koko sivun jutun ”Kaikki kunnia kuuluu Barksille”, jossa he esittelivät suomalaisille taiteilijan Aku Ankka -sarjakuvien takana. Piirtämisen Barks lopetti vuonna 1969 ja käsikirjoittamisen 1974.²⁸³ Barksin sarjojen lisäksi Aku Ankka -lehdessä uusittiin erityisesti Gil Turnerin Pikku Hukka -sarjoja 1950-luvulta.

---

²⁸² Ronkainen 2001, 77–78; Ronkainen 2012, 3–4.

²⁸³ ’Carl Barks’, *Aku Ankka*, [http://www.akuankka.fi/artikkeli/akupedia/artistit/carl_barks]. Luettu 2.5.2017; Suomen sarjakuvaseura ry, Suomen sarjakuvaseura ry:n puheenjohtajat kautta aikojen, [<http://www.sarjakuvaseura.fi/fi/suomen-sarjakuvaseura-ry/sarjakuvaseura/puheenjohtajat>]. Luettu 28.6.2017; Ronkainen 2014, 4–5; *Aku Ankka* 44/1972; Tuliara 2007, 60.

Lukijakirjeissä uusintasarjoista ja heikkenneestä laadusta kirjoittavat niin aikuiset kuin lapsetkin. Uusinnoista käydään keskustelua kirjeiden välityksellä pian uusintojen ilmestymisen lehteen jälkeen. Asiaa harmittaa lukijoita. Lääketieteen kandidaatiksi esittäytyvä mies kirjoittaa toimitukseen huomaamistaan, lehden alkutaipaleella jo kertaalleen julkaistuista uusintasarjoista, joista kuitenkin puuttui merkintä sarjan uusimisesta. Kirjoittaja kertoo olevansa huolestunut tästä kehityksestä, ja hänen mielestään lukijoilla on oikeus tietää moisesta toiminnasta.²⁸⁴ Aku Ankka -lehteä vuodesta 1953 tilannut mies toteaa mielipahakseen huomaneensa vuonna 1975 vanhojen sarjojen uusimisen, kun oli tilannut lehden uudelleen. Hänen kirjeessään toivomattomista uusintasarjoista rakentuu moraalinen ongelma.

*Mielestäni samaa tavaraa ei ole korrektia myydä kahteen kertaan eikä ole mukavaa saada tuttuja juttuja käteensä – mainonnassannekaan ette puhu uusinnoista mitään. Tilausmaksu on siksi korkea, että sille tulisi saada täysi vastine.*²⁸⁵

Lehden tasosta valittamisessa yhdistyy affektiivisuus ja toisaalta jo aiemmin käsittelemäni aspekti toiminnallisuus. Affekti ei ole vain fyysisesti tapahtuvaa toimintaa, kuten kirjeiden lähettämistä, vaan se tapahtuu myös tunteiden tasolla.²⁸⁶ Olen käyttänyt affektiivisuutta näkökulmana tulkitsemaan erilaista Aku Ankan ympärillä tapahtuvaa toimintaa. Edellä mainittu lääketieteen kandidaatti kirjoittaa toimitukseen huomauttaakseen häntä harmittaneesta yksityiskohdasta. Hän kohdistaa Aku Ankkaan sekä energiaa sekä konkreettisia toimia, samoin kuin lehteä vuodesta 1953 tilannut mieshenkilö.

Jo kahden vuosikymmenen ajan lehteä tilanneet mies ja nainen, mitä ilmeisimmin pariskunta, väläyttelevät jo edeltä tuttua tilauksen perumisen mahdollisuutta. Heidän mielestään rahalle pitäisi saada vastinetta, ja sitä sarjojen kierrätys ei tarjoa.

*Olemme tilanneet Aku Ankan jo noin 20 vuotta ja viime vuosina niissä on esiintynyt liian paljon vanhoja kertomuksia. On turha maksaa turhasta. Toivomme parannusta.*²⁸⁷

---

²⁸⁴ Kirje toimitukselle, 22.1.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

²⁸⁵ Kirje toimitukselle, 20.1.1975 Salpakangas. Faa 3, PA.

²⁸⁶ Grossberg 1995, 27.

²⁸⁷ Kirje toimitukselle, 10.7.1975, ei paikkakuntaa. Faa 3, PA.

Uusintasarjoihin suhtaudutaan hieman samoin kuin television uusintoihin. Televisiossa uusinnat johtuvat muun muassa rahallisista syistä, sillä esimerkiksi elokuvan esitysoikeuksien ostaminen on kallista. Ostokselle halutaan mahdollisimman paljon vastinetta, joten ohjelmaa esitetään ruudussa useita kertoja. Uusinnat paitsi ärsyttävä joitakin katsojia, mutta niitä myös toivotaan, esimerkiksi tuttuja elokuvia. Ne saattavat useilla uusintakierroksillakin kerätä hyviä katsojalukuja.²⁸⁸ Samalla tavoin myös Aku Ankan parhaita sarjoja toivotaan uusittavaksi, kuten luvussa 4.2. kävi ilmi.

Toimituksen valitsema linja on yleensä korostaa mahdollisuuksien puutettaan vaikuttaa lehden sisältöön, ja kertoa, että Tanskassa uusittavat sarjat valitaan lukijapalautteen perusteella. Asiaan haetaan positiivista näkökulmaa. Alli Peltonen korostaa, kuinka paljon lukijat toivovat vanhoja sarjoja uudelleenjulkaistaviksi.²⁸⁹ Joskus linjasta kuitenkin poiketaan, mikä ei liene tarkoituksellista. Kesätoimittaja Simo Urpio ilmaisee mielipiteensä aiheesta vuonna 1970:

*Olemme samaa mieltä Aku Ankan laadun heikkenemisestä. Täällä Suomessa emme voi kuitenkaan juuri asiaa auttaa. Tanska nimittäin omistaa lisenssin myös Aku Ankkaan. [...] Onneksi on alettu julkaista toivesarjoja, jotka edes tuovat esiin muiston 'kunnon' Aku Ankasta.*²⁹⁰

Myös Alli Peltonen eräässä vastauksessaan ottaa ohimennen kantaa sarjakuvaseikkailuiden uusimiseen. Hän kertoo edellisen päätoimittajan, Sirkka Ruotsalaisen kirjoittaneen oitis Tanskaan ensimmäisen uusintasarjan ilmestyttyä, mutta ei saanut asiaan muutosta.²⁹¹ Peltosen ja Urpion kommentit ovat selkeitä poikkeuksia toimituksen virallisesta linjasta, mutta ovat linjassa toimitusten muiden vastausten kanssa pitkällä aikavälillä. Vuosina 1967—1977 Aku Ankan toimitus, varsinkin Peltosen aikana, pyrki vastauksissaan lukijoille pitämään tyylin mahdollisimman informaalina ja lukijoita palvelevana. Vastauksissa otetaan pesäeroa Tanskan toimitukseen ja siellä tehtyihin valintoihin. Alli Peltonen ja Simo Urpio asettuvat mahdollisuuksien mukaan suomalaisten lukijoiden ja fanien puolelle.

---

²⁸⁸ 'Uusintoja – miksi, miksi ei?', Yle, [<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/11/26/uusintoja-miksi-miksi-ei>]. Luettu 5.4.2017; Jääskeläinen, Kirsi, 'Miksi tv:stä tulee aina uusintoja?', 20.11.2015, [<http://www.is.fi/viihde/art-2000001038979.html?nomobile=4>]. Luettu 5.4.2017.

²⁸⁹ Esim. toimituksen vastaus lukijalle, 18.11.1969 Helsinki. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 24.11.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

²⁹⁰ Toimituksen vastaus lukijalle, 9.6.1970 Helsinki. Faa 3, PA.

²⁹¹ Toimituksen vastaus lukijalle, 24.11.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

Joskus lehden tasosta valittaminen on epämääräisempää, ja silloin lehden "vanhat hyvät ajat" ovat määrittelynvaraisen ajan päässä. 100-vuotiaaksi itsensä ilmoittavan naisen mielestä laatu on laskenut viimeisen kymmenen vuoden ajan, jolloin sarjakuvien päähenkilöinä oli muitakin kuin Karhukoplaa ja Isoa pahaa sutta. Lehden väkivaltaisista ja kannibalismimyönteisistä sisällöistä valittaneen lukijan mielestä tason lasku on tapahtunut viimeisen kahden vuoden aikana. Kolmannen kirjoittajan mielestä taas suomennosten laatu on merkittävästi laskenut noin puolentoista vuoden ajan.²⁹²

Aku Ankkaan tunnetasolla kiinnittyminen niin, että sen koettu laadun lasku harmittaa, voidaan tulkita affektiiviseksi panostukseksi. Laadun lasku vaikuttaa olevan aina osin subjektiivista, koska sitä on mahdotonta paikantaa johonkin tiettyyn hetkeen. Lapsilla laadun heikkenemisestä valittamisen voi tulkita iästä johtuvaksi, kuten toimittaja Tuovi Paju-Laukkanen tekee vastatessaan kahdelle turkulaispojalle, jotka haukkuvat nykytilaa. Poikien mielestä piirrosten taso on romahtanut ja kertomukset täysin epäonnistuneita. Vastauksessaan pojille Paju-Laukkanen arvelee heidän jo kasvaneen Aku Ankan ohi, ja toivoo heidän ennen pitkää taas palaavan lehden pariin.²⁹³ Ilmiö ei vaikuta olevan pelkästään aikaan sidonnainen, sillä Aku Ankan Internet-sivujen lukijablogiin kirjoittanut 14-vuotias poika puhuu vuonna 2011 samasta asiasta:

*Nykyajan Akkarin tarinat ovat usein varsin tavanomaisia ja ennalta-arvattavia, joka on saanut minut harkitsemaan jopa tilauksen lopettamista. Pysyn kuitenkin vielä siinä uskossa, että jossain vaiheessa on vielä tulossa oikea jytky...*²⁹⁴

Koska ilmiö toistuu, voi olla, että Aku Ankan faniuteen liittyy uloskasvaminen ja lehden kritisointi, sillä lehti liittyy monella lapsuuteen. Sama teema toistuu kuitenkin myös aikuisten kirjeissä. On myös totta, että lehti on kokenut silminnähtäviä muutoksia esimerkiksi piirrostyy-

---

²⁹² Kirje toimitukselle, 28.12.1969 Heinola. Faa 1, PA; kirje toimitukselle, 23.11.1969 Kuopio. Faa 3, PA; kirje toimitukselle, 5.8.1970 Mikkeli. Faa 3, PA.

²⁹³ Toimituksen vastaus lukijalle, 13.6.1967 Helsinki. Faa 3, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 13.6.1967 Helsinki. Faa 3, PA.

²⁹⁴ 'Lukijablogi: Minä pidän Aku Ankasta', [http://www.akuankka.fi/blogit/lukijoiden_luomukset/lukijablogi_mina_pidan_aku_ankasta]. Luettu 24.3.2017.

lissä. Yksittäisillä taiteilijoilla on ollut suuri vaikutus lehteen; varsinkin, jos kyse on Barksin tyyllisistä isoista nimistä. Esimerkiksi vuonna 1970 piirtäjä Tony Stroblin piirtämiä tarinoita oli lähes jokaisessa lehdessä, joskus useampiakin kerralla. Tämä oli mahdollista, koska muut hoitivat sarjojen tussaamisen ja värittämisen.²⁹⁵

Keskustelu laadun heikentymisestä muissa medioissa

Keskustelu Aku Ankan laadun laskusta ei rajoitu vain omaan tutkimusaineistooni. Vuonna 1969 uusintasarjat vaivasivat yhtä lukijaa niin paljon, että hän kirjoitti aiheesta Helsingin Sanomien yleisönosastoon. Lukijan mielipidekirjoitus ja toimituksen vastine julkaistiin lehdessä 30.1.1969. Mielipidekirjoitus, toimituksen vastine ja luonnos löytyvät myös kirjekokoelmasta. Toimituksen sisäisestä kirjeenvaihdosta käy ilmi, että Peltosen mukaan moitteita asiasta on esiintynyt mielipidepalstoilla enemmänkin. Nimimerkki ”Alati uskollinen pikku Yrjö 25 v.” kirjoittaa seuraavasti:

Huolestuneena olen huomannut viime aikoina, että Aku Ankassa on julkaistu uudestaan mitään asiasta mainitsematta sellaisia sarjoja, jotka ovat olleet jo aikaisempina vuosina. Esimerkkinä tämän vuoden puolelta numerossa 1 ”Pikku Paha Hukka” ja numerossa 3 ”Aku Ankka palomiehenä” olevat sarjat on julkaistu Aku Ankan alkuvuosikerroissa. Toivon asiaan parannusta.²⁹⁶

Vastoin Yrjön väitettä, uusittavien sarjojen yhteydessä lukee ”toivesarja”, kuten Alli Peltonen vastineessaan tuo esiin:

Vastineeksi moitteeseen, että Aku Ankassa on silloin tällöin julkaistu jo 17-20 vuotta sitten olleita sarjoja uudelleen, tiedotamme ystävällisesti, että nämä uusinnat on julkaistu nimenomaan eri maiden lukijoiden pyynnöstä. Lehden varhaisimpia numeroita ei valitettavasti enää ole saatavissa ja monet uskolliset lukijat haluaisivat nähdä suosikkisarjansa uudelleen.

---

²⁹⁵ Ronkainen 2012, 5.

²⁹⁶ Toimituksen sisäinen kirjeenvaihto, 1969. Faa 3, PA; toimituksen muistiinpanoja, 1969. Faa 3, PA; ’Walt Disneyn ikivihreät’, *Helsingin Sanomat*, 30.1.1969.

*Uusinnoissa on merkintä "toivesarja". Aku Ankalla on puolisen miljoonaa lukijaa, joista vain häviävän pieni osa vastustanut Walt Disneyn parhaan luomiskauden sarjojen julkaisemista.*²⁹⁷

Vaikka Peltosen vastineessa puhutaan Walt Disneystä, lehden sarjakuvat ovat muiden kuin Disneyn tekemiä. Koska tekijöiden nimiä ei saanut julkistaa, kulki sarjakuva Disneyn nimen alla. Vastausluonnostelmassaan Peltonen tasapainoilee sen välillä, tiedustelevatko lukijat vanhoja sarjoja vai pyytävätkö he uudelleenjulkaisemaan niitä.²⁹⁸ Molempia pyydettiin Aku Ankan toimitukselta, vanhoja vuosikertoja hieman enemmän. Vastauskirjeessä toiselle lukijalle Peltonen kirjoittaa lukijoiden erityisesti pyytävän julkaisemaan vanhinta materiaalia uudelleen erillisinä vihkosina.²⁹⁹ Kuvattu keskustelu Helsingin Sanomien mielipidepalstalla kuvaa Aku Ankka -lehdelle annettua painoarvoa 1960- ja 1970-lukujen yhteiskunnassa, sillä lehden sisällöstä kasvoi jopa yhteiskunnallisen debatin aihe.

Jukka Rislakki ottaa myös asian esiin vuonna 1978 artikkelissaan teoksessa *Lue lapselle!, joka* on suunnattu lasten vanhemmille, opettajille ja muille lukemiskasvatuksesta kiinnostuneille. Tekstissään Rislakki erottelee laadukkaat sarjakuvat väkivaltaviitteestä ja muusta moraalisesti arveluttavasta sisällöstä. Aku Ankasta hän kirjoittaa seuraavasti:

Tätä vanhinta ja suurinta sarjakuvalehteämme luetaan Suomessa tietävästi innokkaammin kuin missään muualla maailmassa. Noin 70 prosenttia lapsista lukee sitä, ja aikuislukijoitakin on paljon. Monet heistä pitävät nykyistä Aku Ankkaa sisällöllisesti ja ulkoasullisesti aiempaa huonompana, ja totta onkin, että Carl Barksin ja Al Taliaferron vanhoilla tarinoilla oli aivan oma viehätysvoimansa. Nyt uudelleen julkaistuina niitä on jostain syystä siistitty ja piirretty uudestaan³⁰⁰. Aku Ankan kielestä toimittajat ovat syystä ylpeitä: se on aina ollut hyvää ja kekseliästä.

Rislakin arviota lapsilukijoiden määrästä on vaikea todentaa, eikä hänellä ole viitettä väitteensä tueksi. Katkelma tuo esiin, kuinka Aku Ankan ajateltiin jo ohittaneen kulta-aikansa.

---

²⁹⁷ Toimituksen muistiinpanoja, 1969. Faa 3, PA; 'Walt Disneyn ikivihreät', *Helsingin Sanomat*, 30.9.1969.

²⁹⁸ Toimituksen muistiinpanoja, 1969. Faa 3, PA.

²⁹⁹ Toimituksen vastaus lukijalle, 8.1.1968 Helsinki. Faa 3, PA.

³⁰⁰ Sarjoja piirrettiin uudestaan, koska alkuperäiset painofilmit olivat monessa tapauksessa sarjan uusintakierrokseen mennessä ehtineet hävitä. Vanhoja sarjoja jouduttiin jäljentämään Tanskassa vanhoista lehdistä. Ronkainen 2012, 4–5.

Rislakki kertoo monen ajattelevan edellä mainitun tavalla, joten asiasta ehkä keskusteltiin hänen tuttavapiirissään tai se oli esillä mediassa. Aku Ankka -debatin leviämisen muihin medioihin voi tulkita tarkoittavan myös lehden faniuden valtavirtaistumista. Kokonaisuudessaan Aku Ankka -lehti kuitenkin onnistui väistämään pahimman sarjakuvaan kohdistuneen kritiikin – jopa Suomen sarjakuvaseura ry:n puheenjohtajanakin toiminut Jukka Rislakki toteaa sarjakuvanimikkeen alla julkaistun ”paljon roskaa”.³⁰¹

Lukijakirjeiden välityksellä käyty keskustelu jatkui vielä vuoden 1977 jälkeenkin. Ilkka Salama kirjoittaa pääasiassa Aku Ankan kieltä käsittelevässä, vuonna 1991 valmistuneessa suomen kielen pro gradu -tutkielmassaan lyhyesti myös Aku Ankan lukijakirjeistä. Hän kävi tutkielmansa tiimoilta läpi toistatuhatta lukijakirjettä vuosilta 1986—1990. Salaman mukaan lehden sisältöä koskevien lukijakirjeiden palaute oli lähestulkoon yksinomaan negatiivista. Erään lukijan mukaan esimerkiksi ”kuka vain, jolla kuvaamataito on jossain vaiheessa yli kutosen” näyttää voivan päästä Aku Ankan piirtäjäksi. Mikki Hiiri -sarjoja kritisoivilla palautteilla voisi Salaman mukaan ”tapetoida seinät”. Mikki on lukijoiden mielestä ”olevinaan”, sarjat yksitoikkoisia, vanhoissa Mikin seikkailuissa oli ”sentään hieman järkeä” ja niin edelleen. Salaman tutkielma varsinaisesti keskittyy sarjakuvan kieleen, ja lukijakirjeet ovat hänen tutkielmassaan vain sivujuonne. Hänen analyysinsä lukijakirjeiden tulkinnassa jää hämäräksi, ja lukijakirje-massasta lienevät nousseen esiin kärkevimmat kritiikit ja toisaalta kehut.³⁰²

Lawrence Grossbergin affektiteorian mukaan faniudessa merkityksellistä on ero. Fanius on erontekoa ympäröivään maailmaan. Faniuden kohteesta tulee fanille merkityksellinen, ja se eroaa muusta kulttuurista fanin merkityksmaailmassa. Grossberg käyttää esimerkkinä alakulttuureita, kuinka ero voi vaikuttaa fanin henkilökohtaisessa elämässä valtavasti. Toisaalta se voi vaikuttaa pinnallisesti, jolloin se värittää, mutta ei hallitse hänen identiteettiään. Aku Ankan tapauksessa kyse on jälkimmäisestä. Aku Ankan ympärille ei 1960- ja 1970-luvulla järjes-

---

³⁰¹ Rislakki 1978, 220—225.

³⁰² Salama 1991, 12—14. Salaman tulkinnan lopputuleman hyväksymistä vaikeuttaa epäselvä viittaustekniikka. Hän viittaa vuosilukuihin kirjeiden sijaan, mikä antaa aihetta epäilyyn, että sama kirje saattaisi olla nostettu esiin useammassakin eri otteessa. Myös Salaman oma agenda käy esiin tutkielmasta. Hän nimittäin myös itse kirjoittaa lehden tason laskusta ja epäilee tekijöiltä loppuneen ideat sen jälkeen, kun Aku Ankka alkoi ilmestyä viikoittain vuonna 1961. Salama 1991, 2.

täytynyt laajasti sellaista intohimoista faniutta, joka määrittäisi fanien elämää, vaikka lukijoiden joukkoon tosifaneja mahtuikin. Sen sijaan Aku Ankan ympärillä oli havaittavissa toimintaa, jossa lehdestä ja sen tolasta välitetään.

Mikä erottaa sarjakuvalehdestä välittämisen vaikka sanomalehdestä välittämisestä, on sarjakuvan populaarikulttuurisuus ja sen luonne massamedian levittämänä viihteenä. Toiseksi sarjakuvalle annettaneen hanakammin merkityksiä kuin sarjakuvalehdelle. Oma tulkintani Grossbergin monimerkityksellisestä teoriasta on, että fanius kiinnittymisellään – takertumisellaan – milloin mihinkin kohteeseen, on osaltaan eron tekemistä, ja tämä ero ilmenee merkitysten antamisessa tälle kohteelle. Merkitykset taas synnyttävät mielihyvää, ja kaikki tämä tekee faniuden kokemuksesta erityistä fanille itselleen, samoin faniuden kohteesta tulee merkitysten myötä erityinen. Faniuden kohteisiin liittyy fanin niihin lataamia merkityksiä, minkä seurauksena näihin kohteisiin panostetaan tunteellisesti, kuten vihaisten lukijakirjeiden esimerkki osoitti. Lawrence Grossbergin mukaan faniudelle vastakkaista onkin pessimismi, kun asioilla ei ole väliä tai merkitystä.³⁰³ Aku Ankka -lehdestä ja sen sisällöstä oli selkeästi tässä historiallisessa jatkumossa tullut merkityksellinen monelle, ja lehdestä välitettiin.

5.3 Ammattina Aku Ankka -fanius

Käsittelen tässä luvussa ensimmäisiä Aku Ankka -faneja, jotka toimivat julkisuudessa tai joiden panostus lehden faneina oli muuten havaittavissa: Markku Kivekäs, Heikki Kaukoranta, Jukka Kemppistö sekä Markku Saarista. Ensimmäisten fanien ilmaantuminen merkitsi virstanpylvästä Aku Ankka -faniudelle. Miesten faniudesta saatettiin puhua myös harrastuksena tai harrastuneisuutena, sillä esimerkiksi miespuoliset rock-fanit eivät Janne Poikolaisen mukaan 1970-luvulla juuri kuvanneet itseään ihailijoiksi tai faneiksi. Toimittajat käyttivät heistä nimeä ”diggari”. Fanius oli leimallisesti niin tyttökulttuurinen, romanttis-seksuaalinen ja popmusiikkiin painottuva ilmiö, että miesten oli vaikea tunnistaa siitä itsensä.³⁰⁴

Markku Kiveäs

Markku Kiveäs hyödynsi tehokkaasti erästä faniuteen liittyvää määrettä: intermediaalisuutta. Kiveäs nousi koko kansan tietoisuuteen voittamalla Tesvision tv-ohjelman *Tupla tai*

---

³⁰³ Grossberg 1995, 43—47, 50—51; Fiske 1992, 30.

³⁰⁴ Poikolainen 2015, 136—141.

*kuitti*³⁰⁵ ennennäkemättömästi kahdesti. Kivekäs oli ensimmäisen voiton aikaan vuonna 1962 vain 14-vuotias. Visailun aiheena olivat Aku Ankka -sarjakuvat. Tietämyksellään aiheesta Kivekäs voitti 100 000 markan suuruisen pääpalkinnon. Kolmen vuoden kuluttua vuonna 1965 Markku Kivekäs palasi studioon kilpailemaan, nyt aiheenaan Walt Dis-

Kuva 9: Markku Kivekäs *Tupla tai kuitti* -kilpailussa vuonna 1965. Vierellä juontaja Kirsti Rautiainen. Kuva: YLE/Tesvisio, <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tuplataikuitti.jpg>.

neyn piirretyt elokuvat. Myös tällä kertaa hän voitti pääpotin, ollen ohjelman historian ensimmäinen tuplavoittaja.

Televisio oli 1960-luvun Suomessa tärkeä media, ja tämän kaltaiset tapahtumat noteerattiin laajalti. Tv-kanavia 1960-luvun alussa oli vain kaksi. Toisella esitettiin myös Tesvision ohjelmia, kuten *Tuplaa* tai *Kuittia*. Markku Kivekkään ensimmäinen kilpailuvoitto herätti paljon huomiota, koska Aku Ankasta tai sarjakuvista ylipäätään ei oltu visailtu televisiossa aikaisemmin³⁰⁶. Tapahtuma antoi myös uutta pontta Aku Ankkojen ja muiden sarjakuvalehtien keräilyyn, ja johti lopulta 1960-luvun lopulla pidettyihin suuriin sarjakuvahuutokauppoihin. Kivekkään voitosta ei kirjoitettu suomalaisessa *Aku Ankka* -lehdessä, mutta norjalaisessa kylläkin, ja voitto noteerattiin muutenkin ulkomaisissa sanomalehdissä pienillä uutisilla. Vaikka suomalaisen Aku Ankan tiukat muotovaatimukset eivät mahdollistaneet poikkeamista Tanskan mallista, huomioi kuitenkin silloinen päätoimittaja Sirkka Ruotsalainen tapahtuneen. Hän saapui paikalle studioon ja ojensi Kivekkäälle voiton varmistuttua Certina-kellon pojan äidin toiveiden mukaisesti.³⁰⁷

Vuosien varrella Kivekäs ystävystyi Alli Peltosen kanssa, ja Peltosen noustua päätoimittajaksi, hän kysyi 22-vuotiaalta Kivekkäältä vuonna 1969, kiinnostaisiko tätä tehdä harrastuksestaan

³⁰⁵ *Tupla tai kuitti* oli suosittu tv-ohjelma, jota esitettiin televisiossa vuosina 1958—1988. Ohjelmassa miteltiin tietämyksessä kilpailijan valitsemasta aihepiiristä. Tuliara 2007, 10.

³⁰⁶ Tämä voitaneen tulkita esimerkiksi niin, että sarjakuvaa ei vielä pidetty riittävän relevanttina kulttuurisena aiheena. Aikaisempia aiheita olivat esimerkiksi Sibelius, Raamattu, perhoset, nyrkkeily ja poliittinen historia. Tuliara 2007, 11.

³⁰⁷ Tuliara 2007, 8—17.

ammatti. Kivekäs aloitti kääntäjäharjoittelijana Aku Ankka -lehdessä seuraavana vuonna suoritettuaan ensin asevelvollisuutensa loppuun. Päätoimittajaksi Markku Kivekäs nimitettiin vuonna 1988, ja ehti hoitaa pestiä vuoteen 2007 saakka, jolloin hän jäi eläkkeelle.³⁰⁸ Kivekään onnistui siis soveltaa Aku Ankka -lehden faniudesta itselleen ammatti. Lisäksi hän toimi fanina julkisuudessa.

Jukka Kemppinen ja Heikki Kaukoranta

Jukka Kemppinen ja Heikki Kaukoranta kirjoittivat teoksen *Sarjakuvat*, jonka ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1972, ja toinen, laajennettu painos kymmenen vuotta myöhemmin. *Sarjakuvat* oli laajuudessaan ja seikkaperäisyydessään kattavin suomenkielinen selvitys aiheesta. Kirjoittajat eivät peittele sarjakuvafanin positioitaan. Teoksen painoarvon sekä kirjoittajien affektiivisen suhtautumisen Aku Ankka -lehteen vuoksi käsittelen heitä tarkemmin tässä yhteydessä.

Vaikka *Sarjakuvat* käsitteleekin kaikkea koti- ja ulkomaista sarjakuvaa, omistetaan Aku Ankalle paljon tilaa kirjassa. Eriytyisesti Kemppinen oli melko kriittinen fani. Hän ruotii edellä mainitussa teoksessaan kulttimaineeseen nousseen piirtäjä Carl Barksin jälkeisen ajan Aku Ankkaa säälimättä. Hän kuvailee esimerkiksi lehden nykytilaan johtanutta tietä ”lehmänhantäkehiytykseksi” ja väittää lehden piirtäjiltä tätä nykyä vaadittavan ”latteutta”. Kemppisen mukaan Aku Ankka, loistava lehti, jota eräs suomalainen sukupolvi osasi siteerata kuin edellinen Arvilyn runoja, tuhoutui ahneuteen. Barks ei kyennyt enää Kemppisen mukaan tekemään tarpeeksi sarjoja pitääkseen lehden tason korkeana.³⁰⁹ Kemppinen ja Kaukoranta kirjoittivat sarjakuvaharrastuksestaan *Sarjakuvien* lisäksi myös artikkeleita Suomen Sarjakuvaseuran *Sarjainfo*-lehteen sekä esimerkiksi kansanperinteen tutkimusta käsittelevään kirjaan *Aika on aika... tutkimuksia poploreista*.

Heikki Kaukoranta on tämän tutkimuksen kannalta sikälikin tärkeä henkilö, että hänen vuonna 1967 Aku Ankan toimitukselle lähettämänsä kirje löytyy Päivälehden arkistosta. Kirjeellään tuolloin Helsingin yliopiston kirjastonhoitajana toiminut Kaukoranta pyrki herättelemään Aku Ankan toimitusta havaitsemaansa huolestuttavaan tason laskuun.

---

³⁰⁸ Tuliara 2007, 48–50; Heiskanen, Jukka, ‘In memoriam Markku Kivekäs’, [http://www.akuankka.fi/artik-keli/tietolaari/ajankohtaista/in_memoriam_markku_kivekas_1947_2008]. Luettu 6.4.2017.

³⁰⁹ Kemppinen & Kaukoranta 1982, 117, 121.

*On ymmärrettävää, että kun lehti alkaa ilmestyä niinkin usein kuin kerran viikossa, siihen tulee myös huonoa materiaalia. Mutta tämän vuosikymmenen alkuvuosien Aku Ankoissa oli vielä joukossa fantastisia, lennokkaita, taitavasti rakennettuja, hauskoja sarjakuvia (varsinkin nimisarjaa, ja myös Roope-sarjakuvaa). Nyt sen sijaan parina viime vuonna on hyvän materiaalin osuus pienemistään pienennyt niin vähiin, että tänä vuonna olen tavan-
nut vain yhdestä tai kahdesta numerosta vanhaan hyvään tyyliin piirretyn sarjan, joista niistäkin tuntuisi puuttuvan sitä ilottelevaa fantasiaa, joka leimasi esimerkiksi vanhaa tarinaa siitä, miten Päiväkummusta tuli Omeletti (Aku Ankka 1953:11).*

Viimeisessä lauseessa Kaukoranta viittaa paremmin "Omeletti"-nimisenä tunnettuun Carl Barksin sarjaan, joka on kertomus Aku Ankan valtaviin mittasuhteisiin paisuvista epäonnistumisista. Kaukoranta liitti kirjeeseensä adressin, jonka allekirjoittajat ovat hänen mukaansa "varttuneita, valistuneita henkilöitä, joiden mielestä sarjakuva sinänsä on yhtä arvokasta lukemista kuin muukin kirjallisuus".³¹⁰ Kaukorannan kirje on hyvä esimerkki fanin affektiivisesta panostuksesta. Lehden kohtalo on fanille tärkeä, joten on loogista yrittää puuttua lehden huonontumiskehitykseen kirjoittamalla toimitukseen ja kokoamalla jopa adressin aiheesta.

Kiinnostavaa kyllä, vastauksessaan Kaukorannalle päätoimittaja Sirkka Ruotsalainen vähättelee Kaukorannan ja 40 adressin allekirjoittajan pyrkimyksiä ja faniuden osoituksia. Ruotsalainen arvelee kyseen olevan omaan lapsuuteen liitetystä glorifioinnista.

*Tulkitsen asianne niin, että tämä lehti on ehkä teille kaikille merkinnyt lapsina ollessanne eräänlaista hohtoa [...] Sitten olette kasvaneet isoiksi ja nykyajan hengen mukaan tulleet nuorekkaasti kritisoivaan ja protestoivaan ikäkauteen, ja kohdistaneet nyt tämän uuden asenteenne täysin viatto-
maan Aku Ankkaan, joka tasaisesti kasvavan levikkinsä mukaan tuottaa yhä jatkuvaa iloa ja riemua lukemattomille lapsille ja aikuisillekin.*

---

³¹⁰ Kirje toimitukselle, 24.10.1967 Helsinki. Faa 1, PA.

Kaukorannan kirje esitti oletuksen, että suomalainen Aku Ankka -lehti tuskin pystyy valitsemaan julkaisemaansa materiaalia, joten hän ehdotti parhaista sarjoista koostuvan kokoomateoksen julkaisemista ratkaisuna ongelmaan. Tätä Ruotsalainen pitää hyvänä ideana, mutta liian kalliina toteuttavaksi esimerkiksi vanhojen filmien hintojen vuoksi. Toinen kiinnostava piirre Kaukorannan kirjeen tapauksessa on, että päätoimittaja Ruotsalaisen vastaus kävi ennen lähettämistään myös aikakauslehtiosaston johtaja Martti Teräsalmen pöydällä. Teräsalmi kommentoi Kaukorannan kirjettä sanoin "olipa melko ihmeellinen kirje", ja pyysi tarkentamaan, että koska monessa perheessä Aku Ankat on sidotettu, ei ehdotetunlaiselle kokoomateokselle olisi menekkiä.³¹¹

Kemppisen ja Kaukorannan suhde Aku Ankkaan on kriittinen, mutta affektiivisen välittävä. Jukka Kemppisen suhde Aku Ankkaan liittyy pitkälti Carl Barksiin. Vaikka hänen mielestään lehden taso olikin parhaista ajoistaan laskenut, oli se ainakin pystynyt tutustuttamaan hänet Carl Barksin töihin. Barks-viittaus löytyy myös Kaukorannan lukijakirjeestä. Barksiin kiteytyy Aku Ankan tason laskun problematiikka, sillä tätä nykyä Barksia arvostetaan käytännössä koko ankkauiversumin luojana. Jukka Heiskanen jopa arvelee Carl Barksin suurimmaksi syyksi, miksi Aku Ankasta tuli Suomessa niin iso ilmiö.³¹²

Lawrence Grossbergin mukaan rock-musiikkia, ja muita faniuteen perustuvia kulttuureja, pidetään "aitoina" verrattuna silkkään viihteeseen. Viihteeseen verrattuna niistä jää ylijäämää, aitoutta. Grossbergin mukaan kaikki fanit toimivat samanlaisen aitouden ideologian mukaisesti.³¹³ Aku Ankassa aitona pidettiin tietenkin Carl Barksia. Amerikkalaisen Disney-yhtiön kaupallinen lasten sarjakuvalehti ei välttämättä ollut lähtökohtaisesti erityisen aito, mutta Barksin ja muiden tunnustettujen piirtäjien universaaleita asioita käsitelleet sarjat puhuttelivat lukijoita 1960- ja 1970-luvuilla. Tällä lienee ollut suuri merkitys Aku Ankka -faniuden synnylle.

---

³¹¹ Kirje toimitukselle, 24.10.1967 Helsinki. Faa 1, PA; toimituksen vastaus lukijalle, 30.10.1967 Helsinki. Faa 3, PA.

³¹² Heiskanen 2007, 532.

³¹³ Grossberg 1995, 47.

Markku Saarinen

Markku Saarinen oli opiskellut kieliä ja kääntämistä. Markku Kivekäs muistelee häntä kielellisenä superlahjakkuutena.³¹⁴ Myös Saarinen kirjoitti Aku Ankka -lehteen tutkimallani ajanjaksolla, tarkemmin ottaen vuonna 1969.³¹⁵ Kirje on kolmisivuinen, ja siinä Saarinen esittää toimitukselle vaikeita kysymyksiä, kuten ”miksi erittäin helppolukuinen suuri kursiivigroteski on muutettu puolilihavaksi minuskelitekstiksi”. Kuten Kaukorantakin kirjeessään, arvostelee myös Saarinen lehden tasoa.

*Alkuvuosina ei erottanut mitään jälkeä siitä, että lehteä tehtäisiin voiton vuoksi. Ehkä sitä ei silloin tehtykään. Mutta uudemmat sarjat panevat helposti epäilemään tätä, monet tuntuvat kiireessä tehdyiltä hannabarbera-
maisilta tusinatarinoilta. Eikö A. A. enää haluakaan olla paras julkaisu alal-
laan? Ovatko takakansimainokset terveellistä lukemista lapsille?*

*Jokainen uudistus, jokainen muutos riistää lehdeltä sen kodikkuutta ja ajat-
tomuutta. Mikään tehdyistä muutoksista ei ole parempaan päin. Aku Ankka
on menettänyt jotakin korvaamatonta, se on menettänyt sen, mikä panee
monet nuoret kuumeisesti etsimään vanhoja numeroita 50-luvulta ja mak-
samaan niistä korkeita hintoja.*

Markku Kivekäs kuvailee Saarisen kirjettä kirjassaan ”innokkaan fanin pikku naputukseksi”.³¹⁶ Kuten Kaukorannankin kirje, on myös Saarisen kirje hyvä esimerkki affektiivisesta panostuksesta. Saarinen ja Kaukoranta lienevät myös omaksuneet Aku Ankka -fanin identiteetin, niin antaumuksella he panostavat lehteen.

Vastauksessaan Markku Saarisen kirjeeseen Alli Peltonen kertoo Saarisen kysymysten aiheutaneen lisätutkimuksia. Peltonen arvelee, että ”Tupla ja kuitti -kilpailun voittaja Markku Kivekäs voisi valistaa Teitä monien asioiden suhteen, mutta hän on nyt sotaväessä.” Hän antaa

---

³¹⁴ Saarinen esimerkiksi käytti sarjassa, jossa Aku Ankka joutuu vangiksi, puhekuplissa muinaissanskritia, ja suomensi erään lehdessä julkaistun sarjan serbokroatiasta. Tuliara 2007, 50—51, 55.

³¹⁵ Kirje toimitukselle, 8.12.1969 Helsinki. Faa 1, PA.

³¹⁶ Tuliara 2007, 50.

silti Kivekkään osoitteen. Peltonen myös ehdottaa vastauksessaan Saariselle kääntäjänuran kokeilemista, mikä lopulta johti vuosikymmenien mittaiseen työsuhteeseen Aku Ankassa.

Onko kukaan Teistä³¹⁷ muuten halukas kokeeksi kääntämään Aku Ankan numeroita? Saattaa uuden vuoden alussa esiintyä tarvetta kääntäjistä, koska osastoja organisoidaan uudelleen – se tosin vie aikaa. Tähän asti käännökset suoritettu toimituksessa tilapäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta, mutta hyvistä kääntäjistä on aina pulaa.³¹⁸

Kivekkään mukaan Alli Peltonen oli heti huomannut potentiaalisen kääntäjän kyvyt, sillä kirje oli hyvin laadittu ja kielellisesti korrekti.³¹⁹ Markku Saarinen aloitti työt Aku Ankassa samana vuonna kuin Markku Kivekäs, ja työskenteli siellä 1980-luvun puoliväliin saakka.

Edellä esitellyt miehet olivat ensimmäisiä Aku Ankka -faneja julkisuudessa. Heidän tomissaan toteutui moni faniuden elementti. Markku Kivekäs keräsi niin paljon fanitietoa, että teki tietovisailussa historiaa, ja Jukka Kemppinen kirjoitti yhdessä Heikki Kaukorannan kanssa laajan tietokirjan. Kaukoranta ja Markku Saarinen lähettivät toimitukselle tiukkasanaiset fanikirjeet. Kirjeistä välittyi esimerkiksi lehtien uudelleenlukeminen ja fani-identiteetin omaksuminen sekä käyttäminen. Erityisesti miesten suhtautumisesta Aku Ankka -lehteen ilmeni affektiivinen suhtautuminen. Affektiivisten panostusten tekeminen laajensi heidän toimintakykyisyytensä faneina. Faneina he saattoivat esimerkiksi osallistua julkiseen ja yksityiseen keskusteluun lehdestä. Aku Ankan kaltaisen massakulttuuri-ilmiön kyseessä ollessa lienee kuitenkin ollut vain ajan kysymys, ennen kuin vannoutuneita faneja olisi alkanut tulla esiin. Koska Aku Ankka -fanius oli ilmiönä nuori, oli edellä esitellyillä miehillä mahdollisuus päästä faniutensa avulla vaikuttamaan myös itse lehteen, kuten Saarinen ja Kivekäs tekivät työskentelemällä pitkään toimituksessa.

---

³¹⁷ Sanamuoto on hieman hämmentävä, koska kirje on osoitettu yksin Saariselle, mutta Peltosen muotoilu antaa olettaa kyseen olevan ryhmästä innokkaita faneja.

³¹⁸ Toimituksen vastaus lukijalle, 12.12.1969 Helsinki. Faa 3, PA.

³¹⁹ Tuliara 2007, 50–51.

6 Päätelmät

Lawrence Grossbergin mukaan fanius on ollut historiallisesti muodostamassa populaaria. Kuluskulttuurissa kuluttajista voi tulla faneja, ja fanit voivat ammentaa populaarikulttuurista erilaisia asioita faniuden kohteisiin panostamalla.³²⁰ Aku Ankka -lehden ympärille ei ollut 1960- ja 1970-lukujen Suomessa syntynyt laajamittaista faniutta, johon olisivat voineet kuulua esimerkiksi fanikerhot.³²¹ Lehdellä oli tästä huolimatta jo muutama aikuinen ”tosifani”, jotka toimivat osin julkisuudessakin. Lehden lukijakirjeitä tarkastelemalla havaitsin laajemminkin faniuteen yhdistettäviä toiminta- ja suhtautumistapoja.

Tutkin Aku Ankka -faniutta tarkastelemalla sitä faniuden eri piirteiden avulla. Valitsin käsiteltäviksi osa-alueiksi toiminnallisuuden, yhteisöllisyyden, fani-identiteetin sekä affektiivisuuden. Aku Ankka oli leimallisesti lastenlehti, ja lasten fanius onkin työssäni isossa osassa. Tutkimastani 244 lukijakirjeiden kirjoittajasta reilu kolmasosa oli lapsia tai nuoria. Kaikkiaan heitä oli 94 kirjoittajaa. Lehdelle kirjoittivat yhtä lailla niin tytöt kuin pojatkin, ja sukupuolijakauma oli hyvin tasainen. Lasten Aku Ankka -fanius oli välillä jopa varsin itsenäistä, kun lapset itse aktiivisesti kirjoittivat ja kyselivät toimitukselta erilaisia asioita. Aku Ankalla oli kuitenkin myös aikuisia faneja jo 1960- ja 1970-luvuilla.

Eräs näkyvimmistä faniuden piirteistä on toiminnallisuus, eli faniuteen liittyvä tekeminen. Lukijakirjeissä faniuden toiminnallisuus tuli selkeästi esiin. Aku Ankkaa luettiin uudestaan ja uudestaan. Vanhoja numeroita keräiltiin ja puuttuvia lehtiä kyseltiin toimitukselta. Lapset saattoivat harrastaa keräilyä itsenäisesti, tai sitten lehtien keräily yhdisti lasta ja vanhempaa. Vanhemmat saattoivat lukijakirjeissään kysellä vanhoja lehtiä tai vuosikertoja, jotta voisivat tutustuttaa lapsensa oman lapsuutensa suosikkisarjakuviin. Vuosikertoja sidotettiin jopa kirjoiksi. Jotkut lapset ja nuoret olivat kiinnostuneita myös ulkomaisista Disney-sarjakuvalehdistä.

Varsinkin lasten kirjeistä välittyi viitteitä Aku Ankka -lehden ympärille muodostuneesta yhteisöllisyydestä. Aku Ankka -lehti yhdisti lapsia – kaveruksia, lapsiporukoita ja esimerkiksi sisarusia. Joistakin kirjeistä välittyi, kuinka lehdestä keskusteltiin yhdessä. Usein toiminnallisuus

---

³²⁰ Grossberg 1995, 49.

³²¹ 1960-luvulla esimerkiksi musiikkiartistille tai -yhtyeelle omistetut ihailijakerho olivat tavallisia. Poikolainen 2015, 115–116.

yhdistyi yhteisöllisyyteen. Lehteä luettiin yhdessä ja kirjeitäkin kirjoitettiin yhdessä. Keräilyharrastus saattoi olla jaettu esimerkiksi sisaruksen tai naapurin kanssa. Arvokasta lehteä lie-
nee lainattu kavereilta ja luettu kirjastoissa. Suuren levikkinsä perusteella se on saattanut olla
suoranainen muoti-ilmiö lasten keskuudessa.

Aku Ankan lukijat eivät kirjeissään juuri nimittäneet itseään faneiksi. Faniksi identifioitumi-
seen liittyy kuitenkin tiedon kerääminen faniuden kohteesta. Lapset olivat lukijakirjeissä kiin-
nostuneita esimerkiksi Aku Ankan kaanoniin liittyvistä seikoista, Walt Disneystä ja lehden te-
kemisestä. Fanitietoa keräsivät myös luvussa 5.3. esittelemäni aikuiset Aku Ankka -harrasta-
jat. Fanius olikin ilmiönä nuori, ja historiallisesti yhdistynyt etupäässä melko toisenlaisiin kon-
teksteihin, joten Aku Ankka -faniksi identifioitumisen puute ei sinänsä ollut ihmeellistä. Moni
halusi kirjeissä kuitenkin mainita esimerkiksi tilanneensa tai keränneensä lehteä pitkään.

Affektiivisuus on kulttuurintutkija Lawrence Grossbergin käsite, jota on käytetty kuvaamaan
faniuden tunneulottuvuutta. Erityisesti lasten kirjeissä faniuden affektiivinen puoli ilmeni sel-
keästi. Lasten kirjeiden joukosta löytyy suoranaisia ihailijakirjeitä, jotka oli osoitettu lehden
hahmoille. Aikuisten kirjeet puolestaan käsittelivät enimmäkseen käytännön asioita. Lapset
toisinaan liittivät kirjeisiinsä myös kertomuksia tai piirustuksia lehden hahmoista. Teokset oli-
vat verrattavissa moderniin fanifiktioon ja -taiteeseen. Lasten Aku Ankka -fanius olikin paikoin
varsin leikinomaista. Lapset panostivat kirjeissään lehden faniuteen monimuotoisesti ener-
giaa; he esimerkiksi antoivat sille kehitysehdotuksia ja kyselivät toimitukselta erilaisia asioita.
Myös muutama aikuinen suhtautui lehteen affektiivisesti. He välittivät lehden tasosta ja olivat
huolissaan sen koetusta laskusta. Etupäässä aikuisten kirjeistä kävi kuitenkin ilmi lasten af-
fektiivinen suhtautuminen, kun vanhemmat kirjoittivat toimitukseen valittaakseen erilaisista
epäkohdista ja samalla kertoivat jälkikasvunsa suhtautumisesta niihin.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

I Arkistolähteet

Päivälehdien arkisto (PA), Helsinki

Sanoma Osakeyhtiö – Lastenlehdet ja kirjat, Aku Ankka -lehden kirjeenvaihto (Faa)

Aku Ankka, lukijapalautteita 1967—1973 (Faa 1)

Aku Ankan lukijakirjeet ja palautteet 1967—1970 (Faa 3)

Aku Ankan lukijakirjeet ja palautteet 1971—1977 (Faa 3)

II Painetut lähteet

Aku Ankka, 24/1961.

Aku Ankka, 11/1964.

Aku Ankka, 2/1969.

Aku Ankka, 28/1970.

Aku Ankka, 43/1970.

Aku Ankka, 45/1970.

Aku Ankka, 44/1972.

Helsingin Sanomat, 30.1.1969.

Uusi Suomi, 19.1.1975.

Savon Sanomat, 22.1.1975.

Suomen Virallinen Tilasto (SVT). 1993.

III Kirjallisuus

Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi, 'Monimuotoinen nuorisokulttuuri'. Teoksessa Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.), *Suomen kulttuurihistoria 4 – Koti, kylä ja kaupunki*. Tammi: Helsinki, 2004, 425—433.

Ahonen, Sirpa, 'Yleissivistävä koulutus hyvinvointiyhteiskunnassa'. Teoksessa Kettunen, Pauli & Simola, Hannu (toim.), *Tiedon ja osaamisen Suomi – Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2012, 144—181.

Antila, Paula & Heiskanen, Jukka, 'Näin Aku Ankka -lehti syntyy'. Teoksessa Tolvanen, Juhani (toim.), *Maailman hauskin kuvasarjalehti*. Helsinki Media Oy: 2001, 137—139.

Brotherus, Heikki, *Eljas Erkko – legenda jo eläessään*. Werner Söderström Osakeyhtiö: Helsinki, 1973.

Cavicchi, Daniel, *Tramps Like Us – Music & Meaning among Springsteen fans*. Oxford University Press: New York, 1998.

Eskola, Eija, 'Lahden kirjaston vaiheet 1876—2002'. Teoksessa Siikaniemi, Päivi & Palmgren, Ulla (toim.), *Lahden kulttuurilaitosten historia 1 – Koululaitos, kirjasto ja liikunta*. Lahden kaupunki: Lahti, 2005, 323—419.

Fiske, John, 'The Cultural Economy of Fandom'. Teoksessa Lewis, Lisa A. (ed.), *The Adoring Audience – Fan Culture and Popular Media*. Routledge: London, 1992, 30—49.

Grossberg, Lawrence, *Mielihyvän kytkennät – Risteilyjä populaarikulttuurissa*. Suomentaneet Koivisto, Juha & Lehtonen, Mikko & Puoskari, Ensio & Uusitupa, Timo. Vastapaino: Tampere, 1995.

Hapuli, Ritva, 'Kirjeitä tuntemattomalle tutulle'. Teoksessa Leskelä-Kärki, Maarit & Lahtinen, Anu & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.), *Kirjeet ja historiantutkimus*. Historiallinen Arkisto 134, SKS: Helsinki, 2011, 385—408.

Heikkilä-Halttunen, Päivi, 'Kirjallinen murros lastenkamarissa'. Teoksessa Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.), *Suomen kulttuurihistoria 4 – Koti, kylä ja kaupunki*. Tammi: Helsinki, 2004, 225—233.

Heinonen, Visa, 'Vapaa-aika, matkailu, harrastukset'. Teoksessa Häggman, Kai, et al. (toim.), *Suomalaisen arjen historia – Hyvinvoinnin Suomi*. Weilin+Göös Oy: Helsinki, 2008, 110—125.

Heinonen, Visa, 'Introduction: The Formation of the Finnish Type of Consumer Society between the East and the West, the 1950s and the 1960s'. Teoksessa Heinonen, Visa & Peltonen, Matti (ed.), *Finnish Consumption – An Emerging Consumer Society between East and West*. Finnish Literature Society: Helsinki, 2013, 10—37.

Heiskanen, Jukka, 'Elämää ennen Aku Ankkaa'. *Sarjainfo*, 3/1994, 14—15.

Heiskanen, Jukka, 'Disney-sarjakuvat Suomessa'. Teoksessa b, Urpo & Kujamäki, Pekka & Paoloposki, Outi & Riikonen H. K. (toim.), *Suomennoskirjallisuuden historia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2007, 531—534.

Heiskanen, et al. (toim.), *Minä ja Aku Ankka – suomalaisten suosikkitarinat*. Sanoma Magazines Finland Oy: 2011.

Hellekson, Karen & Busse, Kristina, 'Introduction: Why a Fan Fiction Studies Reader Now?'. Teoksessa Hellekson, Karen & Busse, Kristina (ed.), *The Fan Fiction Studies Reader*. University of Iowa Press: Iowa City, 2014, 1—17.

Hirsjärvi, Irma & Kovala, Urpo, 'Fanius kulttuurintutkimuksen kohteena'. Teoksessa Vainikkala, Erkki & Mikkola, Henna (toim.), *Nyky aika kulttuurintutkimuksessa*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 86, Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä, 2007, 245—269.

Hirsjärvi, Irma, *Faniuden siirtymiä – suomalaisen science fiction -fandomin verkostot*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 98, Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä, 2009.

Hjerppe, Riitta, *Kasvun vuosisata*. VAPK-Kustannus: Helsinki, 1990.

Hjerppe, Riitta, 'Puutteesta hyvinvointiin: itsenäisen Suomen talous'. Teoksessa Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.), *Suomen kulttuurihistoria 4 – Koti, kylä ja kaupunki*. Tammi: Helsinki, 2004, 97—107.

Hovi, Irmeli, *Yleiset kirjastot 1969—1981 – Kehityslinjoja ja vaikutusyhteyksiä*. Kirjastopalvelu Oy: Helsinki, 1984.

Hänninen, Ville, 'Housut pois! Eli kuinka Aku Ankkaa luettiin 1970-luvun lopun Suomessa'. Teoksessa Tolvanen, Juhani (toim.), *Maailman hauskin kuvasarjalehti*. Helsinki Media Oy: 2001, 152—157.

Jenkins, Henry, *Textual Poachers – Television Fans and Participatory Culture*. Routledge: London, 1992.

Jindra, Michael, 'Star Trek fandom as a religious phenomenon'. *Sociology of Religion*, 55:1, 1994, 27—51.

Kaukoranta, Heikki & Kemppinen, Jukka, *Sarjakuvat*. Otava: Helsinki, 1982 (2., laajennettu painos).

Kauranen, Ralf, *Seriedebatt i 1950-talets Finland: en studie i barndom, media och reglering*. Åbo Akademis Förlag: Turku, 2008.

Kauranen, Ralf, Sarjakuvapaniikin aikaan Suomessa. Teoksessa Jokinen, Heikki, *Sarjakuva Suomessa – historiasta, asemasta, kielestä*. Avain, BTJ Finland: Helsinki, 2011, 35—54.

Knuuttila, Seppo, 'Massakulttuurin maihinnousu'. Teoksessa Avikainen, Paula & Hetemäki Ilari (toim.), *Suomen historia 8 – Paasikiven ja Kekkosen aika*. Weilin+Göös 1988, 281—315.

Knuuttila, Seppo, 'Leikki lapsuuden luonnehtijana'. Teoksessa Pöysä, Jyrki (toim.), *Betoni kukkii – kirjoituksia nykyperinteestä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 1989, 19—31.

Krippendorff, Klaus, *Content Analysis – An Introduction to Its Methodology*. SAGE Publications, Inc.: Los Angeles, 2013 (3. ed).

Kurkela, Vesa, 'Eriytyvien yleisöjen aika: Vuodet 1963—90'. Teoksessa Jalkanen, Pekka & Kurkela, Vesa, *Suomen musiikin historia – Populaarimusiikki*. WSOY: Helsinki, 2003, 462—618.

Kuusterä, Antti & Tarkka, Juha, *Suomen pankki 200 vuotta – II Parlamentin pankki*. Otava: Helsinki, 2012.

Leino-Kaukiainen, Pirkko, 'Lastenlehdistön avartuva maailma'. Teoksessa Tommila, Päiviö (toim.), *Aikakauslehdistön historia – Erikoisaikakauslehdet*. Kustannuskiila Oy: Kuopio, 1991, 125—155.

Leppänen, Sirpa, 'Kouluikäisten fanifiktio: populaarikulttuurin uudelleenkirjoitusta'. Teoksessa Routarinne, Sara & Uusi-Hallila, Tuula (toim.), *Nuoret kielikuvassa – Kouluikäisten kieli 2000-luvulla*. SKS: Helsinki, 2008, 191—209.

Leskelä-Kärki, Maarit, *Kirjoittaen maailmassa – Krohnin sisaret ja kirjallinen elämä*. SKS: Helsinki, 2006.

Korkiakangas, Pirjo, 'Lapsuus, leikki ja kulttuuri'. Teoksessa Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.), *Suomen kulttuurihistoria 4 – Koti, kylä ja kaupunki*. Tammi: Helsinki, 2004, 417—424.

Kuisel, Richard, 'Debating Americanization: The Case of France'. Teoksessa Beck, Ulrich & Sznaider, Nathan & Winter, Rainer (ed.), *Global America? The Cultural Consequences of Globalization*. Liverpool University Press: Liverpool, 2003, 95—113.

Kuisma, Markku, *Suomen poliittinen taloushistoria 1000—2000*. Siltala: Helsinki 2013 (2. korjattu painos).

MacQueen, Kathleen M., 'Codebook Development for Team-Based Qualitative Analysis', *Cultural Anthropology Methods* 10:2, 1998, 31—36.

MacLure, Maggie, 'Classification or Wonder? Coding as an Analytic Practice in Qualitative Research'. Teoksessa Coleman, Rebecca & Ringman, Jessica (ed.), *Deleuze and Research Methodologies*. Edinburgh University Press: Edinburgh, 2013, 164—183.

Manifold, Marjoree, 'Fanart as craft and the creation of culture'. *International Journal of Education through Art* 5:1, 2009, 7—21.

Miettunen, Katja-Maria, *Menneisyys ja historiakuva – Suomalainen kuusikymmentäluku muistelijoiden rakentamana ajanjaksona*. SKS: Helsinki, 2009.

Mäenpää, Pasi, 'Kansalaisesta kuluttajaksi'. Teoksessa Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.), *Suomen kulttuurihistoria 4 – Koti, kylä ja kaupunki*. Tammi: Helsinki, 2004, 286—315.

Mäkinen, Ilkka, 'Kaikki valta lukijalle: lukeminen toisen maailmansodan jälkeen'. Teoksessa Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.), *Suomen kulttuurihistoria 4 – Koti, kylä ja kaupunki*. Tammi: Helsinki, 2004, 234—243.

Mäkinen, Ilkka, 'Yleinen kirjasto hyvinvointiyhteiskunnassa 1960-luvun alusta vuosituhannen vaihteeseen'. Teoksessa Mäkinen, Ilkka (toim.), *Suomen yleisten kirjastojen historia*. BTJ Kustannus: Helsinki, 2009, 384—453.

Nelson, Judith Kay, 'Clinical assessment of crying and crying inhibition based on attachment theory'. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 64:4, 2000, 509—529.

Nikunen, Kaarina, *Faniuden aika - Kolme tapausta televisio-ohjelmien faniudesta vuosituhannen taitteen Suomessa*. Tampere University Press: Tampere, 2005.

Nikunen, Kaarina, 'Fanisuhde: yhteisöjä ja yhteisiä puheenaiheita'. Teoksessa Kotilainen, Sirkku (toim.), *Suhteissa mediaan*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 99, Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä 2009, 75—94.

Perälä, Riku, 'Veljenpojat ja kylänmiehet – eli Aku Ankka -lehden oheisjulkaisut'. Teoksessa Tolvanen, Juhani (toim.), *Maailman hauskin kuvasarjalehti*. Helsinki Media Oy: 2001, 152—157.

Pitkänen, Kari, 'Suomen väestön historialliset kehityslinjat'. Teoksessa Koskinen, Seppo et al. (toim.), *Suomen väestö*. Gaudeamus Helsinki University Press: Helsinki 2007, 41—75 (2., uudistettu laitos).

Poikolainen, Janne, *Musiikkifanius ja modernisoituva nuoruus – Populaarimusiikin ihailijakulttuurin rakentuminen Suomessa 1950-luvulta 1970-luvun alkuun*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 168: 2015.

Riney-Kehrberg, Pamela, 'Environment'. Teoksessa Hawes, Joseph M. & Ray Hiner, *A Cultural History of Childhood and Family in the Modern Age*. Berg: Oxford, New York, 2010, 71—97.

Rislakki, Jukka, 'Sarjakuvat'. Teoksessa Ikonen, Tuula & Marttila, Satu & Vaijärvi, Kari (toim.), *Lue lapselle!*. Weilin+Göös Oy: Helsinki, 1978, 219—228.

Ronkainen, Timo, 'Viisi vuosikymmentä ankantekijöitä'. Teoksessa Tolvanen, Juhani (toim.), *Maailman hauskin kuvasarjalehti*. Helsinki Media Oy: 2001, 75—80.

Ronkainen, Timo, 'Hullu ja pätkähullu vuosi 1968'. Teoksessa Lehtonen, Lilli & Perälä, Riku (toim.), *Aku Ankka – näköispainos vuosikerrasta 1968, II osa*. Sanoma Magazines Finland Oy: 2010, 3—5.

Ronkainen, Timo, 'Ankkasarjat murroksessa'. Teoksessa Kastari, Anna & Perälä, Riku (toim.), *Aku Ankka – näköispainos vuosikerrasta 1970, II osa*. Sanoma Magazines Finland Oy: 2012, 3—5.

Ronkainen, Timo, 'Jännityksentäyteinen vuosi'. Teoksessa Hulkkonen, Hertta & Hyypä, Aku, (toim.), *Aku Ankka – näköispainos vuosikerrasta 1972, II osa*. Sanoma Magazines Finland Oy: 2014, 3—5.

Rosa, Don, *Roope Ankan elämä ja teot*. Suomentaneet Heiskanen, Jukka et al. Sanoma Media Finland Oy, 2014 (8. uudistettu painos).

Ruokolainen, Anne & Notkola, Irma-Leena, 'Hedelmällisyys'. Teoksessa Koskinen, Seppo et al. (toim.), *Suomen väestö*. Gaudeamus Helsinki University Press: Helsinki 2007, 77—113 (2., uudistettu laitos).

Ryynänen, Markku & Notkola, Veikko, 'Väestönkehitys ja sen ennustaminen'. Teoksessa Koskinen, Seppo et al. (toim.), *Suomen väestö*. Gaudeamus Helsinki University Press: Helsinki 2007, 271—298 (2., uudistettu laitos).

Saarikangas, Kirsi, 'Nuorten lähiöt'. Teoksessa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.), *Nuoruuden vuosisata – Suomalaisen nuorison historia*. SKS: Helsinki, 2003, 395—417.

Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna, 'Rakentajien maa ja hyvinvoinnin kulttuuri'. Teoksessa Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.), *Suomen kulttuurihistoria 4 – Koti, kylä ja kaupunki*. Tammi: Helsinki, 2004, 10—19.

Saarikoski, Helena, *Nuoren naisellisuuden koreografioita – Spice Girlsin fanit tyttöyden tekijöinä*. SKS: Helsinki, 2009.

Salama, Ilkka, *Kielessäkö Aku Ankka -lehden tulevaisuus?* Suomen kielen pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, 1991.

Salo, Ulla-Maija, *Haluaisin tavata teidän Ylhäisyyden – Lasten kirjeitä presidentille*. Werner Söderström Osakeyhtiö: Helsinki, 2006.

Salokangas, Raimo, *Yleisradion historia 1949—1996*. Yleisradio Oy, 1996.

Schreier, Margrit, *Qualitative Content Analysis in Practice*. SAGE Publications, Inc: Los Angeles, 2012.

Seiter, Ellen, *Sold Separately: Children and Parents in Consumer Culture*. Rutgers University Press: New Brunswick, New Jersey, 1995.

Stanley, Liz, 'The Epistolarium: On Theorizing Letters and Correspondences', *Auto/Biography*, 12/2004, 201—235.

Suhonen, Mari, *Lapset ja nuoret Kirjastolehden sivuilla*. Informaatiotutkimuksen pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto: Tampere, 1998.

Syrjä, Martti, 'Akuja ja Eppuja'. Teoksessa Äärilä, Mika & Perälä, Riku (toim.), *Aku Ankka – näköispainos vuosikerrasta 1969, I osa*. Sanoma Magazines Finland Oy: 2011, 3—5.

Syvähuoko, Ritva, *Lasten kirjeet joulupukille v. 1970*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto: Tampere, 1973.

Tennilä, Liisa, 'Kulutus'. Teoksessa Andreasson, Kristiina & Helin, Vesa (toim.), *Suomen vuosisata*. Tilastokeskus: Helsinki, 1999, 201—205 (2. laajennettu painos).

Tiihonen, Pertti, *Television vaikutuksesta kirjastojen käyttöön*. Tampereen yliopiston lehdistöopin laitos: Tampere, 1969.

Tiitinen, Anna, *Ennakkoluulon sanakirjoista tenhoavaan eskapismiin - Lasten- ja nuortenkirjallisuutta koskeva ohjeistus ja hankinta yleisissä kirjastoissa 1970-luvulla, esimerkkinä Jyväskylän kaupunginkirjasto*. Informaatiotutkimuksen pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, 2010.

Tolvanen, Juhani, 'Aku Ankan menestystarinan juuret – eli alkoiko kaikki todellakin hiirestä'. Teoksessa Tolvanen, Jukka (toim.), *Maailman hauskin kuvasarjalehti - Aku Ankka -lehti 50 vuotta*. Helsinki Media: 2001a, 27—29.

Tolvanen, Juhani, 'Kiitos, Walt ja Carl!' Teoksessa Tolvanen, Juhani (toim.), *Maailman hauskin kuvasarjalehti*. Helsinki Media Oy: 2001b, 183—184.

Tolvanen, Juhani, 'Neljä walttiässä – eli Aku Ankan päätoimittajat kautta aikojen'. Teoksessa Tolvanen, Jukka (toim.), *Maailman hauskin kuvasarjalehti - Aku Ankka -lehti 50 vuotta*. Helsinki Media: 2001c, 114—117.

Tuliara, Pekka, esipuhe teoksessa *Aku Ankan Juhlasarjat 3*. Sanomaprint: 1993.

Tuliara, Pekka (toim.), *Disney, Aku & minä – Markku Kivekäs muistelee*. Sanoma Magazines Finland Oy: 2007.

Virtanen, Leea, 'Loppuvatko leikit?' Teoksessa Laaksonen, Pekka (toim.), *Pelit ja leikit*. SKS: Helsinki, 1981, 68—77.

Vuorinen, Minna, 'Suurempi – kauniimpi – parempi. Ajatuksia nuorison viihdekirjallisuudesta'. Teoksessa *Lapsi ja lukemiskasvatus*. Kirjastopalvelu Oy: Helsinki, 1979, 25—42.

VI WWW-sivut

Aikakausmedia, Mediakortit Aku Ankka, [<http://www.mediakortit.fi/mediakortit/aku-ankka/72/#media>]. Luettu 26.6.2017.

'Carl Barks', *Aku Ankka*. Akuankka.fi, 4.4.2012, [http://www.akuankka.fi/artikkeli/akupe-dia/artistit/carl_barks]. Luettu 2.5.2017.

Heiskanen, Jukka, 'In memoriam Markku Kivekäs 1947—2008'. Akuankka.fi, 3.6.2008, [http://www.akuankka.fi/artikkeli/tietolaari/ajankohtaista/in_memoriam_markku_kivekas_1947_2008]. Luettu 6.4.2017.

Jääskeläinen, Kirsi, 'Miksi tv:stä tulee aina uusintoja? Tässä syyt', *Ilta-Sanomat*. Is.fi, 20.11.2015, [<http://www.is.fi/viihde/art-2000001038979.html?nomobile=4>]. Luettu 5.4.2017.

Kauhanen, Anna-Liina, 'Presidentti Sauli Niinistö panisi maahanmuuttajat lukemaan Aku Ankkaa ja Seitsemää veljestä', *Helsingin Sanomat*. Hs.fi, 24.10.2015, [<http://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002862063.html>]. Luettu 26.6.2017.

Kvaak.fi, [<http://www.kvaak.fi/keskustelu/index.php?action=dlattach;topic=10006.0;attach=9512:image>]. Luettu 18.11.2016.

Levikintarkastus Oy, Lt-levikit 2007 yhteenvetotilasto, [http://www.aikakauslehdet.fi/content/Liitetiedostot/pdf/Yhteenveto_2007_TOP.pdf?from=1832443781704223]. Luettu 26.6.2017.

'Lukijablogi: Minä pidän Aku Ankasta', *Aku Ankka*. Akuankka.fi, 7.5.2011, [http://www.akuankka.fi/blogit/lukijoiden_luomukset/lukijablogi_mina_pidan_aku_ankasta]. Luettu 24.3.2017.

Myllynen, Mika, 'Kun Mikki tuli Aamulehteen'. Kvaak.fi, 1.10.2011, [<http://www.kvaak.fi/index.php?articleID=1645>]. Luettu 7.10.2016.

Pajari-Sariola, Sanni, 'Tornion kaupunginkirjaston historiaa', Tornion kaupunki. Tornio.fi, 6.5.1998, [<http://www.tornio.fi/SanniPajariSariolaKirjastonhis>]. Luettu 6.4.2017.

'Richard "Dick" Lundy', *Aku Ankka*. Akuankka.fi, 5.4.2012, [http://www.akuankka.fi/artikkelit/akupedia/animaattorit/richard_dick_lundy]. Luettu 18.11.2016.

'Sarjakuvaneuvos 2016, Johanna "Roju" Rojola', Suomen Sarjakuvaseura ry. Sarjakuvaseura.fi, [<http://sarjakuvaseura.fi/fi/suomen-sarjakuvaseura-ry/puupaahattu/sarjakuvaneuvokset/592-sarjakuvaneuvos-2016-johanna-roju-rojola>]. Luettu 26.6.2017.

Selkokari, Antti, 'Mitä ihmettä? Aki Kaurismaen Mies vailla menneisyyttä muuttui Aku Ankaksi', *Aamulehti*. Aamulehti.fi, 13.10.2016, [<https://www.aamulehti.fi/kulttuuri/mita-ihmetta-aki-kaurismaen-mies-vailla-menneisyytta-muuttui-aku-ankaksi-23998721/>]. Luettu 26.6.2017.

Suomen sarjakuvaseura ry, Suomen sarjakuvaseura ry:n puheenjohtajat kautta aikojen, [<http://www.sarjakuvaseura.fi/fi/suomen-sarjakuvaseura-ry/sarjakuvaseura/puheenjohtajat>]. Luettu 28.6.2017

SVT, 'Kuluttajahintaindeksi - Rahanarvonkerroin 1860—2012'. Verkkojulkaisu. Tilastokeskus: Helsinki, 2012. [http://www.stat.fi/til/khi/2012/khi_2012_2013-01-15_tau_001.html]. Luettu 19.6.2017.

'Tuomas Holopaisella erikoinen projekti Aku Ankka legendan kanssa', *Mtv Internet*. Mtv.fi, 10.11.2012, [<http://www.mtv.fi/viihde/musiikki/artikkeli/tuomas-holopaisella-erikoinen-projekti-aku-ankka-legendan-kanssa/2845360>]. Luettu 23.2.2017.

'Uusintoja – miksi, miksi ei?', Yle. Yle.fi, 26.11.2014, päivitetty 29.5.2017, [<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/11/26/uusintoja-miksi-miksi-ei>]. Luettu 5.4.2017.

Viitanen, Viia, 'Music inspired by The Life And Time of Scrooge', *Aku Ankka*. Akuankka.fi, 9.4.2014, [http://www.akuankka.fi/artikkeli/tietolaari/ajankohtaista/music_inspired_by_the_life_and_times_of_scrooge]. Luettu 23.2.2017.

Viitanen, Ville, 'Ankkain sankka suku', *Aku Ankka*. Akuankka.fi, 7.10.2015, [http://www.akuankka.fi/artikkeli/tietoa/ajankohtaista/ankkain_sankka_suku]. Luettu 26.6.2017.